Ἐπιστημονικόν Βῆμα τοῦ ΔΙΔΑΣΚΑΛΟΥ

ΕΚΔΟΣΙΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΚΗΣ ΟΜΟΣΠΟΝΔΙΑΣ ΕΛΛΑΔΟΣ — ΑΘΗΝΑΙ — Ἀπρίλιος 1954

Τοῦ κ. Θ. ΧΑΡΑΛΑΜΠΙΔΗ
Ὑπ)ντοῦ τῆς Μαρασλείου Παιδ. Ἀκαδημίας

ΟΙ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΕΣ ΑΚΑΔΗΜΙΕΣ
Η ΠΡΟΟΠΤΙΚΗ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΕΙΚΟΣΑΕΤΙΑ 1934 - 1954

1. ΣΥΖΗΤΗΣΙΣ ΕΙΛΙΚΡΙΝΗΣ ΚΑΙ ΜΕ ΚΑΛΗ ΤΗΝ ΠΙΣΤΙ

"Ὡς ἕνας ἀπὸ τοὺς σχεδὸν ἀρχαιοτέρους παιδαγωγούς, ποὺ συνεχῶς ἀπὸ τὸν Δεκέμβριο τοῦ 1936, μόλις δυὸ χρόνια μετὰ τὴν ἵδρυσί τους, ἐργάζομαι στὶς Παιδαγωγικὲς Ἀκαδημίες, καὶ ἰδιαιτέρως στὴν πρώτη Ἀκαδημία τοῦ Κράτους, τὴ Μαράσλειο (ἀπὸ τὸ 1938), καὶ ποὺ διδάσκω τὰ βασικώτερα παιδαγωγικὰ μαθήματα, χωρὶς ν' ἀναφέρω τὴ Φιλοσοφία καὶ Ψυχολογία, δ.λ.δ., τὴ Γενικὴ Παιδαγωγική, τὴ Γενικὴ Διδακτική, τὴν Εἰδικὴ Διδακτική, ἀρκετὰ χρόνια τὴν Ἱστορία τῆς Παιδαγωγικῆς μὲ τὴν Σχολικὴ Νομοθεσία καὶ κυρίως ὀργανώνω καὶ παρακολουθῶ τὸ βαρύτερο καὶ δυσκολώτερο μάθημα — ὅταν γίνεται εὐσυνείδητα — ἐννοῶ τὴν Πρακτικὴ Κατάρτισι (τὶς πρακτικὲς διδακτικὲς ἀσκήσεις) ἑνὸς τμήματος τῆς Ἀκαδημίας (κι' ἔχουν κατ' αὐτὸν τὸν τρόπο περάσει ἀπὸ τὰ χέρια μου πολλὲς ἑκατοντάδες ὡς τώρα Μαρασλειῶτες) ἔχω νομίζω τὸ δικαίωμα, ὅσο καὶ ὁποιοσδήποτε ἄλλος, νὰ ἐκφράσω τὴ γνώμη μου γιὰ τὴ σημερινὴ κατάστασι τοῦ ὡραίου πράγματι αὐτοῦ θεσμοῦ καὶ νὰ μιλήσω γιὰ τὸ μέλλον του, ὅπως ἐγὼ τὸ ἀντιλαμβάνομαι, χωρὶς βέβαια νὰ θεωρῶ τὸν ἑαυτό μου ἀλάθητο καὶ χωρὶς νὰ παραγνωρίζω τὶς ἀνθρώπινες ἀτέλειές μου.

Κάθε θεσμὸς ἐξελίσσεται! Κάθε ζωντανός θεσμός, φυσικά! Ἀλλοίμονο ἂν τὸ ἀντίθετο συμβαίνη! Ἑπομένως τροποποιήσεις σ' ἕνα τέτοιο θεσμὸ πάντοτε ἐπιβάλλονται. Τροποποιήσεις ὅμως βγαλμένες ἀπὸ τὸν ἰδρῶτα, βασανισμένες πάνω στὴν πεῖρα τὴν παιδευτικὴ καὶ διδακτικὴ καὶ ποὺ ἀναβλύζουν ἀπὸ τὸν ἱερὸ πόθο γιὰ βελτίωσι πραγματική, τροποποιήσεις, ἐπίσης, φωτισμένες ἀπὸ τὰ νεώτερα ἐπιτεύγματα τῆς Παιδαγωγικῆς Ἐπιστήμης, ἐμπνευσμένες ἀπὸ τὸ τί γίνεται στὸν τομέα αὐτὸν στὸν ἔξω κόσμο, στὸν προηγμένο καὶ ἐλεύθερο σήμερα κόσμο, καὶ τέλος, τροποποιήσεις στηριγμένες πάνω στὰ Ἐθνικά μας Ἰδανικά, πάνω στὶς ἀνάγκες τὶς δικές μας, πάνω στὶς ἐπιδιώξεις τῆς Φυλῆς μας. Τροποποιήσεις τέτοιες, ἔτσι ὥριμες καὶ χυμώδεις, ἐπιτρέπεται, νομίζω, καὶ μάλιστα ἐνδείκνυται νὰ τὶς συζητήσωμε μὲ εἰλικρίνεια καὶ μὲ καλὴ τὴν πίστι!

Γιὰ τὴ βελτίωσι τοῦ θεσμοῦ αὐτοῦ τῶν Παιδαγωγικῶν Ἀκαδημιῶν, γιὰ τὴν ἀνύψωσι τῆς Ἑλληνικῆς Παιδείας γενικά, ποὺ εἶναι μιὰ κρυφή μου ἀγάπη, ἐθυσίασα καλοκαίρια Ἑλληνικά, σᾶς ὁμολογῶ τὸ καλοκαῖρι στὴν Ἑλλάδα εἶναι τὸ καλύτερο στὸν κόσμο, στερήθηκα τὴν οἰκογενειακὴ θαλπωρὴ χρόνο ὁλόκληρο γιὰ νὰ ἰδῶ τί γίνεται ἀλλοῦ. Ὄχι γιὰ νὰ μιμηθῶ τὸ ξένο τυφλά, ὁ Ἕλλην εἶναι ἀνεξάρτητος καὶ ὑπερήφανος, ἀλλὰ γιὰ νὰ ἐμπνευσθῶ δημιουργικά. Γιὰ τὸν ἴδιο σκοπὸ ἀφιερώνω σχεδὸν κάθε μου ἐλεύθερη στιγμὴ νὰ δώσω ἀπὸ ὅ,τι εἶδα καὶ γνώρισα. ἀπὸ ὅ,τι ἀνώτερο αἰσθάνθηκα στὴν «ἀσκητική» μου ζωή, σὲ ἄρθρα στὸν τύπο, τὸν ἡμερήσιο καὶ τὸν περιοδικό, καὶ νὰ τὰ συμπυκνώσω σὲ σχετικὰ συγγράμματά μου. Λυποῦμαι, ὅτι περιαυτολογῶ. Δὲν μοῦ ἀρέσει. Ἀλλὰ γιὰ ἕνα ἔργο ποὺ ἔδωσα τὴ ζωή μου καὶ θὰ δώσω, ἀπὸ μιὰ ἰδεολογία ἐθνική, καὶ τὴν ὑπόλοιπη, ἔχω νομίζω τὸ δικαίωμα κάτι νὰ πῶ κι' ἐγώ...

2. ΠΛΕΟΝΕΚΤΗΜΑΤΑ ΤΟΥ ΘΕΣΜΟΥ ΤΩΝ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΩΝ ΑΚΑΔΗΜΙΩΝ

Π ρ ῶ τ ο. Θεσμὸς ὡραῖος! Ἐπινόησις ἀνώτερη γύρω ἀπὸ τὸ 1915 τοῦ μεγάλου ψυχολόγου, παιδαγωγοῦ καὶ φιλοσόφου, τοῦ ἐπὶ μιὰ ὁλόκληρη πενταετία δασκάλου μου στὸ Πανεπιστήμιο τοῦ Βερολίνου, τοῦ Ἐδουάρδου Σπράγκερ.

Δ ε ύ τ ε ρ ο. Διασκευὴ ὀρθὴ τοῦ σχεδίου Σπράγκερ, γιὰ τὶς Παιδαγωγικὲς Ἀκαδημίες τῆς Πρωσσίας, ἀπὸ τὸν κ. Γ. Ν. Παλαιολόγον, γενικὸν διευθυντὴν τῆς Μαρασλείου Παι-

δαγωγικῆς Ἀκαδημίας, καὶ προσαρμοσμένη στὴν Ἑλληνικὴ πραγματικότητα τοῦ 1933.

Τ ρ ί τ ο. Νέος σταθμὸς ἱστορικὸς γιὰ τὴν ἐξέλιξι τῆς Ἑλληνικῆς δημοδιδασκαλικῆς τάξεως ἀπὸ τὰ χρόνια τοῦ Δ. Πετρίδη, ποὺ στάθηκε ὁ προστάτης τοῦ δημοδιδασκάλου μὲ τὸ νόμο του τὸ 1895. Τοῦ δημοδιδασκάλου ἀρχίζομε, τώρα μὲ τὸ θεσμὸ τῶν **Παιδαγωγικῶν** Ἀκαδημιῶν, νὰ τοῦ ἀναγνωρίζωμε **τὴν ἀνάγκη** ἐπιστημονικῆς καταρτίσεως. Ὁ θεσμὸς **τοῦ** 1933 ἔδωκε τὴν πρώτη ὥθησι σ' αὐτὴ τὴν κατεύθυνσι. Λίγα χρόνια ἀργότερα τὸ 1937, **ἐπὶ** ὑπουργίας κ. Κ. Γεωργακοπούλου, ἔλαβε τὴν ἐπίσημη ἀναγνώρισι γιὰ τὴ σοβαρότητα τοῦ σκοποῦ τῆς ἐπιστημονικῆς τοῦ δημοδιδασκάλου καταρτίσεως καὶ γιὰ τὴ μεγάλη του ἐθνικο-κοινωνικὴ ἀποστολή. Ἔτσι οἱ Παιδαγωγικὲς Ἀκαδημίες γίνονται de jure ἀνώτατες σχολές. Τὸ εὐγενικώτερο τῶν ἐπαγγελμάτων τὸ θεωροῦσαν ὡς τότε, καὶ τὸ θεωροῦν ἀκόμη καὶ σήμερα μερικοί, ὑποτιμητικό! Στὸν διδάσκαλο ἐμπιστευόμεθα, ἀπὸ τὸ ἕνα μέρος, τὴ μόρφωσι τῶν παιδιῶν μας, δ.λ.δ. τὸ τιμαλφέστερο ποὺ ἔχομε στὸν κόσμο, καί, ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος, τὸν περιφρονοῦμε! — «Δάσκαλος εἶναι»!

Τ έ τ α ρ τ ο. Συγκρίνοντας τὶς Παιδαγωγικὲς Ἀκαδημίες μὲ τὰ παλαιὰ Διδασκαλεῖα παρατηροῦμε ὅτι πλουτίσθηκε ἡ κατάρτισις τοῦ δημοδιδασκάλου μὲ μαθήματα ἀνώτερης γενικῆς μορφώσεως: Φιλοσοφία, Θρησκειολογία, Ψυχολογία, Κοινωνιολογία, Ἐθνικὴ Οἰκονομία, Βιολογία, Γεωπονία, Ἱστορία τῆς Ἑλληνικῆς Λογοτεχνίας, Ξένες Γλῶσσες κλπ. Εἶναι μαθήματα τὰ ὁποῖα ὑποβοηθοῦν τὸ μέλλοντα διδάσκαλο ἀμέσως ἢ ἐμμέσως στὸ ἔργο του. Μερικὰ ἀπὸ αὐτὰ διδάσκονται καὶ ἀπὸ καθηγητὰς τοῦ Πανεπιστημίου. (Μήπως εἶναι κατώτεροι ὡς πρὸς τὴ μόρφωσι καὶ τὸ ἔργον ποὺ ἐκτελοῦν καὶ ὅσοι διδάσκουν τὰ παιδαγωγικά, ψυχολογικὰ καὶ φιλοσοφικὰ μαθήματα μέσα στὶς Παιδαγωγικὲς Ἀκαδημίες;)

Π έ μ π τ ο ν. Ὁ θεσμὸς τῶν Παιδαγωγικῶν Ἀκαδημιῶν προέβλεπε, ἐπίσης, τὸν πλουτισμὸ τῆς σχολικῆς ζωῆς τῶν ἱδρυμάτων αὐτῶν μὲ βιβλιοθῆκες, ἐργαστήρια τεχνικῶν μαθημάτων, μὲ σχολικοὺς κήπους ὑποδειγματικούς, καὶ ζωολογικὲς ἐγκαταστάσεις, κ.ἄ.π.

3. ΜΕΙΟΝΕΚΤΗΜΑΤΑ ΤΩΝ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΩΝ ΑΚΑΔΗΜΙΩΝ

Π ρ ῶ τ ο. Δ ι δ α κ τ ι κ ὸ π ρ ο σ ω π ι κ ὸ π α ι δ α γ ω γ ι κ ὸ ὄ χ ι δ λ ο μ ὲ ε ἰ δ ι κ ὴ π α ι δ α γ ω γ ι κ ὴ κ α τ ά ρ τ ι σ ι. Ἦταν ἡ Ἀχίλλειος πτέρνα, ἡ βασικὴ ἀρχικὴ ἀδυναμία τῶν Παιδαγωγικῶν Ἀκαδημιῶν! Γιατί, εἴτε πρόκειται γιὰ τὸ προσωπικὸ ποὺ διδάσκει καθαρῶς παιδαγωγικὰ μαθήματα εἴτε ὄχι, Παιδαγωγικὴ Ἀκαδημία σημαίνει, νομίζω, «παιδαγωγικὴ ἀτμόσφαιρα». Τὴν «παιδαγωγικὴ ἀτμόσφαιρα» τώρα δὲν μποροῦν νὰ δημιουργήσουν ἄνθρωποι ποὺ δὲν πιστεύουν καὶ πολὺ-πολὺ στὴν ὕπαρξι ἀνεξάρτητης Παιδαγωγικῆς Ἐπιστήμης. Παιδαγωγικὴ ὅμως Ἐπιστήμη ὑπάρχει! Ἔχει μάλιστα γιγαντωθῆ σήμερα! Δυστυχῶς οἱ ἀλήθειες αὐτὲς ὑποτιμήθηκαν. Δικαιολογεῖται κάπως στὴν ἀρχή, ἀφοῦ δὲν ὑπῆρχαν ἀρκετὰ στελέχη ἕτοιμα. Δὲν συγχωρεῖται ὅμως ἀργότερα ὡς τὸ 1940. Δὲν συγχωρεῖται, ἐπίσης γιὰ τὴ μεταπολεμικὴ περίοδο ὡς προχθές. Ἐπὶ τέλους σήμερα, εὐτυχῶς, ἀναγνωρίζομε τὸ ὀρθὸν αὐτῆς τῆς ἀλήθειας καὶ ἀρχίσαμε νὰ στέλλωμε στὸ ἐξωτερικὸ γιὰ τὴν εἰδικὴ παιδαγωγικὴ κατάρτισι νέων στελεχῶν, ποὺ θὰ μᾶς διαδεχθοῦν στὶς Παιδαγωγικὲς Ἀκαδημίας. Γιατὶ τὶ νὰ πρωτοκάνη ἕνας καὶ μόνος καθηγητὴς τῆς Παιδαγωγικῆς στὸ Πανεπιστήμιο Ἀθηνῶν; Πῶς ὁλομόναχος νὰ καταρτίση ἀνώτερα παιδαγωγικὰ στελέχη;

Στὴ Θεσσαλονίκη παραμένει κενὴ ἡ ἕδρα τῆς Παιδαγωγικῆς ἀπὸ τὸ 1936 (;) Τί γίνεται σχετικῶς ἀλλοῦ; Τελευταῖα μᾶς ἐπισκέφθηκε στὸ Μαράσλειο ἕνας Ἀμερικανὸς καθηγητὴς τῆς Παιδαγωγικῆς. Διδάσκει σὲ μιὰν Ἀνώτατη Παιδαγωγικὴ Σχολὴ στὴν Ἀμερική, ὅπου φοιτοῦν σχεδὸν δυὸ χιλιάδες σπουδαστάι. Πόσοι εἶναι οἱ καθηγηταὶ τῶν καθαρῶς παιδαγωγικῶν μαθημάτων ἐκεῖ; Ὄχι ὀλιγώτεροι ἀπὸ τοὺς τριάντα. Ποιὸς εἶναι ὁ κλάδος αὐτοῦ τοῦ Ἀμερικανοῦ καθηγητή; Εἶναι ἡ ὀργάνωσις καὶ ἡ παρακολούθησις, μὲ πολλοὺς βοηθοὺς τῆς πρακτικῆς διδακτικῆς καταρτίσεως τῶν ὑποψηφίων διδασκάλων καὶ τίποτε ἄλλο. Κλάδος ἰδιαίτερος εἶναι καὶ σπουδαιότατος τῆς Παιδαγωγικῆς Ἐπιστήμης σήμερα ἡ πρακτικὴ συνολικὴ ὅμως κατάρτισι μὲ τόσα δικά της προβλήματα ὀργανωτικῆς, διδακτικῆς-μεθοδολογικῆς καὶ φρονηματιστικῆς φύσεως! Ἐνῶ σὲ μᾶς ὁ παιδαγωγὸς εἶναι ὑποχρεωμένος νὰ μπορῆ νὰ διδάσκη ὅλα τὰ παιδαγωγικὰ μαθήματα (Γενικὴ Παιδαγωγική, Γενικὴ Διδακτική, Εἰδικὴ Διδακτική, Ἱστορία Παιδαγωγικῆς, Σχολικὴ Νομοθεσία, καὶ ἐν ἀνάγκη, καὶ Σχολικὴ Ὑγιεινή), ἔπειτα, Ψυχολογία (Γενικὴ Ψυχολογία, Ψυχολογία τοῦ Παιδός, Ψυχολογικὲς Διαφορὲς τῶν Παίδων, Εἴδος Τυπολογίας ἢ Χαρακτηρολογίας, νεώτερες κατευθύνσεις τῆς Ψυχολογίας, καὶ ἀπὸ ἐφέτος, καὶ Ἐπαγγελματικὸ Προσανατολισμὸ ἴσως) τέλος, Φιλοσοφία (Γνωσιολογία, Αἰσθητική, Ἠθική, Μεταφυσική)! Σωστὴ ἐγκυκλοπαίδεια! Νοῦς Ἀριστοτελικός!

Δ ε ύ τ ε ρ ο ν. Ἐ π ά ν δ ρ ω σ ι ς τ ῶ ν Π α ι δ α γ ω γ ι κ ῶ ν Ἀ κ α δ η μ ι ῶ ν, ἀκόμη καὶ ἀπὸ πτυχιούχους τοῦ δικοῦ μας Πανεπιστημίου, ἐ λ λ ι π ή ς. Γιατὶ ἄραγε δὲν προσέρχονται; Γιατί, ἀφ' ἑνός, χρειάζεται ἡ διδασκαλία στὶς Παιδαγωγικὲς Ἀκαδημίες, ὡς μεταγυμνασιακὰ ἐκπαιδευτήρια ποὺ εἶναι, νὰ γίνεται μὲ τρόπο ἐπιστημονικό, ὅπως σὲ κάθε ἀνώτατη σχολή, πρᾶγμα ὄχι καὶ τόσο εὔκολο. Ἀπὸ τὸ ἄλλο ὅμως μέρος, ἡ ἀμοιβὴ τοῦ διδακτικοῦ προσωπικοῦ εἶνε ἐλαχίστη σχεδὸν καμμιὰ διαφορὰ ἀπὸ τὴ Μέση Ἐκπαίδευσι, καὶ μὲ πρόσθετους φραγμοὺς ἀπὸ τὸ ἄχρηστο καὶ ἄδικο σύστημα τῶν ὀργανικῶν θέσεων ποὺ ὑπάρχει στὶς Παιδαγωγικὲς Ἀκαδημίες καὶ τὸ ὁποῖο ἐμποδίζει τὴν προαγωγὴ τῶν διδασκόντων. Δὲν χρειάζε-

ται, νομίζω, ν' ἀναφέρη κανεὶς παραδείγματα συγκεκριμένα. Συμβαίνει λοιπὸν τὸ ἑξῆς ἀνεξήγητον στὰ ἱδρύματα αὐτά: ἀπὸ τὸ ἕνα μέρος θεωροῦνται ἀνώτατες σχολές, ἀπὸ τὸ ἄλλο ὅμως, οἱ φραγμοὶ μὲ ὀργανικὲς θέσεις, μὲ διευθύνσεις καὶ τμήματα, μὲ ἐκθέσεις τοῦ διευθυντοῦ, μὲ ἐπιθεωρήσεις κ.λ.π., δημιουργοῦν μιὰν ἀτμόσφαιρα Μέσης ἢ Στοιχειώδους Ἐκπαιδεύσεως! Δὲν εἶναι προτιμότερον τότε νὰ διδάσκη κανεὶς στὸ δημοτικὸ σχολεῖο, ὕστερα ἀπὸ δύο μεταγυμνασιακὰ χρόνια μὲ τὸ δίπλωμα (ἀπολυτήριο!) Παιδαγωγικῆς Ἀκαδημίας καὶ νὰ φθάνη στὸ βαθμὸ τοῦ Τμηματάρχου Α΄ καὶ ἴσως, στὸ μέλλον, καὶ στὸ βαθμὸ τοῦ Διευθυντοῦ, πάρὰ νὰ τελειώνη Πανεπιστήμια, νὰ συγγράφη διδακτορικὲς διατριβές, νὰ εἰδικεύεται στὸ ἐξωτερικὸ γιὰ τὴν παιδαγωγική του κατάρτισι, καὶ στὸ τέλος νὰ ἔχη τὸν ἴδιο βαθμὸ καὶ μισθὸ ἢ σχεδὸν τὸν ἴδιο μὲ τὸν προχθεσινό του μαθητή; Αὐτὴ ἡ κατάστασις εἶναι τρομερή! Εἶναι μεγάλη ἀδικία! Γι' αὐτό, ὅσοι ἀπὸ ἐμᾶς παραμένομε στὶς Παιδαγωγικὲς Ἀκαδημίες, θεωρούμεθα ἂν ὄχι τι ἄλλο τοὐλάχιστον «ἀνόητοι»!...

Κάτω ἀπὸ αὐτὲς τὶς συνθῆκες μπορεῖ πραγματικὰ νὰ προοδεύση, νὰ ἐξελιχθῆ ἕνας ἀρχικῶς τόσον ὡραῖος θεσμὸς ὅπως οἱ Παιδαγωγικὲς Ἀκαδημίες, τὴ στιγμὴ ποὺ ἡ ψυχή τους, δ.λ.δ., τὸ διδακτικό τους προσωπικὸ καὶ οἰκονομικῶς καὶ ἠθικῶς ταπεινώνεται καὶ παραγκωνίζεται; Ἀπογοήτευσις καὶ ἀδιαφορία καταλαμβάνει τοὺς πολλούς, οἱ ὁποῖοι εἴτε φεύγουν, εἴτε φυτοζωοῦν, εἴτε ἀναγκάζονται νὰ συμπληρώσουν τὸν προϋπολογισμό τους μὲ ἄλλες, ξένες καὶ ἄσχετες μὲ τὸν κύριο προορισμό τους ἀσχολίες, γιὰ νὰ μπορέσουν κάπως ἀξιοπρεπῶς νὰ ζήσουν. Καὶ στὴ μιὰ ὅμως καὶ στὴν ἄλλη περίπτωσι τὸ διαφέρο μειώνεται καὶ ἡ προσοχὴ διασπᾶται. Ἔτσι ὁ θεσμὸς μαραζιάζει, ἰδιαίτερα ὅταν καὶ «καιροὶ χαλεποὶ» ἐπιδροῦν δυσμενῶς στὴν κανονική του ἐξέλιξι, ὅπως ἦταν ἡ περίοδος 1941—1949. Ἐξετάζοντας βαθύτερα τὸ ζήτημα ἐκεῖνος ποὺ βγαίνει τελειωτικὰ ζημιωμένος εἶναι δυστυχῶς τὸ ἐθνικὸ σύνολο!

Τρίτο. Τὸ πρόγραμμα τῶν Παιδαγωγικῶν Ἀκαδημιῶν δὲν εἶναι οὔτε ἄρτιο, οὔτε ἐπαρκές γιὰ τὴ σταδιοδρομία καὶ σπουδαία ἀποστολὴ τοῦ διδασκάλου. Μαθήματα βασικὰ θεωρητικὰ σὰν τὴ Γενικὴ Παιδαγωγικὴ καὶ Ψυχολογία κ.ἄ. διδάσκονται στοὺς δευτεροετεῖς μιὰ φορά, μιὰν ὥρα, τὴν ἑβδομάδα, ἐνῶ θὰ ἔπρεπε νὰ διδάσκωνται κάθε μέρα. Πῶς νὰ καλύψη κανεὶς τὴν ὕλη; Πῶς κυρίως νὰ ἀφομοιώσουν οἱ σπουδασταὶ τὰ διδασκόμενα; Πῶς νὰ κρίνουν καὶ νὰ συγκρίνουν; Πῶς νὰ σχηματίσουν δική τους γνώμη; Ἀποστήθισις γιὰ τὴν περίοδο τῶν ἐξετάσεων τὸ μοναδικὸ σχεδὸν κριτήριο προαγωγῆς! Ἔτσι ὅμως μποροῦμε νὰ προετοιμάσωμε τὸ διδάσκαλο γιὰ τὴν ἐπιστημονική του ὁπωσδήποτε κατάρτισι, σημεῖο ποὺ ἐθίξαμε παραπάνω;

Ἔπειτα καὶ ἡ πρακτικὴ τῶν ὑποψηφίων διδασκάλων κατάρτισις γιὰ τὸ ἔργο τους δὲν μᾶς ἱκανοποιεῖ. Ἐπειδὴ ὁ χρόνος ποὺ διατίθεται γι' αὐτὸν τὸν σκοπὸ δὲν ἐπαρκεῖ. Ἐπειδὴ ἡ παρακολούθησις στὰ πρότυπα εἶναι μονόπλευρη, περιορίζεται στὸν τρόπο διδασκαλίας καὶ μόνο καὶ ὄχι στὸ ὅλο τῆς παιδευτικῆς ἐνέργειας, τῆς σχολικῆς ζωῆς. Ἐπειδὴ τέλος, μεταξὺ ἄλλων, τὰ πρότυπα τῶν Παιδαγωγικῶν Ἀκαδημιῶν εἶναι οὐσιαστικῶς, συγκρινόμενα μὲ ἄλλα σχολεῖα, τεχνητὰ κατασκευάσματα, θερμοκήπια καὶ δὲν δίνουν στοὺς ὑποψηφίους διδασκάλους ἀνάλυφη τὴν ἑλληνικὴ σχολικὴ πραγματικότητα.

Ἐπίσης ὁ καθηγητὴς τῆς Εἰδικῆς Διδακτικῆς, ὁ ὁποῖος συνήθως παρακολουθεῖ καὶ τὶς πρακτικὲς διδακτικὲς ἀσκήσεις τοῦ τμήματος, ἀκόμη καὶ ἂν ἐκτελῆ πιστῶς τὸ καθῆκον του δὲν ἐπαρκεῖ ἰδιαίτερα σήμερα μὲ 60 καὶ 70 σπουδαστὰς στὴν κάθε τάξι. Ἔτσι, ποιὸς θὰ προφθάση νὰ διδάξη ἀρκετὲς φορές; Ποιὸν νὰ πρωτοελέγξη ὁ καθηγητής, ἀφοῦ καταντήσαμε ἀκόμη καὶ τὰ ὀνόματα ὅλων τῶν σπουδαστῶν τῆς τάξεώς μας νὰ μὴ γνωρίζωμε, ἀκριβῶς ὅπως γίνεται στὰ πληθωρικὰ Γυμνάσια; Ποιὰ καθοδήγησις νὰ γίνη ὑπ' αὐτοὺς τοὺς ὅρους; Μποροῦμε νὰ ἰσχυρισθοῦμε ὅτι καταρτίζομε ἐπαρκῶς τοὺς αὐριανοὺς φορεῖς τοῦ Ἑλληνο—χριστιανικοῦ μας Πολιτισμοῦ, ποὺ θὰ βγοῦν στὴν κοινωνία τὴν Ἑλληνικὴ νὰ μεταδώσουν τὰ πνευματικὰ φῶτα καὶ τὰ χρήσιμα ἐφόδια στὰ Ἑλληνόπουλα, ἀπὸ τὰ ὁποῖα τὰ 90% δὲν θὰ φοιτήσουν στὰ Σχολεῖα τῆς Μέσης, καὶ νὰ συμβάλουν στὶς ἡράκλειες προσπάθειες ποὺ καταβάλλονται σήμερα γιὰ τὴν ἀνασυγκρότησι καὶ ἀξιοποίησι τῶν πλουτοπαραγωγικῶν δυνατοτήτων τῆς χώρας μας; Ὑπάρχουν βέβαια ἀπόφοιτοι τῶν Παιδαγωγικῶν Ἀκαδημιῶν γιὰ τοὺς ὁποίους εἴμεθα ὑπερήφανοι τόσο γιὰ τὴν ἐνδοσχολική, δσο καὶ γιὰ τὴν ἐξωσχολική τους δρᾶσι. Εἶναι ὅμως ὁ ἀριθμὸς αὐτῶν ἀρκετός, ὥστε νὰ μᾶς ἱκανοποιῆ πραγματικά;

Τέταρτον. Ἡ διάρκεια τῆς φοιτήσεως στὶς Παιδαγωγικὲς Ἀκαδημίες εἶναι πολὺ σύντομη. Ἂν λογαριάση κανεὶς προσεκτικά, μόλις πέντε μῆνες στὸ σχολικὸ ἔτος ἀπομένουν γιὰ διδασκαλία, γιὰ τακτικὴ ἐργασία. Ἀπὸ τὸ ἑπόμενο ἔτος τὰ πράγματα κάπως βελτιώνονται σ' αὐτὸ τὸ σημεῖο. Ἀλλὰ καὶ αὐτὸ δὲν ἀρκεῖ, νομίζω. Ἡ φοίτησις πρέπει νὰ γίνη τριετής!

Πέμπτο. Ν' ἀναφέρη κανεὶς ἀκόμη καὶ τὴν τοποθεσία μερικῶν Παιδαγωγικῶν Ἀκαδημιῶν σὲ ὅλως ἀκατάλληλα μέρη; Τὴν κατάστασι τῶν δ.δακτηρίων; Τὴν ἔλλειψι συστηματικῆς ὀργανώσεως τῶν βιβλιοθηκῶν τους; Τὴν ἀνεπάρκεια τῶν ἐργαστηρίων τους, τῶν σχολικῶν κήπων, τῶν ζωολογικῶν ἐγκαταστάσεων; Ἢ τὴν πενιχρὴ σχολικὴ ζωὴ ἐκεῖ ὅπου τὰ ἱδρύματα αὐτὰ λειτουργοῦν μὲ δυὸ-τρεῖς (καθηγητὰς μόνον).

4. ΤΙ ΧΡΕΙΑΖΕΤΑΙ ΝΑ ΓΙΝΗ;

Πρῶτον. Ἐπάνδρωσις βαθμιαία μὲ εἰδικευμένους παιδαγωγοὺς ποὺ θὰ συνδυάζουν ἀνώτερη

γενική μόρφωση με εἴδησεις σ' ἕνα-δυό κλάδους τῆς Παιδαγωγικῆς Ἐπιστήμης «ἀπὸ ἐκεῖνους θὰ φανερώνουν οἱ σχετικὲς πραγματεῖες τους, τὰ ἄρθρα καὶ τὰ συγγράμματά τους.

Δεύτερο Συγκέντρωσις τῶν Παιδαγωγικῶν Ἀκαδημιῶν στὶς δυὸ πανεπιστημιακὲς πόλεις ὅπου ἡ παραμονὴ μονάχα τῶν συνήθων ἐπαρχιωτῶν ὑποψηφίων διδασκάλων θὰ τοὺς ἔδινε τόσα μορφωτικὰ καὶ πολιτιστικὰ ἐφόδια, ὅσα ἔφεσον δεῖναι «ἀποδημοῦντας» καταλλήλως καὶ ἀπὸ τὸ ὅρυμα.

Τρίτος Φοίτησις τριετὴς σὲ οἰκοτροφεῖα γιὰ τὴν κοινωνικὴ κυρίως μόρφωσι τῶν σπουδαστῶν καὶ τὴν «εὐαφόρεσο» τὰ γενικὰ ἀνωμαλικὰ καθοδηγητάς.

Τέταρτο. Πλουτισμὸς τοῦ προγράμματος τῆς διδασκομένης ὕλης μὲ πρόσθετες ὧρες στὰ θεωρητικὰ βασικὰ μαθήματα ποὺ νὰ συναδεύονται μὲ συστηματικὲς φροντιστηριακὲς ἐργασίες. Προσθήκη ἀκόμη μερικῶν νέων μαθημάτων, ὅπως τῆς Ἐθνικῆς μας Ἱστορίας, τῆς Ἱστορίας τοῦ Πολιτισμοῦ, τῆς Ἐκπαιδευτικῆς Πολιτικῆς τῆς χώρας, κλάδων διαφόρων γιὰ τὴν Ὀργάνωσι τῆς Ἐκπαιδεύσεως, κλπ. Ἐπαναφορά, ἐπίσης, τῶν ξένων γλωσσῶν ποὺ ἀπουσιάζουν ἀπὸ τὸ πρόγραμμα τῶν Παιδαγωγικῶν Ἀκαδημιῶν ἐδῶ καὶ δώδεκα ἔτη, τὴ στιγμὴ ποὺ ἀκριβῶς ἀπὸ τοὺς ἀριστοῦχους εἰ ἄλλους καλοὺς σπουδαστὰς ὑπάρχει ἡ πιθανότης νὰ ἐπανδρωθοῦν μελλοντικὰ τὰ βήματα αὐτά. Ἡ δὲ πρακτικὴ διδακτικὴ κατάρτισις νὰ ἐξασφαλισθῇ μὲ τὴν παρακολούθησι τῆς ζωῆς ἑνὸς σχολείου ἕνα τοὐλάχιστον ὁλόκληρο ἔξάμηνο. Γιὰ τὸ σκοπὸν αὐτὸν εἶναι ἀπόλυτη ἀνάγκη οἱ καθηγηταὶ τῆς Γενικῆς καὶ Εἰδικῆς Διδακτικῆς νὰ ἔχουν βοηθοὺς γιὰ τὴν ἀποτελεσματικώτερη ὀργάνωσι τῶν Πρακτικῶν Ἀσκήσεων καὶ τῶν Φροντιστηρίων. Οἱ βοηθοὶ δὲ αὐτοὶ νὰ προέρχωνται ἀπὸ ἱκανοὺς καὶ πεπειραμένους δημοδιδασκάλους.

Πέμπτον. Αἴθουσα ἰδιαιτέρα γιὰ βιβλιοθήκη μὲ ἀναγνωστήριο καὶ εἰδικὸ βιβλιοθηκάριο—γραμματέα ἢ βιβλιοθηκάριο — διδάσκαλο.

Ἕκτον. Αἴθουσες εἰδικὲς Τεχνικῶν, Ξυλουργικῆς, Μηχανουργίας, Πρακτικῆς Ἠλεκτρολογίας, Μουσικῆς καὶ Γυμναστικῆς (γιὰ τὸ καλοκαίρι καὶ τὸν χειμώνα κλπ.).

Ἕβδομον. Ἕνα ἀγρόκτημα μὲ ὑποδειγματικοὺς σχολικοὺς κήπους καὶ μὲ συγχρονισμένα καὶ κατάλληλα ζωολογικὲς ἐγκαταστάσεις.

Ὄγδοον. Κωδικοποίησις τῶν χιλιάδων διατεταγμένων ὀργανωτικῶν φύσεως τῶν Παιδαγωγικῶν Ἀκαδημιῶν.

Ἔνατον. Ἵδρυσις ἑνώσεως παιδαγωγικῆς τοῦ διδακτικοῦ προσωπικοῦ τῶν ἱδρυμάτων αὐτῶν γιὰ τὴ βελτίωσι τῆς ὀργανώσεως καὶ λειτουργίας τῶν Παιδαγωγικῶν Ἀκαδημιῶν καὶ γιὰ τὴν παρακολούθησι τῶν ζητημάτων τοῦ κλάδου.

Δέκατο Βαθμιαία ἐπέκτασις καὶ διεύρυνσις τοῦ σκοποῦ τῶν Παιδαγωγικῶν Ἀκαδημιῶν μὲ προσθήκη μαθημάτων εἰδικῶν γιὰ Νηπιαγωγούς, γιὰ τὴ παιδαγωγικὴ ἐκπαίδευσι τοῦ διδακτικοῦ προσωπικοῦ τῶν ἐπαγγελματικῶν καὶ τεχνικῶν σχολῶν γιὰ τὴν παιδαγωγικὴ κατάρτισι τῶν καθηγητῶν τῆς Μέσης Ἐκπαιδεύσεως καὶ γενικὰ γιὰ τὴν μετεκπαίδευσι τῶν ἐκπαιδευτικῶν ἀπὸ ὅλες τὶς βαθμίδες τῆς Ἐκπαιδεύσεως.

Ἐπὶ σύγα-σύγα, οἱ Παιδαγωγικὲς Ἀκαδημίες θ' ἀποβοῦν πραγματικὰ Ἀνώτατες Παιδαγωγικὲς Σχολὲς ἰσοπαλίες μὲ ὁποιαδήποτε ἄλλη Σχολὴ καὶ ἔτσι μονάχα νομίζω, θ' ἀνταποκριθοῦν στὸν ὑψηλὸ προορισμό τους.

Ἐπειδὴ ἡ Ἑλληνικὴ Ἐπαρχία εἶναι ἀπὸ διάφορα πνευματικῆς ἐπόψεως καθυστερημένη, γι' αὐτὸ ἀκριβῶς εἶναι ἕνας ταλαίπωρος λόγος ὅτι οἱ Ἕλληνες δημοδιδάσκαλοι πρέπει νὰ καταρτίζονται πλατιὰ καὶ βαθιά.

Θ. ΧΑΡΑΛΑΜΠΙΔΗΣ

ΥΓ Σχετικὰ μὲ τὰ σημεῖα ποὺ θίξαμε ἀνωτέρω βλ. κάτωθι συγγράμματα καὶ ἄρθρα μας γιὰ διεξοδικώτερη ἐξέτασι:

1) Ὁ σκοπὸς στὴν ἀγωγὴ τῆς παιδείας μας — ἄρθρο — ἐφημ. «Τὰ Νέα» — 25-6-53.
2) Ἡ πρακτικὴ παιδαγωγικὴ κατάρτισις — ἄρθρο — ἐφημ. «Τὰ Νέα» — 22-9-52.
3) Παιδαγωγικὲς Ἀκαδημίες — ἄρθρο ἐφημ. «Τὰ Νέα» — 29-1-53.
4) Ἡ Παιδαγωγικὴ Σχολὴ — ἄρθρο — ἐφημ. «Τὰ Νέα» — 19-2-53.
5) Τὸ Μέλλον τῶν Παιδαγωγικῶν Ἀκαδημιῶν — πραγματεία — περιοδ. «Σχολεῖο καὶ Ζωὴ» — Μαΐος 1953.
6) «Τὸ Ἔργον τῆς Παιδαγωγικῆς Ἐπιστήμης» — Ἀθῆναι, 1954 (σελ. 168).
7) Ἀνάγκη Ἀναδιοργανώσεως τῶν Παιδαγωγικῶν Ἀκαδημιῶν — «Ἑλληνικὴ Δημιουργία» — Ἀπρίλιος, 1954 (σελ. 429 — 433).

ΣΟΦΑ ΛΟΓΙΑ ΜΕΓΑΛΩΝ ΑΝΔΡΩΝ

«Ἡ ἀγωγὴ ὀφείλει νὰ τηρῇ τὸν μαθητὴν ὁρῶντα ἐξ ἀρχῆς, παράγοντα δι' ἰδίων δυνάμεων ἔργα τῆς ἰδίας του ἐκλογῆς».

«Πᾶν ὅ,τι εἶμαι, πᾶν ὅ,τι θέλω καὶ πᾶν ὅ,τι ὀφείλω, προέρχεται ἐξ ἐμοῦ. Διατί νὰ μὴ προέρχωνται ἐξ ἐμοῦ καὶ αἱ γνώσεις μου;».

(Ντοταλότσι)

ΟΡΓΑΝΩΣΙΣ ΤΩΝ ΠΡΟΤΥΠΩΝ ΔΗΜ. ΣΧΟΛΕΙΩΝ

Το δεύτερον τοῦτο ἔρθρον, τὸ ἀφορῶν εἰς τὰ πρότυπα δημοτικὰ σχολεῖα, θὰ ἐξετάσῃ τὰ κύρια τῆς ὀργανώσεως αὐτῶν, διὰ νὰ ἐπιτύχωμεν πλειοτέραν τῶν σκοπῶν των. Λεπτομερειακὰ ζητήματα τῆς ὀργανώσεως δὲν θὰ διαθέσῃ διὰ τοῦ παρόντος ἄρθρου διότι τὰ ἐπιμέρους ὀργανωτικὰ ζητήματα προϋποθέτουν ἤδη λυθέντα τὰ κύρια ἄρθρα, ὡς

1ον εἰς τὴν διανομὴν τῶν παιδαγωγικῶν ἔργων ἔναντι τοῦ ἀναλυτικοῦ προγράμματος ἀπὸ ἀπόψεως ὑλῶν διδασκαλίας ἑκάστου μαθήματος εἰς μίαν τάξιν καὶ

2ον εἰς τὴν διδακτικὴν ὀργάνωσιν, διαφέρουσαν ἴσως τὰ συνηθῆ εἰς τὰ ἄλλα δημοτικὰ σχολεῖα.

Καὶ ἔρχεται εἰς τὸ τρίτον ζήτημα.

Τὸ ἀναλυτικὸν πρόγραμμα εἰς τίνα ἔννοιαν προβλέπει ὁρισμένας ὥρας ἑκάστου μαθήματος εἰς ἑκάστην τάξιν. Τοῦτο δὲν τὸ τηρεῖ ἐν τρόπῳ νὰ καταργηθῇ, διὰ νὰ διατηρηθῇ τὸ σύστημα τῆς ἐναλλὰξ διδασκαλίας, ἂν δὲν δύναται νὰ ἐφαρμοσθῇ τοῦτο εἰς ὅλας τὰς τάξεις τοῦ δημοτικοῦ σχολείου, ἐφόσον εἶναι νὰ διατηρηθῇ εἰς μερικάς.

Τὸ σημαντικώτερον ὅμως σημεῖον ὡς πρὸς τὴν ἐφαρμογὴν τοῦ ἀναλυτικοῦ προγράμματος ἀναφέρεται εἰς τὴν εἰσήθειαν ἡ ὁποία δύναται νὰ χορηγηθῇ εἰς τὸν διδάσκαλον διὰ νὰ προσθέσῃ ὥρας μαθημάτων εἰσαγομένων εἰς αὐτό, ἢ διὰ νὰ ἀφαιρέσῃ, ἀλλὰ, τὰ ὁποῖα νομίζει ἀναπόλυτα διὰ τὴν τάξιν, εἰς ἣν διδάσκει.

Καὶ νὰ ἐπιτύχῃ τοῦτο ἀπολύτως ἀποκλείεται διακοπὴ ἀναδιοργανώσεως τοῦ δημοτικοῦ σχολείου. Ὁ διευθυντὴς αὐτοῦ πρέπει ν' ἀναλάβῃ τὴν διδακτικὴν τῶν καθηγητῶν καὶ νὰ ἐφαρμοσθῇ ἀποκλειστικῶς εἰς τὴν ἀνάθεσιν ὥρῶν. Δὲν ἐδώσαμεν σημασίαν εἰς τὸ ζήτημα τῆς διευθύνσεως τῶν χιλίων μεγάλων ἀρρένων μαθητῶν σχολείων εἰς ἕνα, τὸν ὁποῖον ἐννοοῦμεν. Ἡ διεύθυνσις δὲν πρέπει νὰ ὑπερβαίνῃ, ὅπως τὸ ὅλον πρόσωπον, ἀριθμὸν τριάκοντα νὰ παρακολουθῇ τὴν ἐργασίαν τῶν ἄλλων καὶ νὰ κατευθύνῃ αὐτὴν κατὰ τοιοῦτον τρόπον ὥστε νὰ γίνεται ἐκτιμητὴς ἡ ἐργασία, ὁ τρόπος της καὶ χαρακτήρ.

Εἶναι ἕνας σφάλμα τὸ λεγόμενον ὅτι ὁ διευθυντὴς μὴ διδάσκων χάνει ἀπὸ τὴν ἐπαφὴν μὲ τοὺς μαθητάς του, ἀποβάλλει μέρος τῆς διδακτικῆς του ἱκανότητος καὶ γενικῶς ἀποξενοῦται ἀπὸ τὸ σχολεῖον. Χάνει τότε μόνον τὴν συνήθειαν τὴν ἕξιν, ὅταν δὲν ἔχῃ καθημερινὰς εἰς τὰς τάξεις καὶ δὲν προσέχῃ ταχτικῶς τὴν γενομένην εἰς τὸ ἴδρυμα, τὸ ὁποῖον διευθύνει, ἐργασίαν.

Φαίνεται ὅτι εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο ἐδημιουργήθη παρεξήγησις τῆς θέσεως τοῦ διευθυντοῦ ἑνὸς πρωτοτύπου σχολείου. Οὗτος, ὅταν εἶναι σπουδαίως ἐκπαιδευμένος, δὲν δύναται αὐτὸ τὸ διδακτικὸν μέρος τοῦ σχολείου νὰ παρακολουθήσῃ, οὔτε τὰ ἄλλα προβλήματα αὐτοῦ νὰ λύσῃ. Καὶ ταῦτα διότι ἐν συγχρόνοις σχολείοις δὲν ἔνεκα ὀλίγα ὅταν θέλῃ ὁ διευθυντὴς αὐτοῦ ν' ἀνταποκριθῇ πλήρως πρὸς τὰς ἀπαιτήσεις τῆς θέσεώς του.

Εἰς τὴν διδακτικὴν ἀναδιοργάνωσιν τῶν σχολείων ἀνήκει καὶ ἡ κατ' ἐμὲ ὀρθὴ παραμονὴ ἐπὶ ἕνα τοὐλάχιστον ἔτος τοῦ διδασκάλου εἰς τὴν αὐτὴν τάξιν διὰ νὰ ἀποκτήσῃ διδάγματα ἐκ τοῦ δοκιμασθέντος παιδαγωγικοῦ συστήματος ἀπὸ δύο ἢ τριῶν ἢ τεσσάρων σειρῶν μαθητῶν καὶ ὄχι μιᾶς, ὡς γίνεται ἴσως εἰς τὰ σχολεῖα. Πιστεύεται συνήθως ὅτι ὁ διδάσκαλος πρέπει νὰ παρακολουθῇ τοὺς μαθητὰς ἀπὸ τῆς πρώτης τοῦ δημοτικοῦ σχολείου μέχρι τῆς τελευταίας τάξεως, μετὰ τὴν ὁποίαν παραλαμβάνει αὐτοὺς ὁ διευθυντής, διότι οὕτω γνωρίζων τὴν παιδικὴν ψυχὴν δύναται νὰ συμβάλῃ ἀποφασιστικώτερον διὰ τὴν μόρφωσιν αὐτῶν.

Ἡ λύσις αὕτη εἰς τὸ ὀρθὸν αἴτημα τῆς παιδαγωγικῆς περὶ τῆς γνησιότητος τοῦ μαθητοῦ ἀπὸ τοῦ διδασκάλου ἐλύθη κατὰ παρεκκλισιν τῆς ὀρθῆς ὀργανώσεως τοῦ σχολείου. Ἡ γνησιότης αὕτη ἦτον ὀρθὴ καὶ ἀπαραίτητος δύναται, νὰ ἐπιτευχθῇ δι' ἄλλων μέσων καὶ ἰδίως διὰ τῆς ἀτομικῆς χαρτέλας, ἡ ὁποία τηρουμένη ἀπὸ τῆς εἰσόδου τοῦ μαθητοῦ εἰς τὴν πρώτην τάξιν καὶ παραδιδομένη ἀπὸ διδασκάλου εἰς διδάσκαλον δύναται ὄχι μόνον νὰ συντέλεσῃ εἰς τὸ νὰ γνωρίσῃ τοὺς μαθητὰς τοῦ ὁ νέος διδάσκαλος μιᾶς τάξεως, ἀλλὰ καὶ νὰ τροφοδοτήσῃ εἰς τὴν ἐπιστήμην ἀνάλυσιν τῆς ἀτομικότητος τοῦ μαθητοῦ ἀφοῦ θὰ τηρηθῇ ἀπὸ τοὺς διδασκάλους.

Ἀναγνωρίζω ὅτι τινὰ τῶν μέτρων τὰ ὁποῖα πρότεινα, ἔχουν ἀνάγκην νομοθετικῆς μερίμνης καὶ διὰ τοῦτο ἐπέχουν μεγάλην δυσκολίαν. Γι' αὐτὸ διὰ νὰ ῥίψω τὴν ἰδέαν ταύτην καὶ οἱ ἀρμόδιοι ἂς τὴν ἐγκολπωθοῦν καὶ ἂς προσπαθήσουν νὰ τὴν καταστήσουν πραγματικότητα.

Ἴσως, ἢ μᾶλλον ἀσφαλῶς, ὑπάρχουν καὶ ἄλλα ζητήματα ἀφορῶντα εἰς τὴν ἐσωτερικὴν ὀργάνωσιν τῶν τροπίων. Διὰ τῶν ἀνωτέρω μόνον νοηθέντων ἔθιξα κατὰ τὴν γνώμην μου τὰ κυριώτερα, ἡ δὲ ἀρξαμένη μεγάλη εἰς πολλὰ δημοτικὰ σχολεῖα ἐργασία μὲ τὴν γλιτὸν τροπαθειαν τῶν διδασκάλων μας, καταλλήλως κατευθυνομένην ἀπὸ τοὺς ἐπιθεωρητὰς καὶ ἀπὸ τοὺς ἐκπαιδευτικοὺς συμβούλους δύναται νὰ ἐπεκτείνῃ τὴν βάσιν τῆς Ἑλληνικῆς παιδαγωγικῆς ἐπιστήμης καὶ νὰ καταστήσῃ αὐτὴν σταθερὰν ὁδηγὸν τῆς ἀγωγῆς τῶν Ἑλληνοπαίδων. Τοῦτο ὅμως θὰ συντελεσθῇ ἂν καθ' ἕκαστον ἔτος συγκεντρώνται εἰς ἕνα τόπον τὰ πορίσματα τῆς ἐργασίας ὅλων τῶν διδασκάλων, οἵτινες ἐργάσθησαν εἰς τὰ πρό-

Κ. ΜΑΝΤΑ, Ἐπιθεωρητοῦ, Δ. ΓΑΛΑΖΙΟΥ, Διευθυντοῦ προτύπου Ἄρτης

ΕΚΛΟΓΗ, ΔΙΑΤΑΞΙΣ, ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ ΤΗΣ ΜΟΡΦΩΤΙΚΗΣ ΥΛΗΣ ΕΙΣ ΤΟ ΜΟΝΟΤΑΞΙΟΝ ΠΡΟΤΥΠΟΝ ΑΡΤΗΣ

ΤΟ ΠΟΣΟΝ ΤΗΣ ΜΟΡΦΩΤΙΚΗΣ ΥΛΗΣ ΚΑΤΑ ΜΑΘΗΜΑ

Θ ρ η σ κ ε υ τ ι κ ά. 1ον ἔ τ ο ς. Ὕλη τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, διηρθρωμένη εἰς μεγάλας ἑνότητας καὶ συντελοῦσα εἰς τὴν ἠθικήν, κοινωνικὴν καὶ Θρησκευτικὴν μόρφωσιν τῶν μαθητῶν. Εὐκαιριακαὶ διδασκαλίαι Κ. Διαθήκης καὶ ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας (αἱ κυριώτεραι ἑορταί).

2ον ἔ τ ο ς. Ἡ ὕλη τῆς Κ. Διαθήκης. Κεφάλαια τινὰ τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας, ἐπ' εὐκαιρίᾳ τῶν σπουδαιοτέρων ἑορτῶν.

ΔΙ' ΑΜΦΟΤΕΡΑ ΤΑ ΕΤΗ.

Θ ρ η σ κ ε υ τ ι κ ὴ ζ ω ή. Κοινὸς ἐκκλησιασμός, συμμετοχὴ εἰς πανδήμους λιτανείας καὶ ἀκολουθίας, εἰς ἑορταστικὰς θρησκευτικὰς ἐκδηλώσεις τῆς σχολικῆς ζωῆς, κοινὴ προσευχὴ ἐπὶ τῇ ἐνάρξει καὶ λήξει τῆς ἡμερησίας ἐργασίας, φιλάνθρωπος δρᾶσις, ἐπισκέψεις εἰς θρησκευτικοὺς χώρους. Προσευχαὶ καὶ ποιήματα κατάλληλα καὶ θρησκευτικὰ ἄσματα, ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὴν θρησκευτικὴν διδασκαλίαν καὶ ζωήν.

ΓΛΩΣΣΙΚΗ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ

α) Ἀ ν ά γ ν ω σ ι ς. Ὕλη ἐκ τῶν ἐγκεκριμένων ἀναγνωστικῶν καὶ ἑτέρα βοηθητικὴ ἐκ παλαιοτέρων τοιούτων. Ἐλευθέρα ἀναγνωστικὴ αὐτοενασχόλησις τῶν μαθητῶν ἐπὶ τῆς τῆς ὕλης τῶν βιβλίων καὶ περιοδικῶν ἐπὶ τῆς ὕλης τῶν βιβλίων καὶ περιοδικῶν στικῆς ὕλης πρὸς τὰ ἐναὶ θέματα.

Γ ρ α μ μ α τ ι κ ή. Γραμματικὴ δημοτικῆς ἄνευ πολλῶν κανόνων καὶ ἐξαιρέσεων. Εὐκαιριακὴ διδ)λία, ἐξ ἀφορμῆς σφαλμάτων ἐν τῇ προφορικῇ καὶ γραπτῇ ἐκφράσει τῶν μαθητῶν. Ὀρθογραφικαὶ ἀσκήσεις ἐπὶ ὑλικοῦ τῆς ἀναγνώσεως, τῶν ἐκθέσεων καὶ τῶν ἄλλων μαθημάτων.

Ἐ κ θ έ σ ε ι ς. Ὑλικὸν ἐκ τῆς παιδικῆς ἐπιξήσεως καὶ τῆς διδ)λίας ἄλλων μαθημάτων, ἐκ τῆς σχολικῆς ζωῆς καὶ τῆς μελέτης παιδικῶν λογοτεχνικῶν ἔργων. Λογοτεχνικὴ μύησις τῶν μαθητῶν ἐπ' εὐκαιρίᾳ τῆς ἀναγνώσεως καὶ τῆς κριτικῆς τοῦ προφορικοῦ καὶ γραπτοῦ λόγου αὐτῶν.

ΙΣΤΟΡΙΑ

Ἱ σ τ ο ρ ι κ ὴ δ ι δ α σ κ α λ ί α. Τ ο π ι κ ὴ ἱ σ τ ο ρ ί α, θρῦλοι, παραδόσεις. (Χρονικὸν σχολείου, πόλεως, ναοῦ, ἥρωες καὶ ἡρωΐδες, εὐεργέται καὶ εὐεργέτριαι τοῦ τόπου).

Ἑ λ λ η ν ι κ ὴ μ υ θ ο λ ο γ ί α κατὰ τὸ Ε.Α.Π. Ὕλη τῆς Ν ε ο ε λ λ η ν ι κ ῆ ς

τυπα σχολεῖα τὰ λειτουργοῦντα εἰς τὰς ἕδρας τῶν Ἐπιθεωρήσεων. Μὲ τὸν τρόπον τοῦτον γίνεται ἀνταλλαγὴ πορισμάτων καὶ δίδονται εἰδικαὶ κατευθύνσεις διὰ τὴν ἐργασίαν τοῦ ἐπιόντος ἔτους.

Σχετικὰ μὲ τὸ πρόγραμμα καὶ τὴν διοίκησιν τῶν προτύπων πολλὰ ἀπὸ πολλοὺς καὶ ἐκλεκτοὺς λειτουργοὺς τῆς παιδείας ἐγράφησαν καὶ ἐλέχθησαν εἰς ἐκπαιδευτικὰ συνέδρια. Μερικὰ νομίζω ὅτι εἶναι λεπτομερειακὰ καὶ ἄλλα ζητοῦν τὴν ἰδιαιτέραν μεταχείρισιν τοῦ διδακτικοῦ προσωπικοῦ τῶν προτύπων. Ἀλλ' ὅπως ἔγραψα διὰ τὸ ποιὸν τῶν μαθητῶν τῶν προτύπων, ὅτι πρέπει τοῦτο νὰ εἶναι τῆς αὐτῆς μέσης στάθμης πρὸς τὸ τῶν μαθητῶν τῶν ἄλλων δημοτικῶν σχολείων, οὕτω καὶ τὸ διδακτικὸν προσωπικὸν πρέπει μὲν νὰ εἶναι ἄρτιον ἀπὸ ἀπόψεως μορφώσεως καὶ πρακτικῆς ἀσκήσεως, νὰ μὴ ἀποτελῇ ὅμως χωριστὴν τάξιν μεταξὺ τοῦ διδασκαλικοῦ σώματος. Τὸ κέρδος τῶν δημοδιδασκάλων τῶν προτύπων θὰ εἶναι, ὅτι προσφέρουν εἰς τοὺς συναδέλφους των τὰ διδάγματα τῆς δοκιμασίας των, τῆς πείρας των καὶ τῆς μορφώσεώς των διὰ τὴν ἐφαρμογὴν αὐτῶν εἰς τὰ ἄλλα σχολεῖα. Τὸ μόνον ἴσως ὑπηρεσιακὸν κέρδος θὰ εἶναι ἡ προτίμησις αὐτῶν διὰ τὴν προαγωγὴν των εἰς Ἐπιθεωρητάς.

Τὰ πρότυπα δὲν πρέπει νὰ ἀποτελέσουν κράτος ἐν τῷ ἐκπαιδευτικῷ κράτει. Πρέπει νὰ τύχουν τῆς ἰδίας μερίμνης ὑπὸ τοῦ κράτους, ὡς καὶ τὰ ἄλλα. Ἡ ἐξαίρεσις θὰ εἶναι μόνον εἰς τὴν ἐκλογὴν τοῦ ἀρίστου διδακτικοῦ προσωπικοῦ καὶ οὕτω τὰ πρότυπα δύνανται νὰ ἀποτελέσουν τὸ γενικὸν φυτώριον τῶν ἀνωτέρων στελεχῶν τῆς στοιχειώδους ἐκπαιδεύσεως.

Ἴσως ἢ μᾶλλον ἀσφαλῶς πολλὰ τῶν ἀνωτέρω λεχθέντων εἶναι συζητήσιμα. Τὰ δύο ἄρθρα μου περὶ τῶν προτύπων τούτων ἔχουν τὸν σκοπόν, νὰ προωθήσουν τὸ πρόβλημα τῶν προτύπων, νὰ ἐπανεξετασθῇ ἡ ὀργάνωσις αὐτῶν, νὰ παρακολουθηθῇ ἡ ἐργασία των καὶ θὰ εἶμαι εὐτυχής, ἂν κατά τι συντελέσω εἰς τὴν βελτίωσιν τῶν συνθηκῶν τῆς λειτουργίας των καὶ εἰς τὴν πραγματοποίησιν τοῦ σκοποῦ τῆς θεσπίσεώς των. Θὰ εἶμαι τότε εὐτυχής, διότι εἰς ἐλάχιστον ἐβοήθησα τὸ ἔργον τῶν ἐργαζομένων εἰς τὰ πρότυπα Ἑλλήνων δημοδιδασκάλων, οἱ ὁποῖοι συνδυάζοντες πρᾶξιν καὶ θεωρίαν δημιουργοῦν τὴν Ἑλληνικὴν παιδαγωγικὴν ἐπιστήμην.

Β. Δ. ΖΟΡΜΠΑΣ

κῆς Ἱστορίας διδασκομένη ἐπ' εὐκαιρίᾳ τῶν μεγάλων ἐθνικῶν ἑορτῶν, ὑπὸ ἀνεκδοτοειδῆ μορφήν, πρὸς ἔξαρσιν τοῦ ἡρωϊσμοῦ καὶ αὐτοθυσίας ἀτόμων ἢ ὁμάδων. Ὕλη ἐκ τῆς Ἀρχαίας Ἑλληνικῆς Ἱστορίας ὑπὸ τὸ ἀνωτέρω πνεῦμα εἴτε ἐκ συσχετισμοῦ πρὸς προσφάτους ἐθνικοὺς ἀγῶνας εἴτε ὡς αὐτοτελὴς διήγησις. Στοιχεῖα Ἐθνολογίας εὐκαιριακῶς ἢ ἐξ ἀφορμῆς ἐπιδείξεως σχετικῶν πινάκων (κατοικία ἀνθρώπου, ἄμπνα, τροφή, ἐνδυμασία, θέρμανσις, φωτισμός, ἀσχολίαι κατοίκων, ἐργαλεῖα).

Ἐθνικὴ ζωή. Συμμετοχὴ μαθητῶν εἰς τὰς ἐθνικὰς ἑορταστικὰς ἐκδηλώσεις τοῦ περιβάλλοντος καὶ τοῦ σχολείου. Ἐπισκέψεις ἱστορικῶν μνημείων, μουσείων, ἀρχαιολογικῶν χώρων.

Συλλογαὶ ἢ ἐκθέσεις ποικίλου ἱστορικοῦ ὑλικοῦ. Ἐθνικὰ ἄσματα, ἐθνικοὶ χοροί, διάλογοι, ζῶσαι εἰκόνες, κατασκευὴ καὶ χρῆσις ἀφθόνων ἐθνικῶν συμβόλων, ἐθνικαὶ ἐνδυμασίαι.

Ἡ ἀνωτέρω πλουσιωτάτη ἱστορικὴ ὕλη κατανέμεται ἀναλόγως εἰς δύο ἔτη.

Ἡ ὕλη τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς Ἱστορίας μετατίθεται εἰς τὴν Ενην τάξιν διὰ λόγους ψυχολογικούς.

ΠΑΤΡΙΔΟΓΝΩΣΙΑ

Συστηματικὴ γνῶσις τῆς ἰδιαιτέρας πατρίδος τοῦ μαθητοῦ διὰ λεπτομερεστέρας καὶ ἀκριβεστέρας διαπραγματεύσεως ὅλων τῶν μορφωτικῶς ἀναγκαίων καὶ ψυχολογικῶς ἀναλόγων λαογνωστικῶν, γεωγραφικῶν, ἱστορικῶν καὶ φυσιογνωστικῶν στοιχείων.

Ἡ πατριδογνωστικὴ γνῶσις εὑρίνεται βαθμιαίως διὰ τῆς ὑπὸ τὸ ἄνω πνεῦμα πολυμεροῦς ἐξετάσεως τῆς ἐπαρχίας, τοῦ νομοῦ καὶ τῆς εὐρυτέρας περιοχῆς (Ἤπειρος.).

Ἐπισκέψεις, ἐκδρομαί, πατριδογνωστικὸν μουσεῖον.

Ἐκτιμήσεις, μετρήσεις καὶ συγκρίσεις ἀποστάσεων καὶ τοπικῶν μεγεθῶν. Ἀναπαραστάσεις ἐν τῷ ἀμμοδοχείῳ, πλαστικαὶ ἀπεικονίσεις, ἁπλᾶ διαγράμματα, χαρτογραφήσεις ἀπὸ ποικίλης ἀπόψεως, στατιστικοὶ πίνακες εἰκονογραφημένοι κ.ἄ. Κατανομὴ ἀνωτέρω ὕλης εἰς τὰ δύο ἔτη.

ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ

Εὐκαιριακὴ διδασκαλία ἐξ ἀφορμῆς τῆς λοιπῆς διδασκαλίας, τῆς ἀναγνώσεως ἐφημερίδων, τῆς ἀλληλογραφίας καὶ τῶν ταξειδίων τῶν μαθητῶν (τὸ τάδε βουνό, ἡ τάδε πόλις, ὁ τάδε ποταμός, τὸ τάδε νησί, ἡ τάδε λίμνη, τὸ τάδε ταξίδι). Ἀνάγνωσις σχετικοῦ γεωγραφικοῦ ὑλικοῦ, ἐπίδειξις εἰκόνων, φωτογραφιῶν, ποικίλη ἀπεικόνισις ὡς ἀνωτέρω, ἀνάγνωσις ἐπιπέδου χάρτου, κλῖμαξ.

Κατανομὴ τῆς ἀνωτέρω ὕλης κατὰ ἔτη συνδιδασκαλίας. Διδασκαλία τῆς Ἑλλάδος εἰς τὴν Ενην τάξιν, ὅπου ἡ νοητικὴ κατάστασις τῶν μαθητῶν ἐπιτρέπει βαθυτέραν ἔξαρσιν τοῦ πατριδογνωστικοῦ παράγοντος καὶ εὐχερεστέραν κατανόησιν τῶν αἰτιωδῶν σχέσεων φυσικοῦ καὶ ἀνθρωπίνου περιβάλλοντος.

ΦΥΣΙΟΓΝΩΣΤΙΚΑ

Ἐκ τῆς ὕλης τοῦ Ε.Α.Π. Ζῶα, φυτά, ὀρυκτὰ τῆς ἰδιαιτέρας πατρίδος. Ἄμεσος παρατήρησις ἐν τῷ σχολικῷ κήπῳ, τοῖς γειτονικοῖς κήποις καὶ ἀγροῖς. Περιποίησις ζώων καὶ φυτῶν ἐν τῷ σχολικῷ κήπῳ καὶ κατ' οἶκον. Κατάρτισις φυσιογνωστικῶν συλλογῶν. Ἀνάγνωσις καταλλήλου φυσιογνωστικοῦ ὑλικοῦ. Ἐκδρομαί, ἐπισκέψεις, τήρησις ἡμερολογίου παρατηρήσεων (φυσιογνωστικῶν—μετεωρολογικῶν).

ΑΡΙΘΜΗΤΙΚΗ — ΓΕΩΜΕΤΡΙΑ

(χωριστὴ κατὰ τάξιν διδασκαλία)

Τάξις Γ'. Οἱ ἀριθμοὶ ἕως τὸ 1.000 ἐποπτικῶς. Προσθέσεις καὶ ἀφαιρέσεις νοερῶς καὶ γραπτῶς. Πολλαπλασιασμὸς καὶ διαίρεσις μὲ πολλαπλασιαστὴν καὶ διαιρέτην μονοψήφιον. Τελεία ἐκμάθησις πυθαγορείου πίνακος. Τὰ κλάσματα 1)4, 1)5, 1)10. Οἱ δεκαδικοὶ 0,01—0,02—0,03... Τὰ ἐν χρήσει νομίσματα. Μέτρησις χρόνου (ἡμέρα, ὥρα, λεπτά). Μέτρησις βάρους (ὀκά—δράμια).

Ἐποπτικὴ διάκρισις ἁπλῶν γεωμετρικῶν σχημάτων καὶ κατασκευὴ αὐτῶν. Μέτρησις, ἐκτίμησις καὶ ἐπαληθεύσεις ἀποστάσεων — Χρῆσις γραμμικοῦ μέτρου καὶ μετροταινίας.

Τάξις Δ'. Οἱ ἀκέραιοι. Οἱ ἀριθμοὶ τοῦ ἑκατομμυρίου. Αἱ τέσσαρες πράξεις γραπτῶς. Πολλαπλασιασμὸς καὶ διαίρεσις μὲ διψήφιον καὶ τριψήφιον πολλαπλασιαστὴν καὶ διαιρέτην.

Οἱ δεκαδικοί. Ἡ ὕλη τοῦ Ε.Α.Π. Δεκαδικὰ ψηφία μέχρι τοῦ χιλιοστοῦ. Διαίρεσις μόνον δι' ἀκεραίου. Τὰ κλάσματα 1)8, 1)16, 1)40 (δι' ἀντιστοιχίαν ὑποδιαιρέσεως πήχεως καὶ ὀκᾶς πρὸς πρακτικὸν πολ)σμὸν ἀπὸ μνήμης). Ποσὰ ἀνάλογα.

Μετρήσεις ὡς ἐν τῇ Γ' τάξει, μετ' ἐφαρμογῶν ἐν τῇ χειροτεχνίᾳ καὶ τῷ χώρῳ, ἰδίᾳ δὲ ἐν τῷ σχολικῷ κήπῳ.

Ἐπιφάνειαι. Τετράγωνον — Παραλληλόγραμμον. Κατασκευὴ καὶ παράστασις διὰ γραμμῶν. Τὸ τετραγωνικὸν μέτρον. Κατασκευὴ αὐτοῦ. Ἐμβαδά. Τὸ στρέμμα. Τὰ τρίγωνα—Γωνίαι. Ἁπλᾶ προβλήματα ἐφηρμοσμένης ἐπιπεδομετρίας ἐν συνδιασμῷ πρὸς τὴν Πατριδογνωστικὴν διδασκαλίαν Κλῖμαξ.

ΑΓΩΓΗ ΠΟΛΙΤΟΥ — ΣΤΟΙΧΕΙΩΔΗΣ ΥΓΙΕΙΝΗ

Οἱ μαθηταί, ἐξ ἀφορμῶν τῆς πατριδογνωστικῆς καὶ θρησκευτικῆς διδασκαλίας, τῶν ἐπικαίρων γεγονότων καὶ ἄλλων ἐκδηλώσεων τῆς σχολικῆς καὶ κοινωνικῆς ζωῆς θὰ διδαχθῶσι στοιχειώδεις γνώσεις ἀγωγῆς τοῦ πολίτου καὶ ὑγιεινῆς, ἀποκλειομένης τῆς προγραμματικῆς διδασκαλίας. Ἐθισμὸς τῶν μαθητῶν εἰς τὴν πρακτικὴν ἄσκησιν τῆς ἠθικῆς καὶ τὴν μόρφωσιν ὑγιεινῶν ἕξεων ἐντὸς καὶ ἐκτὸς τοῦ σχολείου.

ΤΕΧΝΙΚΑ

Ποικίλη ἐλευθέρα διὰ τῆς μορφῆς καὶ τοῦ χρώματος ἀπεικόνισις τῶν ἀντικειμένων καὶ γεγονότων τῆς ἰδιαιτέρας πατρίδος καὶ τῆς σχολικῆς ζωῆς. Ἐλευθέρα ἰχνογράφησις (παρατηρήσεως - φαντασίας - μνήμης). Πλαστικὴ ἀπεικόνισις - χαρτοκολλητική - χαρτοκοπτικὴ - ἀνθοτεχνία - πλεκτική - κεντητική.

Ἐθισμὸς πρὸς καλλιέργειαν τῆς συμμετρικῆς καὶ εὐαναγνώστου γραφῆς τῶν μαθητῶν καθ' ὅλας των τὰς γραπτὰς ἀσχολίας.

Καλλιέργεια ἀτομικῶν κλίσεων καὶ δεξιοτήτων περὶ τὴν διὰ τῆς χειρὸς ἔκφρασιν δι' αὐτοτελῶν δημιουργικῶν ἐκφάνσεων.

ΩΔΙΚΗ

Κατάλληλα ἄσματα ἀναφερόμενα εἰς κύκλους τῆς φυσικῆς καὶ κοινωνικῆς ζωῆς τῆς ἰδιαιτέρας πατρίδος. Δημοτικὰ τραγούδια, λαϊκὰ ἀνεπιλήπτου περιεχομένου, ἐθνικὰ τοῦ 1821 καὶ τοῦ 1940 - 41 ἰδίως. Σχολικὴ χορωδία.

ΓΥΜΝΑΣΤΙΚΗ

Ὑγιεινὴ γυμναστικὴ - ἐλαφρὰ σχολικὴ ἀγωνιστική. Ἐθνικοὶ χοροί, λαϊκὰ καὶ ἄλλα παίγνια, μικραὶ πορεῖαι.

ΕΚΛΟΓΗ ΚΑΙ ΔΙΑΤΑΞΙΣ ΤΗΣ ΥΛΗΣ ΜΕΣΑΙΟΥ ΤΜΗΜΑΤΟΣ

Ἡ ἐκλογὴ καὶ διάταξις τῆς ὕλης ὁρίζονται ὑπὸ τῶν ἀξιωμάτων τῆς στενωτέρας πατρίδος, τῆς συγκεντρώσεως καὶ τῆς ἐποπτείας. Στενωτάτη συνάρτησις τοῦ ψυχολογικοῦ καὶ γνωσιολογικοῦ παράγοντος ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὴν ἀπαίτησιν, δι' εὑρυτέραν ἔρευναν καὶ βαθυτέραν αὐτενεργὸν ἐπεξεργασίαν τοῦ πατριδογνωστικοῦ ὑλικοῦ ὑπὸ τῶν μαθητῶν.

Ὡς πρὸς τὴν διάταξιν τῆς ὕλης κατεβλήθη πᾶσα δυνατὴ προσπάθεια ἐφαρμογῆς τοῦ ἀξιώματος τῆς συγκεντρώσεως εἰς τὴν χαλαρὰν της μορφὴν πρὸς ἐξασφάλισιν τῆς ψυχολογικῶς ἐπιβαλλομένης ἑνότητος μεταξὺ σχολικῆς ἐργασίας - ψυχικῆς καταστάσεως μαθητοῦ καὶ κοινωνικοῦ περιεχομένου.

Ἡ κατανομὴ τῆς μορφωτικῆς ὕλης εἰς ἐναλλασσομένους ἑβδομαδιαίως κύκλους ἐφαρμοσθεῖσα κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος, δὲν ἀπέδωκεν ἀξιόλογα μορφωτικὰ ἀποτελέσματα. Οἱ μαθηταὶ ἀδυνατοῦν νοητικῶς νὰ ἐξοικειωθοῦν πρὸς τὴν εἰδικειμένην πνευματικὴν ἐνασχόλησιν, διότι ἐξακολουθοῦν καὶ κατὰ τὴν ἡλικίαν ταύτην νὰ εἶναι στενῶς συνδεδμένοι πρὸς τὸ φυσικὸν καὶ κοινωνικὸν περιβάλλον τῆς ἰδιαιτέρας πατρίδος καὶ ν' ἀντιλαμβάνωνται τοῦ ἐξωτερικοῦ κόσμου πραγματολογικῶς.

Κατόπιν ἐπαρκοῦς μελέτης τῶν θεωρητικῶν καὶ πρακτικῶν πορισμάτων τῶν ἀφορώντων τὴν ἐφαρμογὴν τῶν προαναφερθέντων ἀξιωμάτων καὶ κατόπιν λεπτομεροῦς ἐρεύνης, τοῦ ἰδιαιτέρου φυσικοῦ καὶ κοινωνικοῦ περιβάλλοντος τῆς ἰδιαιτέρας πατρίδος τῶν μαθητῶν, ἐφηρμόσθη τὸ κατωτέρω σύστημα συγκεντρώσεως τῆς μορφωτικῆς ὕλης.

Ἡ Πατριδογνωσία, ἡ Γεωγραφία καὶ τὰ Φυσιογνωστικὰ παρεῖχον ἑκάστοτε τὸ ἀναγκαῖον ὑλικὸν τῶν ἐνιαίων θεμάτων ἐργασίας.

Ἡ Ε.Π.Δ. ἐλάμβανε οὕτω Πατριδογνωστικὴν - Γεωγραφικὴν - Φυσιογνωστικὴν μορφὴν π. χ. τὸ βουνὸ τῆς Ἄρτης (ἑνότης πατριδογνωστική), ἡ ἐπαρχία Ἄρτης (ἑνότης γεωγραφική), ἡ σπορά, τὸ πρόβατον (ἑνότητες φυσιογνωστικαί).

Πολλάκις ἡ Ε.Π.Δ. προσελάμβανε εἰκαιριακὸν χαρακτῆρα, διὰ τῆς ἐπεξεργασίας ἐπικαίρου ὕλης, ἀνταποκρινομένης εἰς ζητήματα παιδικὰ διαφέροντα. (Π. χ. ἡ πλημμύρα, οἱ σεισμοί).

Ἑκάστη ἑνότης ἐξητάζετο ἀπὸ πάσης ἀπόψεως, διατιθεμένου πρὸς τοῦτο τοῦ ἀναγκαίου χρόνου.

Σύνδεσις μαθημάτων. Πρὸς τὸ ἑκάστοτε ἐνιαῖον θέμα ἐργασίας ἐγένετο πᾶσα δυνατὴ σύνδεσις τῶν λοιπῶν μαθημάτων, ἄλλων στενωτέρα καὶ ἄλλων χαλαρωτέρα. Στενώτερον μὲν συνεδέοντο τὰ μαθήματα: Πατριδογνωσία, Γεωγραφία, Φυσιογνωσία, Ἀριθμητική, Γραμματική, Ὀρθογραφία, Ἔκθεσις, Χειροτεχνία καὶ Ἰχνογραφία, χαλαρώτερον δὲ τὰ μαθήματα: Ἀνάγνωσις, Ὠδική, Γυμναστική, Παιδιαί.

Τὰ Θρησκευτικὰ (Π. καὶ Κ. Διαθήκη) καὶ ἡ Ἱστορία ἱφίσταντο ὡς αὐτοτελὴς διήγησις. Πολλάκις δμως, ἐπ' εὐκαιρίᾳ θρησκευτικῶν ἑορτῶν (Χριστουγέννων - Πάσχα), ὁπότε ἡ ἐνιαία ἐργασία ἐλάμβανε θρησκευτικὴν χροιάν, ἐδιδάσκετο ἢ ἀνεπλάσσετο καὶ ἡ ἀντίστοιχος θρησκευτικὴ ὕλη τῆς Κ. Διαθήκης. Πρὸς τὰς Θρησκευτικὰς ταύτας ἐνότητας συνεδέετο κατὰ τὸ δυνατὸν καὶ ὕλη πολλῶν ἄλλων μαθημάτων.

Ὁμοίως, ἐπ' εὐκαιρίᾳ τῶν μεγάλων ἐθνικῶν ἑορτῶν, ὁπότε ἡ ἐνιαία ἐργασία ἐλάμβανε τὴν ἀνάλογον χροιάν, ἐδιδάσκετο καὶ ἡ σχετικὴ ἱστορικὴ ὕλη. Ἡ τοπικὴ ἱστορία συνεδέετο ἀναποσπάστως πρὸς τὴν Πατριδογνωσίαν καὶ Γεωγραφίαν.

Ἐκτὸς δμως τῶν ἀνωτέρω, ἀρκετὴ θρησκευτικὴ καὶ ἱστορικὴ ὕλη δύναται νὰ συνδεθῇ καὶ πρὸς τὰ ποικίλα πατριδογνωστικὰ θέματα τῆς ἐνιαίας ἐργασίας.

Διὰ τὴν θρησκευτικὴν καὶ ἱστορικὴν διδασκαλίαν διετίθεντο ἑβδομαδιαίως αἱ ὑπὸ τοῦ Ω. Π. προβλεπόμεναι ὧραι. Ὁσάκις δμως προέβαλεν ἡ ἀπαίτησις τῆς μὴ διασπάσεως τῆς ὕλης ἱστορικῆς ἢ θρησκευτικῆς τινὸς ἑνότητος, ὁ ἀνωτέρω ἑβδομαδιαῖος χρόνος διετίθετο διὰ τὴν διδασκαλίαν συνεχοῦς ἱστορικῆς ἢ θρησκευτικῆς ὕλης.

Οἱ μαθηταὶ εἰς ἰδιαιτέρας ὥρας ἠσκοῦντο συστηματικῶς περὶ τὴν ἀνάγνωσιν, γραφὴν καὶ ἀρίθμησιν. Ὁμοίως διὰ τὴν ὠδικὴν καὶ γυμναστικὴν διετίθετο ὁ ἀνάλογος χρόνος κατὰ τὰ ἐλεύθερα ἀπογεύματα.

Τὰ μαθήματα Ὑγιεινῆς, Ἐθνικῆς καὶ Ἠθικοκοινωνικῆς ἀγωγῆς ἐδιδάσκοντο ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὰς ἐπιζήσεις τῶν μαθητῶν, τὴν λοιπὴν διδασκαλίαν καὶ τὴν ἐντὸς καὶ ἐκτὸς τοῦ σχολείου σχολικὴν ζωήν.

Οὕτω ἡ σχολικὴ ἐργασία τοῦ μεσαίου τμήματος κατὰ τὴν μορφὴν καὶ τὸ περιεχόμενον

δὲν ἦτο ἀποξενωμένη ἀπὸ τὴν ψυχὴν τῶν μαθητῶν ἀφ' ἑνὸς καὶ ἀφ' ἑτέρου ἀπὸ τὴν ζωὴν τοῦ ἰδιαιτέρου φυσικοῦ καὶ κοινωνικοῦ περιβάλλοντος. Ἡ ὅλη ἐργασία ἐλάμβανεν ἄλλοτε πατριδογνωστικήν, ἄλλοτε φυσιογνωστικήν, ἄλλοτε πατριωτικὴν καὶ ἄλλοτε θρησκευτικὴν χροιάν. Πρὸς τὰς ἐνιαίας ἐργασίας συνεφαίνοντο καὶ αἱ λοιπαὶ ἀσχολίαι τῶν μαθητῶν.

Γ'. ΤΑΞΕΙΣ Ε' ΚΑΙ ΣΤ'

ΤΟ ΠΟΣΟΝ ΤΗΣ ΥΛΗΣ ΚΑΤΑ ΜΑΘΗΜΑΤΑ

Θ ρ η σ κ ε υ τ ι κ ά. 1ον ἔτος. Θ ρ η σ κ ε υ τ ι κ ὴ δ ι δ α σ κ α λ ί α. Ἐκ τῆς Κ. Δ ι α θ ή κ η ς ἡ ἐπὶ τοῦ ὄρους ὁμιλία καὶ τινες παραβολαὶ ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὸ Εὐαγγέλιον.

Ἡ ἐ κ κ λ η σ ι α σ τ ι κ ὴ ἱ σ τ ο ρ ί α κατὰ τὸ Ε.Α.Π. Ἐκ τῆς λ ε ι τ ο υ ρ γ ι κ ῆ ς τὸ ἑορτολόγιον. Ἑ ρ μ η ν ε ί α π ε ρ ι κ ο π ῶ ν Ε ὐ α γ γ ε λ ί ο υ - Θρησκευτικοὶ ὕμνοι, ἄσματα καὶ ποιήματα ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὴν θρησκευτικὴν ὕλην καὶ ζωήν.

2ον ἔτος. Θ ρ η σ κ ε υ τ ι κ ὴ δ ι δ α σ κ α λ ί α. Κ α τ ή χ η σ ι ς καὶ ὑπόλοιπος Λ ε ι τ ο υ ρ γ ι κ ή. Αἱ δογματικαὶ ἠθικαὶ ἀλήθειαι θὰ ἐπαληθεύωνται ἀπὸ τὸ Εὐαγγέλιον, τὸ ὁποῖον θ' ἀποτελῇ τὴν ἐπίσημον πηγὴν τῆς Θρησκευτικῆς διδασκαλίας τῶν ἀνωτέρων τάξεων.

Ἑ ρ μ η ν ε ί α π ε ρ ι κ ο π ῶ ν τ ο ῦ Ε ὐ α γ γ ε λ ί ο υ. Θρησκευτικοὶ ὕμνοι, ἄσματα καὶ ποιήματα ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὴν Θρησκευτικὴν διδασκαλίαν καὶ ζωήν.

Δ ι' ἀ μ φ ό τ ε ρ α τ ὰ ἔ τ η. Θρησκευτικὴ ζωὴ ὡς εἰς τὸ μεσαῖον τμῆμα.

ΓΛΩΣΣΙΚΗ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ

Ἀ ν ά γ ν ω σ ι ς. Ἡ ὕλη τῶν ἐγχειριδίων ἀναγνωστικῶν. Αὐτοέρευνα καὶ αὐτενασχόλησις τῶν μαθητῶν μὲ ὕλην λογοτεχνικὴν ἐκ βιβλίων τῆς μαθητικῆς βιβλιοθήκης, περιοδικῶν, ἐφημερίδων, ποικίλων περιεχομένου, ὑποβοηθοῦντος τὴν μελέτην καὶ προπαρασκευὴν τῶν ἄλλων μαθημάτων.

Γ ρ α μ μ α τ ι κ ή: Κατὰ τὸ Ε.Α.Π. μὲ παράλειψιν τῶν σπανίων, τῶν ἐπουσιωδῶν καὶ τῶν ἀτελειώτων ἐξαιρέσεων.

Ὀ ρ θ ο γ ρ α φ ί α. Ἀσκήσεις ὀρθογραφικαὶ κατὰ τὸ Ε.Α.Π.

Ἐ κ θ έ σ ε ι ς. Ποικίλη γραπτὴ ἔκφρασις ἐξ ἀφορμῶν τῆς σχολικῆς καὶ κοινωνικῆς ζωῆς, τῆς διδασκαλίας τῶν ἄλλων μαθημάτων, τῆς ἀναγνώσεως λογοτεχνικῶν ἔργων, τῶν βιωμάτων καὶ ἐμπειριῶν τῶν μαθητῶν. Σχολικὴ ἀλληλογραφία. Ἐθισμὸς μαθητῶν εἰς τὴν σύνταξιν διαφόρων γραφῶν, συνήθων ἐν τῷ πρακτικῷ βίῳ.

Ἱ σ τ ο ρ ί α. 1ον ἔτος. Ἱ σ τ ο ρ ι κ ὴ δ ι δ α σ κ α λ ί α. Βραχυτάτη ἐπισκόπησις τ ῶ ν ἡ ρ ω ϊ κ ῶ ν χ ρ ό ν ω ν ὡς εἰσαγωγὴ εἰς τὴν Ἀρχαίαν Ἱστορίαν. Ἀ ρ χ α ί α Ἑ λ λ η ν ι κ ὴ Ἱ σ τ ο ρ ί α (εἰς μεγάλας ἑνότητας) - Β υ ζ α ν τ ι ν ὴ Ἱ σ τ ο ρ ί α ὁλόκληρος ἢ μέχρι τῆς Τουρκοκρατίας καὶ μὲ περιορισμὸν τῆς Θρησκευτικῆς ὕλης αὐτῆς, μετατιθεμένης εἰς τὴν Ἐκκλησιαστικὴν Ἱστορίαν τοῦ ἰδίου ἔτους.

2 ο ν ἔ τ ο ς. Ἡ ὑπόλοιπος Β υ ζ α ν τ ι ν ή, ἐφ' ὅσον δὲν ἐξηντλήθη ἡ ὕλη τοῦ 1ου ἔτους. - Ἡ Ἱ σ τ ο ρ ί α τ ῆ ς Ν ε ω τ έ ρ α ς Ἑ λ λ ά δ ο ς μέχρι τῶν καθ' ἡμᾶς Χρόνων.

Δ ι' ἀ μ φ ό τ ε ρ α τ ὰ ἔ τ η. Ἐπισκέψεις ὡς καὶ ἐν τῷ μεσαίῳ τμήματι. Ἐθνικὰ ἄσματα, ἐθνικοὶ χοροί, ἐθνικὰ ποιήματα, διάλογοι, ζῶσαι εἰκόνες, ἐθνικαὶ ἐνδυμασίαι. Χρῆσις καὶ κατασκευὴ ἐθνικῶν συμβόλων. Συμμετοχὴ εἰς ἐθνικὰς ἑορταστικὰς ἐκδηλώσεις λαοῦ καὶ σχολείου.

Ἔ ξ α ρ σ ι ς τῶν ἰδιαιτέρων χαρακτηριστικῶν κάθε ἱστορικῆς περιόδου πρὸς ἀποφυγὴν τῆς συγχύσεως, ἥτις ἐπέρχεται ἐκ τῆς ἀλλαγῆς τῆς ἱστορικῆς ἀκολουθίας καὶ τῆς ἀντιμεταθέσεως τῶν ἱστορικῶν γεγονότων, λόγῳ τῆς συνδιδασκαλίας. Ὁμοίως, ἔξαρσις τῶν χαρακτηριστικῶν σημείων τῶν κρισιμωτέρων ἱστορικῶν περιόδων κατὰ χρονικὴν ἀκολουθίαν, ὡς κατακλεὶς τῆς ὅλης ἱστορικῆς διδασκαλίας τοῦ τελευταίου σχολικοῦ ἔτους.

Γ ε ω γ ρ α φ ί α. 1ον ἔτος. Λ ε π τ ο μ ε ρ ὴ ς ἐ ξ έ τ α σ ι ς Ἑ λ λ ά δ ο ς κατὰ γεωγραφικὰς φυσικὰς περιοχάς. Γ ε ω γ ρ α φ ί α Ἠ π ε ί ρ ω ν ἐκτὸς τῆς Εὐρώπης. Διεξοδικὴ διδασκαλία τῶν χωρῶν, μεθ' ὧν ἡ Ἑλλὰς συνδέεται στενώτερον ἀπὸ οἰκονομικῆς, στρατιωτικῆς καὶ πολιτιστικῆς ἀπόψεως ἢ ὅπου ἀκμάζει ὁ ἀπόδημος Ἑλληνισμός. Ἡ λοιπὴ γεωγραφικὴ ὕλη συντομώτατα.

Ἐκ τῆς Κ ο σ μ ο γ ρ α φ ί α ς τὰ κυριώτερα στοιχεῖα. Μεταφορὰ ὕλης εἰς τὴν φυσιογνωστικὴν διδασκαλίαν καὶ ἐνίσχυσις ἀρκετῆς εἰς τὴν κυρίως γεωγραφικὴν ταύτην.

2 ο ν ἔ τ ο ς. Ἡ Ἑ λ λ ὰ ς ὡς καὶ κατὰ τὸ πρῶτον ἔτος. Α ἱ Β α λ κ α ν ι κ α ὶ Χ ῶ ρ α ι. Διεξοδικώτερα διαπραγμάτευσις τῶν γειτονικῶν, τῶν περὶ τὴν Μεσόγειον καὶ τῶν συνδεομένων περισσότερον μετὰ τῆς Ἑλλάδος Εὐρωπαϊκῶν χωρῶν. Αἱ λοιπαὶ συντομώτατα.

Φ υ σ ι ο γ ν ω σ τ ι κ ά. Φ υ σ ι κ ὴ Ἱ σ τ ο ρ ί α. Ἐξέτασις ζώων, φυτῶν καὶ ὀρυκτῶν τῆς Πατρίδος, ἐν συσχετισμῷ πρὸς τὴν γεωγραφικὴν διδασκαλίαν αὐτῆς, ἀφ' ἑνὸς μὲν πρὸς πληρεστέραν πατριδογνωστικὴν ἐξέτασιν τῆς Ἑλάδος καὶ ἀφ' ἑτέρου πρὸς βαθυτέραν κατανόησιν τῶν γενικωτέρων βιολογικῶν σχέσεων.

Ζ ῶ α κ α ὶ φ υ τ ὰ ξ έ ν ω ν χ ω ρ ῶ ν. Τὰ σπουδαιότερα καὶ ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὴν ἀντίστοιχον γεωγραφικὴν διδασκαλίαν.

Ἀ ν θ ρ ω π ο λ ο γ ί α - Ὑ γ ι ε ι ν ή. Διαιτητική. (Αὐτοτελὴς διδασκαλία).

Σ τ ο ι χ ε ι ώ δ ὴ ς γ ε ω π ο ν ί α. Πρακτικαὶ γεωργικαὶ γνώσεις ἐν συνδυασμῷ

πρὸς τὰς κηπουρικὰς ἀσχολίας καὶ τὰς ἰδιαιτέρας τοπικὰς παραγωγικὰς συνθήκας. (Λιπασματολογία, φυτοπαθολογία, ζωοτεχνία κ λ.π.).

Φ υ σ ι κ ὴ - Χ η μ ε ί α. Ἐκ τῆς ὕλης τοῦ Ε.Α.Π. τὰ οὐσιωδέστερα καὶ τὰ συσχετιζόμενα πρὸς τὰς οἰκιακάς, ἀγροτικάς, βιοτεχνικὰς καὶ βιομηχανικὰς ἀσχολίας τοῦ περιβάλλοντος. Πειραματικὴ ἀπόδειξις. Προσθήκη νέων στοιχείων βάσει τῶν συγχρόνων ἐπιστημονικῶν ἐξελίξεων. Τὰ στοιχειωδέστερα κλιματολογικὰ καὶ μετεωρολογικὰ ζητήματα. Κατανομὴ ὕλης εἰς τὰ δύο ἔτη κατὰ τὰ ἰσχύοντα.

Ἀ ρ ι θ μ η τ ι κ ὴ - Γ ε ω μ ε τ ρ ί α. (Χωριστὴ κατὰ τάξιν διδασκαλία).

Ἀ ρ ι θ μ η τ ι κ ὴ Ε'. Ἀ κ έ ρ α ι ο ι. Ἔννοια ἑκατομμυρίου.

Αἱ τέσσαρες πράξεις ἐπὶ συνθετωτέρων

Δ ε κ α δ ι κ ο ί. Πράξεις ἐπὶ συνθετωτέρων προβλημάτων καὶ μὲ μεγαλυτέρους ἀριθμούς. ρων προβλημάτων - Διαίρεσις καὶ διὰ δεκαδικοῦ.

Κ λ ά σ μ α τ α. Κλασματικοὶ ἀριθμοὶ (ἐποπτικὴ διδ)λία). Πράξεις κλασματικῶν.

Σ υ μ μ ι γ εῖ ς. Ὡς ἀπαντῶνται ἐν τῷ πρακτικῷ βίῳ. Τὰ πλέον ἐν χρήσει νομίσματα, μέτρα, σταθμά. Μονάδες χρόνου. Ἁ π λ ῆ μ έ θ ο δ ο ς (σχέσεις ποσῶν, ἀναγωγὴ εἰς τὴν μονάδα).

Ἀ ρ ι θ μ η τ ι κ ὴ Στ'. Συνθετώτερα προβλήματα ἀκεραίων, δεκαδικῶν, κλασματικῶν ἀριθμῶν. Μέθοδοι - Ποσοστὰ - Τόκος - Μερισμὸς - Ἑταιρεία.

Γ ε ω μ ε τ ρ ί α. Συνδιδασκαλία 1ου ἔτους.

Ἐ π ι π ε δ ο μ ε τ ρ ί α. Τετράγωνον, παραλληλόγραμον, τρίγωνα, ρόμβος, κύκλος (ἐποπτεία καὶ κατασκευὴ μόνον). Ἀκανόνιστον τετράπλευρον. Ἐποπτεία καὶ κατασκευὴ αὐτῶν. Ἐμβαδὰ - Προβλήματα ἐφηρμοσμένης ἐπιπεδομετρίας.

Σ τ ε ρ ε ο μ ε τ ρ ί α. Κῦβος - Ὀρθογώνιον Παραλληλεπίπεδον - Τριγωνικὴ πυραμὶς - Ἐποπτεία καὶ μέτρησις - Προβλήματα ἐφηρμοσμένης στερεομετρίας. Ἄμεσοι ἐφαρμογαὶ μετρήσεων ἐπὶ τοῦ ἐδάφους καὶ τῶν φυσικῶν ἢ τεχνητῶν ἀντικειμένων τοῦ περιβάλλοντος. Κλῖμαξ.

Σ υ ν δ ι δ α σ κ α λ ί α 2ου ἔ τ ο υ ς. Ἐ π ι π ε δ ο μ ε τ ρ ί α. Ἐπανάληψις τῶν προδιδαχθέντων ἐν τῇ Ε' μὲ συνθετώτερα προβλήματα - Ἀκανόνιστα πολυγωνικὰ σχήματα, δι' ἀμέσων ἐφαρμογῶν μετρήσεως ἐπὶ τοῦ ἐδάφους.

Ἐμβαδὸν κύκλου - Κύλινδροι - Κῶνοι - Σφαῖρα - Πρίσματα - Ἐποπτεία καὶ μέτρησις αὐτῶν. Κλῖμαξ - Κοῖλα μέτρα - Βάρος - Εἰδικὸν βάρος.

Ἀ γ ω γ ὴ π ο λ ί τ ο υ. (Προσθήκη νέας ὕλης). Προγραμματικὴ ὕλη, ἐνιαίου μορφωτικοῦ περιεχομένου ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὴν παιδικὴν ἐπίζησιν, τὴν ἐσωσχολικὴν καὶ ἐξωσχολικὴν ζωὴν καὶ τὴν λοιπὴν διδασκαλίαν.

Γ ε ω π ο ν ι κ ά. (Προσθήκη νέας ὕλης). Παροχὴ γνώσεων στοιχειώδους γεωπονίας ἐν συνδυασμῷ πρὸς τ' ἄλλα συγγενῆ μαθήματα καὶ τὰς συναφεῖς ἀσχολίας μαθητῶν καὶ περιβάλλοντος.

Ὑ γ ι ε ι ν ὴ - Ν ο σ η λ ε υ τ ι κ ή. (Προσθήκη νέας ὕλης). Παροχὴ στοιχειωδῶν ὑγιεινῶν γνώσεων ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὴν διδ)λίαν τῆς Ἀνθρωπολογίας καὶ τὴν σχολικὴν ζωήν. Μόρφωσις ὑγιεινῶν ἕξεων.

ΤΕΧΝΙΚΑ

Ἰ χ ν ο γ ρ α φ ί α. Ἐλευθέρα ἀπὸ μνήμης ἢ φανταστικὴ ἀπεικόνισις τοῦ ἐσωτερικοῦ κόσμου τῶν μαθητῶν, ἁπλῶν ἀντικειμένων, σκηνῶν καὶ εἰκόνων ἐκ τῆς φύσεως καὶ τῆς κοινωνικῆς ζωῆς τῆς ἰδιαιτέρας πατρίδος, ἐκ τῆς ὕλης τῶν ἄλλων μαθημάτων, ἐκ τῶν ἑορτῶν καὶ λοιπῶν ἐκδηλώσεων τῆς σχολικῆς ζωῆς. Ἰχνογράφησις ἐκ τοῦ φυσικοῦ.

Κ α λ λ ι γ ρ α φ ί α. Ὡς καὶ εἰς τὸ μεσαῖον τμῆμα.

Χ ε ι ρ ο τ ε χ ν ί α. Χαρτοκολλητικὴ - χαρτοδιπλωτικὴ - χαρτοκοπτικὴ - πηλοπλαστικὴ - ταινιοπλεκτικὴ - ξυλοτεχνία - ἀνθοτεχνία. Ἐθισμὸς μαθητῶν πρὸς δημιουργικωτέρας ἐκφάνσεις. Καλλιέργεια ἀτομικῶν κλίσεων καὶ δεξιοτήτων.

Ὠ δ ι κ ή. Ὡς καὶ εἰς τὸ μεσαῖον τμῆμα ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὴν διδ)λίαν, τὴν σχολικὴν ζωὴν καὶ τὸ κοινωνικὸν περιβάλλον.

Γ υ μ ν α σ τ ι κ ὴ - Π α ι δ ι α ί. Ὑγιεινὴ γυμναστική - ἐλαφρὰ σχολικὴ ἀγωνιστική, ἐθνικολαϊκὰ καὶ ἄλλα μορφωτικὰ παίγνια, ἐθνικοὶ χοροί, μικραὶ πορεῖαι. Συνδυασμὸς Σουηδικοῦ καὶ Ἀγγλικοῦ συστήματος γυμναστικῆς.

ΔΙΑΤΑΞΙΣ ΥΛΗΣ ΑΝΩΤΕΡΟΥ ΤΜΗΜΑΤΟΣ

Αἱ ἰσχυροποιημέναι νοητικαὶ δυνάμεις καὶ τὰ σταθεροποιημένα διαφέροντα τῶν μαθητῶν τοῦ ἀνωτέρου τμήματος ἐπιτρέπουν τὴν διδασκαλίαν χωριστῶν μαθημάτων. Ἡ διάταξις τῆς ὕλης, ἀναλόγως τῆς φύσεως αὐτῆς, ἐγένετο κατὰ τὰς ἀρχὰς τῆς ἐπαλληλίας καὶ παραλληλίας τῶν γνώσεων. Διὰ ν' ἀποφευχθῇ ὅμως ἡ ἐκ τοῦ κατατεμαχισμοῦ τῆς ὕλης εἰς ἡμιωριαῖα καὶ ἐντελῶς ἀσύνδετα μαθήματα, πνευματικὴ διάσπασις τῶν μαθητῶν, καθιερώθη ἡ διάταξις εἰς ἐναλλασσομένους ἑβδομαδιαίους κύκλους μὲ κυρίαρχον μάθημα ἑβδομάδος, τηρηθείσης κατὰ τὸ δυνατὸν καὶ τῆς ἀρχῆς τῆς συγκεντρώσεως ἢ συνδέσεως τῆς ὕλης ταύτης μετὰ τῶν λοιπῶν μαθημάτων.

ΩΡΟΛΟΓΙΟΝ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ

Κατὰ τὴν σύνταξιν τοῦ Ω. Π. τοῦ σχολείου ἀπεφεύχθη κατὰ τὸ δυνατὸν ἡ ἰσχύουσα διαδοχὴ τῶν ἀσυνδέτων μεταξύ των ἡμιωριαίων μαθημάτων ἐν τῷ ἡμερησίῳ προγράμματι ἐργασίας.

Ἡ ὅλη σχολικὴ ἐργασία κατελάμβανε ἀπάσας τὰς ἐργασίμους ἡμέρας τῆς ἑβδομάδος ἐπὶ 4 1)2 ὥρας π. μ. καὶ 2.20' μ. μ. πλὴν

ΠΑΝ. ΠΟΡΤΟΥΛΑ
Δ)ντοῦ Δημ. Σχολείου Πειραιῶς

ΣΧΟΛΙΚΟΣ ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΣ

Δύο ἀπὸ τὰ σοβαρώτερα προβλήματα, ποὺ ἀντιμετωπίζει ἡ σημερινὴ παιδαγωγικὴ καὶ ψυχολογία εἶναι ὁ ἐπαγγελματικὸς προσανατολισμὸς καὶ ὁ Σχολικὸς προσανατολισμός.

Ἀφορμὴ τοῦ ἄρθρου μου αὐτοῦ εἶναι ἡ ἐργασία, ποὺ ἐδημοσίευσε ἡ κ. Παπαδάκη εἰς τὸ περιοδικὸ «Σχολεῖο καὶ Ζωὴ» ἀριθ. φύλλου 8.

Εἰς τὸ ἄρθρο αὐτὸ ἡ κ. Παπαδάκη ἐξετάζει μὲ ἐπιστημονικὴν ἀκρίβειαν τὰ προβλήματα τοῦ ἐπαγγελματικοῦ προσανατολισμοῦ καὶ δίδει μία εἰκόνα τῶν προσπαθειῶν, ποὺ γίνονται εἰς τὰς ξένας χώρας εἰς τὸν τομέα αὐτόν.

Ἡ κ. Παπαδάκη γράφουσα διὰ τὴν ἀνάγκην τοῦ ἐπαγγελματικοῦ προσανατολισμοῦ εἰς τὴν χώραν μας, τονίζει, ὅτι ὁ ἐπαγγελματικὸς προσανατολισμὸς εἶναι ἐξ ἴσου σωτήριος καὶ διὰ τὰ παιδιά, τὰ ὁποῖα σταματοῦν τὰς σπουδάς των μετὰ τὸ δημοτικὸν σχολεῖον καὶ δι' ἐκεῖνα, ποὺ τὰς συνεχίζουν εἰς τὸ Γυμνάσιον.

Ὁ προσανατολισμός, ποὺ γίνεται εἰς τὸ σχολεῖον καὶ ἔχει ὡς βάσιν τὰς ἀτομικὰς ἱκανότητας ἑκάστου μαθητοῦ, ὁ λεγόμενος δηλαδὴ σχολικὸς προσανατολισμός, αὐτὸς εἶναι, ποὺ θὰ μᾶς ἀπασχολήσῃ εἰς τὸ ἄρθρον μας αὐτό.

Ὅταν διαβάσῃ κανεὶς τὴν ξένην βιβλιογραφίαν καὶ τὰ ξένα ἐκπαιδευτικὰ περιοδικὰ θὰ διαπιστώσῃ, ὅτι καὶ εἰς τὸν τομέα αὐτὸν ἔχει γίνει ἀξία προσοχῆς ἐργασία καὶ κάθε χώρα προσπαθεῖ νὰ λύσῃ αὐτὸ τὸ πρόβλημα, ποὺ ἔχει τεθῇ ὀξύτατον ἐνώπιον τῶν ἐκπαιδευτικῶν, ἰδιαίτερα μετὰ τὸν Β' Παγκόσμιον Πόλεμον, ὁ ὁποῖος παρουσίασε τὸ πρόβλημα αὐτὸ ὁλοζώντανο καὶ ρεαλιστικό.

Τὸ πρόβλημα τοῦ σχολικοῦ προσανατολισμοῦ κλείει μέσα του ὅλα τὰ ἄλλα προβλήματα, ποὺ ἀπαιτοῦν μιὰ τελικὴ λύσι καὶ τὰ ὁποῖα ζητοῦν μιὰ βαθειὰ κατανόησι ἐκ μέρους ὅσων ἀσχολοῦνται σήμερον διὰ μίαν καλυτέρευσιν τῶν συνθηκῶν τῆς ζωῆς, μέσα εἰς τὴν ὁποίαν κάθε ἄτομο θὰ εὕρισκε τὴν ἁρμόζουσα εἰς τὴν προσωπικότητά του θέσιν.

Τὰ προβλήματα, ποὺ περιλαμβάνονται εἰς τὸν σχολικὸ προσανατολισμὸ εἶναι κυρίως πολιτικά, κοινωνικά, οἰκονομικὰ καὶ ἠθικά.

Κάθε κοινωνία, κάθε κυβέρνησι, κάθε πολιτικὸ κόμμα ἀναγράφει εἰς τὸ γενικό του πρόγραμμα, μεταξὺ τῶν ἄλλων καὶ τὸ σχέδιο, ποὺ ἀφορᾶ τὴν ἀγωγὴ καὶ τὴν ἐκταίδευσι. Ἀπὸ τὴν καλὴ ἀγωγὴ καὶ ἐκπαίδευσι ἐξαρτᾶται τὸ μέλλον τοῦ κράτους, τῆς κοινωνίας. Κάθε χώρα ἐνδιαφέρεται νὰ δώσῃ εἰς τοὺς μέλλοντας πολίτας της τὴν ἀγωγὴ καὶ ἐκπαίδευσι, ποὺ ἁρμόζει εἰς τὸν εἰδικὸ χαρακτῆρα τοῦ τόπου, εἰς τὴν ἱστορία του, εἰς τὸν πολιτισμό του, εἰς τὸν προορισμό του, ὡς Ἔθνος. Ἀνάλογα μὲ τὸ γενικό του πρόγραμμα, κάθε κράτος ρυθμίζει καὶ τὴν ἐκπαίδευσι, ποὺ ὀφείλει νὰ δοθῇ εἰς τὴν νεότητα τοῦ τόπου. Ἀπὸ τὴν καλὴ ἢ κακὴ ἐκτέλεσι τοῦ προγράμματος ἐκπαιδεύσεως ἐξαρτᾶται καὶ τὸ μέλλον τῆς χώρας.

Διὰ νὰ ἐπιτύχῃ τὸ πρόγραμμα ὀφείλει νὰ προσαρμόζεται εἰς τὰς πνευματικάς, ψυχικὰς καὶ σωματικὰς ἱκανότητας τῶν μαθητῶν. Μία

τῶν ἀπογευμάτων τῆς Τετάρτης, Πέμπτης καὶ Σαββάτου.

Αἱ πρωϊναὶ ὧραι διετίθεντο διὰ τὴν διδ)λίαν τῶν γλωσσικῶν ἀπάντων τῶν τμημάτων, τῆς Ἀριθμητικῆς τοῦ μεσαίου καὶ ἀνωτέρου τμήματος, τῆς Ε.Π.Δ. τοῦ κατωτέρου καὶ μεσαίου καὶ τοῦ κεντρικοῦ μαθήματος τῆς ἑβδομάδος τοῦ ἀνωτέρου.

Αἱ μὲν ἀπογευματιναὶ ὧραι τῆς Τετάρτης, Πέμπτης καὶ Σαββάτου διετίθεντο διὰ τὴν σχολικὴν ζωήν, αἱ δὲ ὧραι τῶν ὑπολοίπων ἀπογευμάτων διὰ τὴν ὑπόλοιπον διδ)λίαν τοῦ ἑβδομαδιαίου μαθήματος τοῦ ἀνωτέρου τμήματος, διὰ τὴν θρησκευτικοϊστορικὴν τοῦ μεσαίου καὶ τὴν ἀρίθμησιν, ᾠδικὴν καὶ γυμναστικὴν — συστηματικὴν ἄσκησιν — τοῦ κατωτέρου.

Ἡ τοποθέτησις τῶν μαθημάτων ἐν τῷ ἡμερησίῳ προγράμματι ἐργασίας ἦτο τοιαύτη, ὥστε μεταξὺ τῶν διδακτικῶν ὡρῶν νὰ μεσολαβῇ χρονικὸν διάστημα διὰ τὴν αὐτενεργὸν σιωπηρὰν ἐνασχόλησιν τῶν μαθητῶν περὶ τὴν μορφωτικὴν ὕλην.

Ἡ διάρκεια τῆς διδακτικῆς ὥρας τῶν γλωσσικῶν μαθημάτων τοῦ ἀνωτέρου τμήματος καὶ τοῦ Κεντρικοῦ τῆς Ἑβδομάδος ἐξετείνετο εἰς 40' — 45'.

Διὰ τὴν ἀρτιωτέραν ἀριθμητικὴν μόρφωσιν τῶν μαθητῶν ηὐξήθησαν αἱ ὑπὸ τοῦ Ε.Α.Π. ὁριζόμεναι ἑβδομαδιαῖαι διδακτικαὶ ὧραι τῶν δύο ἀνωτέρων τμημάτων.

Λόγῳ τῆς συστεγάσεως τοῦ προτύπου μετὰ τοῦ πολυταξίου τὰ διαλείμματα ἦσαν κοινὰ (τρία 10)λεπτα πρεμεσημβρινὰ καὶ ἓν 15λεπτον μ. μ.).

Αἱ ὧραι ἐνάρξεως καὶ λήξεως τῶν μαθημάτων ὡρίζοντο ἀπὸ τὰς ἰδιαιτέρας κλιματολογικὰς συνθήκας τοῦ τόπου.

Κατὰ τοὺς χειμερινοὺς μῆνας, ὁπότε ἡ ἔναρξις τῆς ἡμερησίας ἐργασίας ἦτο ἡ 9η π. μ., αἱ διδακτικαὶ ὧραι ἐβραχύνοντο ἀναλόγως, ὥστε οἱ μαθηταὶ ν' ἀπολύωνται τὴν 1, 15' μ. μ.

Τὰ μαθήματα ὨΙδικῆς, Γυμναστικῆς καὶ Τεχνικῶν κατελάμβανον ὥρας τῶν ἐλευθέρων ἀπογευμάτων.

Ἡ ἀριθμητικὴ διδασκαλία τοῦ μεσαίου τμήματος ἐγένετο κεχωρισμένως κατὰ τάξεις.

κοινωνία ἀντιμετωπίζει πάντοτε ἕνα πλῆθος κοινωνικῶν προβλημάτων: Ποιὸ εἶναι τὸ ἐπάγγελμα, ποὺ θὰ ἀκολουθήση τὸ παιδὶ τοῦ χωρικοῦ, τοῦ ἰατροῦ, τοῦ διδασκάλου, τοῦ ἀξιωματικοῦ; Μήπως πρέπει νὰ ἀκολουθήση πατροπαράδοτα τὸ ἐπάγγελμα τοῦ πατέρα;

Ἐδῶ ἀκριβῶς βρίσκεται ἡ ἀξία τοῦ σχολικοῦ προσανατολισμοῦ. Κάθε παιδὶ θὰ εὕρη μέσα εἰς τὸ σχολικὸ προσανατολισμὸ τὴν εὐκαιρία νὰ ἀναπτυχθῆ, χωρὶς καμμιὰ διάκρισι, ἂν εἶναι παιδὶ χωρικοῦ, ἐπαγγελματίου, βιομηχάνου, δικηγόρου. Ἐκεῖνο, ποὺ θὰ ξεχωρίση ἀπὸ τ' ἄλλα εἶναι αἱ προσωπικαί, αἱ ἀτομικαί του ἱκανότητες.

Ἔκδηλος εἶναι ἡ σχέσις τοῦ σχολικοῦ προσανατολισμοῦ μὲ τὰ οἰκονομικὰ προβλήματα. Ἀπὸ τὸν σωστὸ σχολικὸ προσανατολισμό, ὁ ὁποῖος θὰ ὁδηγήση εἰς τὸ νὰ δώση σὲ κάθε πρόσωπο τὸ ἐπάγγελμα, ποὺ ἁρμόζει εἰς τὰς διαθέσεις του, εἰς τὰς ἱκανότητάς του, εἰς τὰς σωματικάς του δυνάμεις, εἰς τὴν νοοτροπίαν του, ἐξαρτᾶται ἡ λύσις, τοὐλάχιστον κατὰ ἕνα μεγάλο μέρος, τῶν οἰκονομικῶν προβλημάτων, ποὺ βασανίζουν σήμερον ὅλας τὰς χώρας τοῦ κόσμου.

Τί οἰκονομία δυνάμεων, τί ἀνάπτυξις τοῦ τεχνικοῦ πολιτισμοῦ, τί πρόοδος εἰς ὅλας τὰς περιοχὰς τῆς πρακτικῆς ζωῆς, εἰς ὅλας τὰς περιοχὰς τοῦ πνευματικοῦ πολιτισμοῦ, ὁποία καλυτέρευσις τῶν οἰκονομικῶν συνθηκῶν εἶναι δυνατὸν νὰ ἔχωμε ἀπὸ τὸν σχολικὸ προσανατολισμό, καθένας δύναται νὰ τὸ φαντασθῆ.

Ἀλλ' ἐκεῖνο, ποὺ ἀξίζει περισσότερο ἀπὸ ὅλα νὰ ἐξετασθῆ εἶναι αἱ σχέσεις τοῦ σχολικοῦ προσανατολισμοῦ μὲ τὰ ἠθικὰ προβλήματα.

Ἂς πάρωμε πρῶτον τὸ ἠθικὸ πρόβλημα, ποὺ τίθεται σὲ μᾶς τοὺς παιδαγωγοὺς ἔναντι τῶν μαθητῶν μας. Ποιὸ εἶναι τὸ καθῆκον μας ἔναντι τῶν μαθητῶν μας, τῆς κοινωνίας, τοῦ ἑαυτοῦ μας;

Ἡ παιδαγωγικὴ δρᾶσις, εἰς τὴν ὁποίαν προέχει ὁ κοινωνικὸς τύπος, εἶναι συγχρόνως πρᾶξις κατανοήσεως τῆς ψυχῆς τοῦ παιδιοῦ εἰς τὴν ὁλότητά της, πρᾶξις ἀγάπης διὰ τὸ νέο ὄν, ποὺ μορφώνομε, πρᾶξις θρησκευτική, διότι τείνει νὰ πραγματοποιήση τὰς θρησκευτικὰς ἀξίας μέσα εἰς τὴν ψυχὴ τοῦ παιδιοῦ, πρᾶξις θεωρητική, διότι πρέπει αἱ ἀντικειμενικαὶ παιδαγωγικαὶ σχέσεις νὰ σχηματίζουν πάντοτε μιὰ συνάφεια μέσα εἰς τὸ πνεῦμα τοῦ παιδαγωγοῦ.

Ὁ παιδαγωγὸς εἶναι ὁ φορεὺς τῶν πνευματικῶν ἀξιῶν. Ἔχει καθῆκον νὰ πραγματοποιήση τὰς ἀξίας μέσα εἰς τὰ πρόσωπα καὶ πρέπει ν' ἀρχίζη ἀπὸ τὸν ἑαυτό του.

Ἡ ἀγωγὴ ὀφείλει νὰ προσαρμόζεται εἰς τὴν ἀτομικότητα τοῦ μαθητοῦ, τοῦ ὁποίου ἡ ἱκανότης νὰ ἐπιδοκιμάζη τὰς ἀξίας, ποικίλλες ἀνάλογα μὲ τὰ στάδια τῆς ἀναπτύξεώς του, ὅπως ἀναφέρει ἡ θεωρία τοῦ ψυχολόγου Piaget καὶ τῆς ὁποίας θαυμαστὴ εἰκόνα μᾶς ἔδωσε ὁ μετεκπαιδευόμενος εἰς Γενεύην ἐπιθεωρητὴς Ρεθύμνης κ. Κ. Πετρίδης, εἰς δύο του ἄρθρα, ποὺ δημοσιεύθησαν εἰς τὸ περιοδικὸ «Σχολεῖο καὶ Ζωὴ» (ἀριθ. φύλλου 7 - 8).

Μήπως λοιπὸν αὐτὰ δὲν εἶναι ἕνα ἠθικὸ πρόβλημα; Μήπως ὁ παιδαγωγὸς πρέπει νὰ μπῆ μέσα εἰς τὴν τάξι ἐντελῶς ἀδιάφορος, χωρὶς νὰ αἰσθάνεται τὴν ἱερὴ ἀποστολή του; Ἂν μέσα εἰς τὴν καρδιά του φωλιάζει ἡ ἀγάπη διὰ τὸ ἀνθρώπινο ὄν, ποὺ ἔχει εἰς τὰ χέρια του, τότε τὸ ἠθικὸ πρόβλημα ἐλύθη δι' αὐτόν. Θὰ δώση ὅλη του τὴν ψυχή, ὅλας του τὰς δυνάμεις πνευματικὰς, ψυχικὰς καὶ σωματικὰς διὰ τὸ καλὸ τοῦ μαθητοῦ του. Ἀκόμη καὶ ἂν δὲν ἔχη τὰ ἀπαιτούμενα μέσα, θὰ τὸν ὁδηγήση νὰ ἀνακαλύψη νέας μεθόδους διὰ νὰ καλυτερεύση τὴν παιδαγωγική του ἐργασία μὲ τὸν σκοπὸ νὰ δώση εἰς τοὺς μαθητάς του τὴν δυνατότητα νὰ ἀναπτυχθοῦν μέσα σὲ ἕνα περιβάλλον, ὅπου πρέπει νὰ βασιλεύη ἡ χαρὰ καὶ ἡ εὐτυχία.

Τὸ ἔργο τοῦ δασκάλου δὲν εἶναι ἐπάγγελμα, εἶναι ἀποστολικὸ ἔργο.

Ἂς ἐξετάσωμε τὸ ἠθικὸ πρόβλημα ἐν σχέσει πρὸς τὸν σχολικὸ προσανατολισμὸ ἀπὸ τὴν ἄποψι τοῦ ἰδίου τοῦ μαθητοῦ.

Κάθε παιδαγωγὸς καὶ προπαντός, ὅσοι ἐργάζονται ἀπὸ 12 ἕως 18 ἐτῶν, ἔχει διαπιστώσει τὸ ἠθικὸ πρόβλημα, ποὺ τίθεται ἐνώπιον αὐτῶν τῶν παιδιῶν, τὴν στιγμή, ποὺ αἰσθάνονται τὴν λεγομένη κρίσιν τῆς ἐφηβικῆς ἡλικίας.

Τὸ μεγαλύτερο μέρος τῶν μαθητῶν διερωτῶνται:

—Τί θὰ γίνω; Μήπως τὸ ἐπάγγελμα, διὰ τὸ ὁποῖον μὲ προορίζουν οἱ γονεῖς μου καὶ διὰ τὸ ὁποῖο αἰσθάνομαι ζωηρὴ ἐπιθυμία, μοῦ ταιριάζει; Ποιὸς εἶναι ὁ προορισμός μας; Τί πρέπει νὰ κάμω διὰ νὰ γίνω ἕνας καλὸς πολίτης, ἱκανὸς νὰ συντελέσω εἰς τὴν πρόοδον τῆς κοινωνίας εἰς τὴν ὁποία θὰ ζήσω αὔριο;

Ὅλ' αὐτὰ τὰ προβλήματα εἶναι τάξεως ἠθικῆς. Ἂν ὁ μαθητὴς εὕρη μέσα εἰς τὸ σχολικὸ περιβάλλον, κατανόησι ἐκ μέρους τοῦ παιδαγωγοῦ, τότε ἐσώθη, ἂν ὄχι, εἶναι χαμένος. Καὶ βλέπομε ὅλοι μπροστὰ εἰς τὰ μάτια μας τὸ δρᾶμα, μέσα εἰς τὸ ὁποῖο ζῆ ἡ νεότης, ἡ ὁποία τελειώνουσα τὰς σπουδάς της εἰς τὸ Γυμνάσιον, κτυπᾶ ὅλες τὶς πόρτες ζητιανεύοντας μιὰ οἱαδήποτε ἐργασία. Νά, λοιπόν, τὸ μεγάλο ἠθικὸ πρόβλημα, ποὺ τίθεται ἐνώπιον τῶν μαθητῶν μας. Ὁ Σχολικὸς προσανατολισμὸς θὰ δώση εἰς τοὺς μαθητάς μας καὶ κυρίως εἰς τοὺς μαθητὰς τῆς Μέσης Παιδείας, τὴν δυνατότητα νὰ ξεφύγουν ἀπὸ αὐτὴ τὴν κατάστασι.

Τώρα ἂς ἐξετάσωμε τὰς ἰδίας σχέσεις ἀπὸ τὴν ἄποψι τῶν γονέων. Εἶναι ἀλήθεια ὅτι κάθε οἰκογένεια ἐνδιαφέρεται νὰ δώση εἰς τὰ παιδιά της ἕνα ἐπάγγελμα, ποὺ τοὺς φαίνεται, ὅτι εἶναι καλύτερο ἀπὸ κοινωνικῆς ἀπόψεως, χωρὶς ὅμως νὰ τὴν ἀπασχολῆ ἂν αὐτὸ τὸ ἐπάγγελμα συμφωνῆ μὲ τὰς ἱκανότητας τῶν παιδιῶν της. Ὅταν ὅμως οἱ γονεῖς σκέπτωνται κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον καὶ ὅταν ἐπιβάλλουν τὴν ἐπιθυμίαν τους, ἢ καμμιὰ φορὰ καὶ τὴν ἀπαίτησί τους εἰς τὴν ἐκλογὴν τοῦ ἐπαγγέλματος τῶν παιδιῶν τους, εἶναι σύμφωνοι μ' αὐτὴ τὴν ἴδια τὴν ἠθική, τὴ στιγμὴ μάλιστα, ποὺ αὐτὸ τὸ ἐπάγγελμα θὰ ὁδηγήση τὰ παιδιά τους εἰς τὴν ἀποτυχία; Πόσες φορὲς

δὲν ἀκούσαμε ἀνθρώπους νὰ παραπονοῦνται ἐναντίον τῶν γονέων των, ἀκριβῶς ἐξ αἰτίας τῆς ἀπαιτήσεώς των νὰ ἀκολουθήσουν ἕνα ἐπάγγελμα, ἢ ἕνα κύκλο σπουδῶν, ὁ ὁποῖος τοὺς ὡδήγησε εἰς μίαν κατάστασιν μὴ ἱκανοποιητικήν; Καὶ ἂν ἐξετάσωμε τὸ ζήτημα ἀπὸ θρησκευτικῆς ἀπόψεως, ποὺ εἶναι αὐτὴ ἡ ἴδια ἡ προσωποποίησις τῆς ἠθικῆς, ποιὸς ἔχει τὸ δικαίωμα, εἴτε παιδαγωγὸς λέγεται, εἴτε γονεὺς νὰ βάλῃ ἐμπόδιο εἰς τὸν προορισμό, ποὺ ὁ Θεὸς ἔδωσε σὲ κάθε ἄνθρωπο, σὲ κάθε παιδί;

Ἂς ἐξετάσωμε τώρα ἕν ἄλλο πρόβλημα. Τὸ πρόβλημα τῆς ἀνανεώσεως τοῦ πνεύματος τῆς ἀγωγῆς.

Εἶναι τὸ πρόβλημα, ποὺ ἔχει τεθῆ ἐδῶ καὶ μερικὲς δεκάδες χρόνια ἀπ' ὅλους τοὺς παιδαγωγοὺς τοῦ κόσμου. Ἀνανέωσις τοῦ πνεύματος τῆς ἀγωγῆς. Ἀλλ' ἀνανέωσις τοῦ πνεύματος τῆς ἀγωγῆς δὲν σημαίνει ἀλλαγὴ μεθόδου. Ἡ ἀνανέωσις δὲν πρέπει νὰ εἶναι ἐξωτερική, δὲν πρέπει νὰ ἀπευθύνεται εἰς τὴν ἀλλαγὴ μιᾶς μεθόδου μὲ τὸν σκοπὸ νὰ διευκολυνθοῦν οἱ μαθηταὶ εἰς τὴν ἀπόκτησιν τῶν γνώσεων. Αὐτὴ εἶναι ἡ τελευταία ἄποψις τοῦ προβλήματός μας.

Ἀνανέωσις τοῦ πνεύματος τῆς ἀγωγῆς, σημαίνει νὰ θεμελιώσωμε ἀπὸ τὴν ρίζα του ἕνα ἄλλο πνεῦμα ἀγωγῆς, ποὺ βρίσκεται εἰς τοὺς ἀντίποδας τοῦ πνεύματος, ποὺ βασιλεύει εἰς τὸ μεγαλύτερο μέρος τῶν σχολείων τοῦ κόσμου.

Ἂς προσπαθήσωμε νὰ περιγράψωμε αὐτὸ τὸ νέο πνεῦμα τῆς ἀγωγῆς. Πρῶτα εἶναι τὸ αὐταρχικὸ πνεῦμα, ποὺ βασιλεύει εἰς τὰ περισσότερα σχολεῖα. Ὁ παιδαγωγὸς ἐπιβάλλει τὰς θελήσεις του, αὐτὸς κυβερνάει, αὐτὸς διατάσσει, τιμωρεῖ, ἀπαιτεῖ, διδάσκει.

Ἀλλὰ τὸ πνεῦμα τῆς πειθαρχίας δὲν εἶναι αὐτό. Μεταξὺ τῆς ἐξωτερικῆς καὶ τῆς ἐσωτερικῆς πειθαρχίας, ποὺ πηγάζει ἀπὸ τὴν κατανόησι τοῦ καθήκοντος, ἀπὸ μιὰ ἀλληλοεκτίμησι καὶ ἀλληλοκατανόησι μεταξὺ δασκάλου καὶ μαθητῶν, ἡ ὁποία γεφυρώνει τὸ ὑφιστάμενο χάσμα, προτιμοῦμε τὴν ἐσωτερικὴ πειθαρχία, ἡ ὁποία βασίζεται ἐπὶ πλέον εἰς τὴν ἀγάπην πρὸς τοὺς τροφίμους μας.

Δίπλα εἰς τὴν ἀγάπη αὐτή, στέκεται ἡ βαθεία γνῶσι τῆς παιδαγωγικῆς καὶ τῆς ψυχολογίας, προπαντὸς τῆς γενετικῆς ψυχολογίας, ἡ ὁποία μᾶς παρουσιάζει κάτω ἀπὸ πλήρες φῶς τὰς κατακτήσεις της.

Ὡρολόγια καὶ ἀναλυτικὰ προγράμματα, ἐφαρμογὴ μεθόδων, ποὺ ἁρμόζουν εἰς κάθε ἡλικία, μεταρρύθμισι τῶν σχολείων εἰς ἐργαστήρια, μέσα εἰς τὰ ὁποῖα τὰ παιδιὰ ἐρευνοῦν βυθίζονται σὲ κάθε εἶδος ἀπασχόλησι, πνευματική, χειρωνακτική, κάμνουν παρατηρήσεις, πειραματισμοὺς καὶ τελικὰ συστηματοποιοῦν τὴν ἐργασία τους μὲ τὴν βοήθεια καὶ τὴν πεῖρα τοῦ δασκάλου μεταρρυθμίζουν τὴν σχολική τους ζωὴ σὲ μιὰ ζωὴ ζωντανὴ καὶ ἐνεργητική, νά, τί ταιριάζει σήμερα ὡς πρὸς τὴν σχολικὴ μεταρρύθμισι, ποὺ ἀπαιτεῖ ὁ σχολικὸς προσανατολισμός.

Τὸ σύστημα Dalton εἶναι τὸ καλύτερο, ποὺ ταιριάζει στὸ σχολικὸ προσανατολισμό. Εἰς τὴν Γαλλικὴ Ἐγκυκλοπαίδεια νὰ τί γράφουν μὲ τὸ ἀνωτέρω σύστημα: «Τὸ σύστημα Dalton καταλύει τὴν τεχνητὴ μονάδα τῆς τάξεως, διὰ νὰ διανείμῃ εἰς κάθε μαθητὴ τὸ ἀτομικό του πρόγραμμα καὶ ξαναβρίσκει τὴν ἔννοια τῆς κοινότητος (τῆς τάξεως) μέσα εἰς τὰς ὁμάδας ἐργασίας, ποὺ ἀνταποκρίνονται εἰς τοὺς διαφόρους κλάδους. Τὸ σύστημα αὐτὸ ζητεῖ νὰ ἀποδώσῃ εἰς κάθε μαθητὴ τὴν ἔννοια τῆς εὐθύνης, θεμελιώνοντας τὴν ἐργασία εἰς τὸν ἀτομικὸ ρυθμὸ καὶ εἰς τὰς ἱκανότητας καθενὸς καὶ εἰς τὴν ἐλευθερίαν τῆς ἐσωτερικῆς πειθαρχίας».

Ἀλλ' ὑπάρχουν καὶ γνώσεις, ποὺ εἶναι ἀπαραίτητοι καὶ τὰς ὁποίας ἴσως οἱ μαθηταὶ νὰ μὴ ἀναζητήσουν. Ὅσο δι' αὐτάς, ὑπάρχουν εἰς τὸ πρόγραμμα ὧραι ὑποχρεωτικαί, εἰς τὰς ὁποίας συμμετέχουν ὅλοι. Καὶ αἱ ὧραι ἐργασίας δὲν θὰ ἔχουν στενὰ ὅρια. Ὅταν ὑπάρχῃ ἐνδιαφέρον, ὅταν ὁ μαθητὴς αἰσθάνεται τὴν ἐσωτερικὴ ἀνάγκη νὰ ἀποπερατώσῃ μιὰν ἐργασία, τότε ὥρα ἐργασίας περιωρισμένη δὲν ὑπάρχει δι' αὐτόν. Καὶ αὐταὶ εἶναι αἱ γονιμώτεραι ὧραι ἐργασίας.

Καὶ ἡ ἐργασία πρέπει νὰ ἀρχίζῃ ἀπὸ τὸ συγκεκριμένο, ἀπὸ τὴν ἔρευνα, ἀπὸ τὴν ἐξέτασι, ἀπὸ τὸ πείραμα ἔτσι ὅπως ἀκριβῶς ἐργάζονται οἱ σοφοὶ εἰς τὰ ἐργαστήριά τους.

Τὸ πρόβλημα τοῦ σχολικοῦ προσανατολισμοῦ δὲν εἶναι σχολικὸ πρόβλημα τῶν ἡμερῶν μας, ἀλλὰ παρουσιάσθηκε ἀπὸ τὴν ἐποχὴ τῶν προσπαθειῶν τῶν πρώτων παιδαγωγῶν, ποὺ ἔθεσαν ὁλοφάνερα τὴν ἀνάγκη μιᾶς παιδαγωγικῆς μεταρρυθμίσεως. Ἂν τὸ πρόβλημα αὐτὸ παρουσιάζεται μὲ ὀξύτητα σήμερον, εἶναι, διότι αἱ ἀπαιτήσεις τῆς οἰκονομικῆς καὶ τῆς κοινωνικῆς ζωῆς εἶναι πιὸ κατεπείγουσαι.

Ἀπὸ τὴν λύσι αὐτοῦ τοῦ προβλήματος ἐξαρτᾶται ἡ ψυχικὴ ἰσορροπία κάθε προσώπου καὶ ἡ κοινωνικὴ ἰσορροπία. Ὅλοι βλέπομε τὴν καθημέραν αὐξανομένην φοίτησιν τῶν μαθητῶν εἰς τὴν Μέσην ἐκπαίδευσιν. Ἡ αὔξησις αὐτὴ ἀπαιτεῖ τὴν διασκόλυνσιν τῶν σπουδῶν εἰς τὴν Μέση, ἡ ὁποία ὡς προπαρασκευαστικὴ διὰ τὴν ἀνωτάτην ἐκπαίδευσι, δὲν ἐπαρκεῖ εἰς τὰς σημερινὰς ἀνάγκας καὶ ἀπαιτήσεις.

Δίπλα καὶ παράλληλα πρὸς τὰ Γυμνάσια καὶ Λύκεια, ἀπαιτοῦνται τεχνικαὶ Σχολαί, ἀγροτικαί, ἐμπορικαί, ἁλιείας, ἐπαγγελματικαί, σχολαὶ συμπληρωματικῶν σπουδῶν, ναυτικαί, ἠλεκτροτεχνικαί, κ.λ.π.

Καὶ τώρα ἂς ἔλθωμε καὶ εἰς τὸ ζήτημα τῶν λεγομένων ψυχολογικῶν ΤΕΣΤ.

Βέβαια ὁ παιδαγωγὸς θὰ ἔχῃ ὅλη τὴν δυνατότητα νὰ διαπιστώσῃ τοὺς μαθητάς του εἰς τὰς διαφόρους σωματικὰς καὶ τεχνικὰς ἱκανότητάς των μέσα εἰς τὴν ἐξέλιξι καὶ τὴν πορείαν τῆς ἐργασίας, ἀφοῦ γνωστὸν εἶναι, ὅτι κάθε μαθητὴς θὰ ἔχῃ τὴν εὐχέρεια νὰ ἀναπτύξῃ τὰς ἱκανότητάς του καὶ προπαντὸς νὰ τὰς φανερώσῃ μπροστὰ εἰς τὰ μάτια τοῦ παιδαγωγοῦ.

Διὰ κάθε μαθητὴν πρέπει νὰ ἔχωμε εἰδικὸν

ΕΥΣΤΑΘ. ΚΟΥΡΑΦΑ, Δημ)λου Κεφαλληνίας

Η ΔΙΑΤΑΞΗ ΤΗΣ ΥΛΗΣ ΣΤΟ ΝΕΟ ΑΝΑΛΥΤΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ

Τὸ ζήτημα τοῦτο εἶναι συνδεδεμένο μὲ τὸ ὅλον θέμα τοῦ Ἀναλυτικοῦ Προγράμματος καὶ δὲν μπορεῖ νὰ ἐξετασθῆ, παρὰ σὲ συνάρτηση μὲ αὐτὸ καὶ μάλιστα μὲ τὴν ἀνάγκη τῆς τροποποιήσεώς του, μὲ τὴν προοπτικὴ τῆς προσαρμογῆς του στὶς ἀπαιτήσεις τῆς ἐπιστήμης, στὶς νέες κατακτήσεις τῆς παιδαγωγικῆς καὶ ψυχολογίας. Τὸ ἐν ἰσχύϊ ἀπὸ τοῦ 1913 Ε.Α.Π., ἀφοῦ ἐπὶ 40 ὁλόκληρα χρόνια πρόσφερε γόνιμα ἀποτελέσματα στὴν προσπάθεια ἀνυψώσεως τῆς Λαϊκῆς Παιδείας καὶ μὲ τὸ ὑλικό του ἔθρεψε δύο περίπου γενεὲς Ἑλληνοπαίδων, κρίνεται τώρα ἐπιστημονικὰ ξεπερασμένο καὶ καλεῖται νὰ παραδώση ὑπηρεσία σὲ ἕνα νέο πρόγραμμα, πλουτισμένο μὲ τὴ νέα πεῖρα καὶ στηριγμένο στὶς νέες ἐπιστημονικὲς βάσεις καὶ στὶς ἀπαιτήσεις τῆς σύγχρονης ζωῆς. Σήμερα οἱ ἀντιλήψεις τῆς παιδαγωγικῆς καὶ ψυχολογίας στρέφονται γύρω ἀπὸ τὴν ἁρμονικὴ ἀνάπτυξη τῶν ψυχοσωματικῶν δυνάμεων, τὴν ψυχοδιανοητικὴ ὑγεία, καλλιέργεια καὶ ἰσορροπία τοῦ παιδιοῦ, τὸ ὁποῖον κρίνεται ὄχι ὡς Homunculus, ὅπως παλαιότερα, ἀλλ' ὡς ἰδιαίτερη ψυχοφυσικὴ ὀντότητα μὲ διάφορες κλίσεις καὶ ροπές. Ἡ Διδακτικὴ δὲ ἐπίκεντρο κάθε ἐνέργειάς της δὲν ἔχει, ὅπως ἄλλοτε, τὴν μὲ κάθε τρόπο μετάδοση γνώσεων, ἀλλὰ τὴν προσαρμογὴ κάθε διδασκαλίας στὴ φύση, τὰ διαφέροντα καὶ τὶς ἀνάγκες τοῦ παιδιοῦ, γιὰ νὰ τὸ καταστήση ἕνα ζωντανὸν ἄνθρωπο, ἱκανὸν νὰ προσαρμόζεται καὶ νὰ ζῆ ἁρμονικὰ μὲ τὸ κοινωνικὸ σύνολο.

Σ' αὐτὴ τὴν κατεύθυνση τῆς σύγχρονης ἐπιστήμης, τὸ ἰσχῦον Ε.Α.Π., μὲ τὴν ἐκλογὴ καὶ διάταξη τῆς διδακτέας ὕλης στὰ ἐπὶ μέρους μαθήματα καὶ στὶς τακτὲς ὧρες, προσφέρει ἀντιπαιδαγωγικὴ ὑπηρεσία, γιατὶ ἀντιστρατεύεται 1) στὴ συνολικὴ ἐμφάνιση τῆς παιδικῆς ψυχῆς, μὲ τὸν τεμαχισμὸ τῶν μαθημάτων, 2) στὴν πνευματικὴ ἀνάπτυξη τῶν παιδιῶν μὲ τὴν παροχὴ ὕλης πάνω ἀπὸ τὶς πνευματικές των δυνάμεις καὶ ἔξω ἀπὸ τὰ διαφέροντά των, 3) στὴν ἀνάγκη διεξαγωγῆς τῆς σχολικῆς ἐργασίας σὲ βιοκοινωνικὴ βάση, μὲ τὴν διδασκαλία μαθημάτων ξένων ἀπὸ τὴ ζωὴ τοῦ παιδιοῦ, 4) στὴν ἐξέλιξη τοῦ ψυχικοῦ βίου τοῦ παιδιοῦ, μὲ τὴν ἀκαμψία, τὴ στατικότητα, τὴ μονολιθικότητα, τὴν ἀγωγὴ ἰσοπεδώσεως καὶ τὴν νοησιαρχία του. Γι' αὐτὸ εἶναι ἀνάγκη ἡ διάταξη τοῦ κατάλληλα ἐκλεγμένου ὑλικοῦ νὰ γίνεται ἔτσι, ποὺ νὰ βαδίζη παράλληλα μ' αὐτὴ ἡ ἐξέλιξη τῶν ψυχοφυσικῶν δυνάμεων τοῦ παιδιοῦ, νὰ εἶναι σύμφωνη μὲ τὴ φύση τοῦ κάθε μαθήματος καὶ νὰ βασίζεται στὶς ἀκόλουθες γενικὲς καὶ εἰδικὲς ἐπιστημονικὲς ἀρχές:

Ι) ΓΕΝΙΚΕΣ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΕΣ - ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΕΣ ΑΡΧΕΣ: Α) Κάθε παιδὶ εἶναι ἰδιαίτερη ψυχοφυσικὴ ὀντότητα, ὀργανισμὸς μὲ ἀδιάκοπη καὶ ραγδαία σωματικὴ καὶ πνευματικὴ ἐξέλιξη, ποὺ ἀκολουθεῖ πολλὲς φορὲς ἕναν ἀνώμαλο καὶ ἐναλλασσόμενο δρόμο.

Β) Ἀνάγκη προσαρμογῆς τῆς ἀγωγῆς στοὺς νέους δρόμους καὶ τὶς ἀνάγκες τῆς ζωῆς, ποὺ διαρκῶς ἐξελίσσεται, προσαρμογὴ στὶς κοινωνικὲς συνθῆκες καὶ τὸ Κοινωνικὸ περιβάλλον τοῦ παιδιοῦ.

Γ) Ἡ ἀτομικότητα τοῦ παιδιοῦ, ἡ λειτουργική του αὐτονομία καὶ ἡ ἀνατροφή του, ἡ κοινωνικὴ καὶ ἡ ἠθικὴ στὸ πλαίσιο τοῦ στενοῦ ἐδαφικοῦ περιβάλλοντος.

Δ) Διεξαγωγὴ τῆς σχολικῆς ἐργασίας μὲ βάση τὴ φυσικὴ πορεία τῆς μαθήσεως, ἤτοι παρατήρηση, σύνδεση, ἔκφραση.

Ε) Διεξαγωγὴ τῆς σχολικῆς ἐργασίας, ἔ-

βιβλίον ἀτομικότητος, μέσα εἰς τὸ ὁποῖο θὰ καταγράφωμε τὰς παρατηρήσεις μας.

Δίπλα ὅμως σ' αὐτὸ τὸ φυσικὸ φανέρωμα καὶ ξεδίπλωμα τῶν ἱκανοτήτων τῶν μαθητῶν μας, οἱ σύγχρονοι ψυχολόγοι μᾶς παρέδωσαν ἕνα πλῆθος ψυχολογικῶν ΤΕΣΤ.

Εἶναι πασίγνωστος ἡ κλίμαξ τοῦ Binet - Simon ἡ ὁποία ἔχει πλουτισθῆ καὶ προσαρμοσθῆ εἰς τὴν ἑλληνικὴν πραγματικότητα ἀπὸ τὸν καθηγητὴ τῆς ψυχολογίας τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν κ. Γ. Σακελλαρίου.

Εἶναι τὰ τέστ Rorcharh. Εἶναι τὰ τέστ τῆς κλινικῆς ψυχολογίας τῶν κ.κ. Rey καὶ Piaget ὅπως εἴδαμε εἰς τὰ ἄρθρα τοῦ κ. Πετρίδη καὶ τῆς κ. Παπαδάκη.

Αὐτὰ τὰ τέστ θὰ μᾶς βοηθήσουν εἰς τὸν σχολικὸν προσανατολισμὸ τῶν μαθητῶν μας.

Βέβαια αὐτὰ ἀπαιτοῦν ἐκ μέρους τῶν παιδαγωγῶν μας ἱκανότητας καὶ προπαντὸς ὑπομονήν, ἀλλὰ αὐτὸ εἶναι ἀπαίτησις, ποὺ ἀπορρέει ἀπὸ τὸ καθῆκον μας ἔναντι μαθητῶν, γονέων, κοινωνίας.

Μὲ αὐτὰς τὰς λίγας σκέψεις ἤθελα νὰ θέσω ἐνώπιον τῶν ἐκπαιδευτικῶν τὸ πρόβλημα τοῦ σχολικοῦ προσανατολισμοῦ. Ἀπαιτοῦνται βέβαια πολλαὶ ἔρευναι βαθύτεραι τομαὶ καὶ λεπτομερεστέρα ἐργασία.

Ἡ ἀνήσυχος ἐκπαιδευτικὴ ψυχή, ἂς ἀνοίξη νέους ὁρίζοντας εἰς τὸ μέλλον τῆς Ἑλληνικῆς προόδου, τοῦ Ἑλληνικοῦ Πολιτισμοῦ.

ΠΑΝ. ΠΟΡΤΟΥΛΑΣ

τσι, ὥστε νὰ ἐξυπηρετῆται ὁ νόμος τῆς συνολικότητας, τῆς συνολικῆς ἐμφανίσεως τοῦ ψυχικοῦ κόσμου τοῦ παιδιοῦ καὶ τῆς ἑνότητάς του σὲ κάτι ἐνιαῖο καὶ ἀδιαίρετο.

ΣΤ) Ἀρχὴ τοῦ παιγνιδιοῦ, βάση καὶ ὁρμητήριο σὲ κάθε παιδαγωγικὴ ἐνέργεια, ἀφοῦ μὲ τὸ παιγνίδι τὸ παιδὶ αὐξάνεται σωματικά, ἀναπτύσσεται ψυχοπνευματικὰ καὶ φτάνει ἔτσι στὴ μορφή, ποὺ προκαθώρισε ἡ φύση, δηλαδὴ στὸν ὥριμο ἄνθρωπο.

Ζ) Ἀρχὴ τοῦ παιδοκεντρισμοῦ, τῆς αὐτενέργειας, τῆς ἐλεύθερης πνευματικῆς ἐργασίας, τῆς ἐποπτείας.

ΙΙ) ΕΙΔΙΚΕΣ ΔΙΔΑΚΤΙΚΕΣ ΑΡΧΕΣ:

Α) Ἡ διάταξη τῆς ὕλης νὰ γίνεται σὲ ἀνιοῦσα δυσχέρεια: Ἀπὸ τὰ ψυχικῶς πλησιέστερα, στὰ μακράν, ἀπὸ τὰ εὔκολα στὰ δύσκολα, ἀπὸ τὰ ἁπλᾶ στὰ σύνθετα, τὰ συγκεκριμένα στὰ ἀφηρημένα, τὰ μεγάλα καὶ εὐδιάκριτα στὰ μικρά.

Β) Ἡ διάταξη τῆς ὕλης νὰ ἀνταποκρίνεται στὶς φυσικὲς ἀνάγκες καὶ τὰ διαφέροντα τοῦ παιδιοῦ, ποὺ προϋποθέτει ἐλευθερία στὸ πρόγραμμα γιὰ τὸ ποσὸν καὶ τὴν ἔκταση τῶν γνώσεων σὲ κάθε τάξη καὶ εὐρύχωρο γιὰ τὴν εὐκαιριακὴ διδασκαλία.

Γ) Ἡ διδασκομένη ὕλη νὰ προπαρασκευάζη τὴν ἑπομένη, ὥστε νὰ ἐξασφαλίζεται ἡ ὀργανικότητα τῶν γνώσεων, ἡ μόνιμη κατοχὴ καὶ ἡ ἑνότητά τους σὲ ἐνιαῖον ὅλον. Γι' αὐτὸ ἀπαιτεῖται: 1) ἡ διδασκαλία νὰ μὴν ἔχη χάσματα (ἰδιαίτερα στὰ μαθήματα γραμματικῆς, ἀριθμητικῆς, γεωμετρίας, μουσικῆς). 2) Νὰ προηγοῦνται τὰ γνωστὰ καὶ οἰκεῖα καὶ ν' ἀκολουθοῦν τὰ ἄγνωστα, τὰ ξένα. Ἡ ἀπαίτηση αὐτὴ μᾶς ὁδηγεῖ στὴν ὕλη ἀπὸ τὴ στενώτερη πατρίδα καὶ τὰ διώματα τοῦ παιδιοῦ.

Ποιὸς τρόπος διατάξεως τῆς ὕλης ἀνταποκρίνεται στὶς παραπάνω ἀρχές; Ἀναμφισβήτητα ἡ ἐνιαία συγκεντρωτικὴ διδασκαλία εἶναι ἡ ἐνδεδειγμένη μορφὴ ἐκλογῆς καὶ διατάξεως τῆς ὕλης, γιὰ τὴν ἐκπλήρωση τῶν ἀρχῶν αὐτῶν τῆς ἐπιστήμης καὶ τῶν ἀπαιτήσεων τῆς ζωῆς. Μ' αὐτὴν γνώσεις παρέχονται ἑνωμένες σὲ ἕνα ἐνιαῖο σύνολον, ὅπως ἐνιαῖος καὶ ἑνωμένος σὲ θαυμαστὴ ἑνότητα ἐμφανίζεται ὁ κόσμος, ὁ ἄνθρωπος, ἡ γνώση. Μὲ βάση τὴν Ε. Σ. Δ. μπορεῖ νὰ διαταχθῆ ἡ ὕλη χωρισμένη σὲ ἐπὶ μέρους ἑνότητες μὲ ὑλικὸ ἀπὸ τὴν ἰδιαίτερη πατρίδα τοῦ παιδιοῦ, τὴν οἰκογένεια, τὸ σχολεῖο ἔτσι, ὥστε οἱ ἐπὶ μέρους αὐτὲς ἑνότητες νὰ παρουσιάζουν ἐσωτερικὴ ἀλληλουχία καὶ σύνδεση καὶ ν' ἀποτελοῦν ἕνα σύνολο στὸ ὁποῖο νὰ συνυφαίνωνται οἱ εἰδικὲς γνώσεις τῆς φυσιογνωσίας, Ἀριθμητικῆς, Ἀναγνώσεως, τὰ τεχνικὰ καὶ γενικὰ ὅλα τὰ μαθήματα. Οἱ ἐπὶ μέρους αὐτὲς ἑνότητες, παρμένες ἀπὸ τὸ ἄμεσο περιβάλλον τοῦ παιδιοῦ, θὰ ἱκανοποιοῦν τὶς ψυχοπνευματικὲς του ἀνάγκες καὶ θὰ τὸ ὁδηγοῦν στὴν αὐτεπίγνωση τῆς ἰδίας του ἀξίας καὶ δυνάμεως, σὲ σχέση μὲ τὸν περιβάλλοντα φυσικὸ καὶ κοινωνικὸ κόσμο, μὲ τὸν ὁποῖον ἀδιάρρηκτα δεμένο, θὰ τὸ ἐξελίσσουν ἐλεύθερα καὶ δυναμικὰ στὸ πλαίσιο τῶν νόμων καὶ τῶν κανόνων του. Ἡ διάταξη αὐτὴ τῆς ὕλης σὲ ἑνότητες κατὰ τὴν Ε. Σ. Δ. νομίζουμε, ὅτι μπορεῖ νὰ γίνη γιὰ τὶς πρῶτες τρεῖς τάξεις τοῦ Δημοτικοῦ Σχολείου, ὅπου τὰ συγκεκριμένα διαφέροντα κυριαρχοῦν, ἡ φαντασία καὶ τὸ συναίσθημα κατευθύνουν τὴν ἔφεση τῆς γνώσεως καὶ ἡ συλλογιστικὴ ἱκανότητα μὲ τὰ νοητικὰ στοιχεῖα ὑπολείπεται.

Ἑνότητες γιὰ τὶς Α΄. Β΄. Γ΄. τάξεις μὲ βάση τὴν Ε. Σ. Δ.

Τέτοιες ἑνότητες γιὰ τὴν Α΄ τάξη μὲ βάση τὶς λεκτικὲς ἀσκήσεις καὶ ὑλικὸ Πραγματογνωστικὸ μποροῦμε νὰ προτείνουμε τὶς ἀκόλουθες γενικές, στὶς ὁποῖες πλέκονται ἄλλες μερικώτερες ἀνάλογα μὲ τὴν ἐποχὴ καὶ περιοχή. 1) Τὸ Σχολεῖο: Ἡ τάξη μὲ τὰ ἀντικείμενά της (θρανία, τραπέζια, παράθυρα), οἱ ἄλλες τάξεις, τὰ διαμερίσματα τοῦ σχολείου, ἡ αὐλή του, φυτά, δένδρα, ζῶα μέσα σ' αὐτή, δρόμοι γύρω στὸ σχολεῖο, σπίτια, ἐπαγγελματίες, συγκοινωνία, σχολικὲς ἐκδρομές, συλλογὴ διαφόρων ὑλικῶν, ζώων, φυτῶν, ἀντικειμένων. 2) Ἡ οἰκογένεια: Ἡ ζωὴ τοῦ παιδιοῦ σ' αὐτή, τὸ σπίτι τὸ πρωί, τὸ σπίτι τὸ βράδυ, τὸ παιδὶ καὶ ἡ μητέρα, ὁ πατέρας, τὰ ἀδέρφια, οἱ συγγενεῖς, ἡ γειτονιά. 3) Οἱ γιορτές: 4) Οἱ ἐποχὲς τοῦ ἔτους: Τὸ φθινόπωρο στὸν κῆπο, στὸ χωριὸ (πόλη), στὴν ἀγορά, δουλειὲς τῶν ἀνθρώπων. Ὁ χειμώνας, τὸ χιόνι, τὸ κρῦο, καὶ οἱ ἀνάγκες τοῦ ἀνθρώπου γιὰ τροφὴ καὶ προστασία. Ἡ ἄνοιξη. Τὸ καλοκαίρι, οἱ διακοπές. Πολλὲς εὐκαιριακὲς ἑνότητες θὰ μποροῦν ἐπίσης νὰ γίνουν ἀπὸ τυχαῖα γεγονότα καὶ νὰ μένουν ὡς κέντρα ἐργασίας ὅσο οἱ ἐρεθισμοί τους ἐπηρεάζουν τὴ ζωὴ τῶν παιδιῶν. Μὲ ὑλικὸ ἀπὸ τὶς ἑνότητες αὐτές, τὶς τακτικὲς καὶ εὐκαιριακές, θὰ γίνεται ἡ διδασκαλία τῆς πρώτης ἀναγνώσεως καὶ γραφῆς, τῆς ἀριθμήσεως, οἱ χειροτεχνικὲς ἐργασίες, τὰ τραγούδια, τὰ παιγνίδια, τὰ θρησκευτικά, τὰ παραμύθια. Στὴ Β΄ τάξη ἐξακολουθοῦν οἱ ἴδιες ἑνότητες μὲ περισσότερο πλάτος, μὲ ἀκριβέστερες παρατηρήσεις καὶ ἐπέκταση ἀσκήσεων ἐφαρμογῆς, σὲ συνδυασμὸ μὲ τὴ μητρικὴ γλῶσσα, τὴν Ἀριθμητική, τὴν Ἰχνογραφία, τὴ Χειροτεχνία, τὴ Μουσικὴ κ.λ.π. Στὴν Γ΄ τάξη οἱ ἑνότητές μας θὰ ἐξετάζωνται ἀκόμη πλατύτερα καὶ βαθύτερα. Δὲν θὰ μείνουν περιωρισμένες στὸ σπίτι — σχολεῖο — χωριό, ἀλλὰ μὲ βάση πάλι τὴν Πατριδογνωσία, θὰ ἐπεκτείνωνται στὴν Ἐπαρχία — Νομό. Τὸ γνωστικὸ ὑλικὸ θὰ αὐξηθῆ σὲ βάθος καὶ πλάτος γιὰ νὰ εἶναι σύμφωνο καὶ μὲ τὶς αὐξημένες πνευματικὲς δυνάμεις τῶν παιδιῶν.

Ἑνότητες γενικὲς καὶ μερικὲς γιὰ τὴν Γ΄ τάξη:

1) Ἀρχὴ τοῦ σχολικοῦ ἔτους: Ἀνακοινώσεις τῶν παιδιῶν ἀπὸ τὴ ζωὴ τους κατὰ τὶς διακοπές, ἀπὸ τὶς κατασκηνώσεις, τὶς ἐξοχές, τὰ ταξίδια του. 2) Τὸ Φθινόπωρο: Τὰ πρωτοβρόχια, ὁ κῆπος, τὰ χωράφια, ὁ τρυγητός, τὸ μάζεμα τῶν ἐλιῶν, ἀσχολίες κατοίκων, ἡ γιορτὴ τοῦ Ἁγίου Δημητρίου, τῆς 28ης Ὀκτωβρίου. 3) Τὸ χωριὸ (πόλη) μας: θέση καὶ ἔκτασή του, κατασκευὴ τοῦ χάρτη τοῦ χωριοῦ. Τὸ σχολεῖο τοῦ χωριοῦ, ἡ Ἐκκλησία, ἡ πλατεῖα, ἡ ἀγορά, τὰ κατα-

στήματα, τὰ ἐπαγγέλματα, οἱ Ἀρχές, ἀσχολίες τῶν κατοίκων. 4) Ζ ῶ α κ α ὶ φ υ τ ὰ τ ο ῦ σ π ι τ ι ο ῦ κ α ὶ τ ῆ ς α ὐ λ ῆ ς: Ποντικός, γάτα, σκῦλος, λαγός, κουνέλι, μυγδαλιά, μουριά, δαμασκηνιά κ.τ.λ. 5) Τ ὰ γ ύ ρ ω χ ω ρ ι ά: Ἐπισκέψεις σ' αὐτὰ καὶ περιγραφή: τὸ σχολεῖο τους, ἡ Ἐκκλησία, ἡ πλατεῖα, ἡ ἀγορά, τὰ καταστήματα, οἱ Ἀρχές. Προϊόντα, συγκοινωνία, θέση, ἔκταση, ἀσχολίες κατοίκων. 6) Χ ε ι μ ώ ν α ς, προστασία, ἄμυνα, τοῦ ὀργανισμοῦ. Μερικὲς ἐνότητες: α) Κατοικία. Πῶς κτίζεται ἕνα σπίτι. Ἐπαγγέλματα: Ὁ χτίστης, ὁ μαραγκός. Καὶ ὑλικά: πέτρα, ἀσβέστης, κ.λ.π. Εἴδη σπιτιῶν: μονόροφα, διόροφα, πολυκατοικίες. β) Ὑπόδηση: Παπούτσια, ὑλικὰ κατασκευῆς καὶ παρασκευῆς. Ὁ τσαγκάρης, τὸ ὑποδηματοποιεῖο, τὸ δερματοδεψεῖο, κ.λ.π. γ) Θέρμανση: θέρμανση τοῦ σπιτιοῦ μὲ ξύλα, μὲ κάρβουνα, μὲ πετρέλαιο, μὲ ἠλεκτρισμό. δ) Τὸ δάσος: φυτὰ καὶ ζῶα ποὺ ζοῦν μέσα σ' αὐτό, ὑλικὰ ποὺ μᾶς δίνει. ε) Ἀσχολίες τῶν κατοίκων τὸ χειμώνα. στ) Τὰ Χριστούγεννα, ἡ Πρωτοχρονιά, τὰ Φῶτα. 7) Ἡ Ἀ π ο κ ρ ι ὰ (Εὐκαιρικό): Ἀποκριὰ στὸ χωριό, στὶς πόλεις. Ἀποκριάτικη γιορτὴ στὸ σχολεῖο. 8) Ἡ Ἄ ν ο ι ξ η: Ἡ ἄνοιξη στὸ χωριό, στὴν πόλη, τὰ πουλιὰ τὴν Ἄνοιξη (χελιδόνια, κορυδαλλός, κότα, πέρδικα κλπ.), ἀσχολίες τῶν κατοίκων. 9) Ἡ Ἐ π α ρ χ ί α μ α ς: Ἐπίσκεψη στὴν Πρωτεύουσα. Γνώση τῶν Ἀρχῶν τῆς Ἐπαρχίας. Λαϊκὴ ἀγορά, προϊόντα τῆς Ἐπαρχίας. 10) Ο ἱ ἄ λ λ ε ς ἐ π α ρ χ ί ε ς τ ο ῦ Ν ο μ ο ῦ: Ὀρεινὴ ἐπαρχία, πεδινὴ ἐπαρχία. 11) Τ ὸ Π ά σ χ α. 12) Ἡ Π ρ ω τ ο μ α γ ι ά: Ὁ κῆπος μας τὸ Μάη. Τὸ χωριό μας τὸ Μάη. Τὸ ποτάμι, ὁ βάλτος, ἡ λίμνη, ἡ παραθαλάσσια περιοχή. 13) Τ ὸ κ α λ ο κ α ῖ ρ ι: Ἀσχολίες κατοίκων, παιδικὲς κατασκηνώσεις, ὑγεία τοῦ σώματος, ζῶα καὶ φυτὰ τῆς θάλασσας. 14) Ὁ Ν ο μ ό ς μ α ς: Ἡ Πρωτεύουσα τοῦ Νομοῦ. Οἱ Ἀρχὲς τοῦ Νομοῦ, τὰ Ἐκπαιδευτήρια, βιομηχανία καὶ ἐργοστάσια, ἐμπόριο, ἐμπορικὰ καταστήματα, ἀγορὰ τῆς πόλεως λαϊκὲς ἀγορές. Ἡ ζωὴ στὴν πόλη, ἡ συγκοινωνία στὸ Νομό μας (σιδηρόδρομος, ἀεροπλάνο, πλοῖο, αὐτοκίνητο). 15) Τ α ξ ε ί δ ι σ τ ὴ ν Π ρ ω τ ε ύ ο υ σ α τ ο ῦ Ν ο μ ο ῦ. 16 Σ χ ο λ ι κ ὴ γ ι ο ρ τ ή, ἐξετάσεις.

Στὶς παραπάνω γενικὲς καὶ μερικὲς ἐνότητες καὶ στὶς εὐκαιριακές, ποὺ θὰ παρουσιάζωνται, πρέπει νὰ συνυφαίνωνται ὅλα τὰ μαθήματα: Ἡ ἀνάγνωση, γιὰ τὴν ὁποία θὰ χρειάζωνται καὶ ἄλλα ἀναγνώσματα, περιοδικά, πλὴν τοῦ ἐπίσημου ἀναγνωστικοῦ, ἡ Γραμματική, ἡ Ὀρθογραφία, τὰ Θρησκευτικά, ἡ Ἀριθμητική, ἡ Γεωγραφία, ἡ Φυσικὴ Ἱστορία, ἡ Ζωολογία, ἡ Φυτολογία, λίγη Ὀρυκτολογία, ἡ Μουσική, ἡ Γυμναστική, ἡ Χειροτεχνία, ἡ Ἰχνογραφία, ἡ Καλλιγραφία καὶ στοιχεῖα ἀπὸ τὰ νέα μαθήματα, Οἰκοκυρικά Γεωπονικά, Ὑγιεινή. Τὸ Ἰδιαίτερο τοπικὸ κλῖμα καὶ ἡ ἐποχὴ προσαρμοσμένα στὶς ἀνάγκες τοῦ παιδιοῦ θὰ εἶναι τὸ ὑφάδι καὶ τὸ στιμόνι, ποὺ θὰ πλέκουν τὶς εἰδικὲς ἐνότητες γιὰ κάθε περιφέρεια καὶ σχολεῖο.

ΔΙΑΤΑΞΗ ΤΗΣ ΥΛΗΣ ΓΙΑ ΤΙΣ ΤΑΞΕΙΣ Δ΄, Ε΄, ΣΤ΄.

Φθάνουμε σὲ νέα φάση τῆς παιδικῆς ψυχῆς, ποὺ τείνει ν' ἀποβάλη τὸ μυθολογικὸ στοιχεῖο ἀπὸ τὴ διανόηση καὶ εἶναι ἱκανὴ γιὰ ἀνώτερες διανοητικὲς ἐργασίες. Ἡ ἐπάλληλη καὶ ἡ παράλληλη διάταξη τῆς ὕλης μπορεῖ νὰ ἐξυπηρετήση τὶς ἀνάγκες τῆς διδασκαλίας, ἐφ' ὅσον δὲν εἶναι δυνατὴ πιὰ ἡ αὐστηρὴ ἐφαρμογὴ τῆς Ε. Σ. Δ., στὶς τρεῖς ἀνώτερες τάξεις. Ἡ συγκέντρωση τῆς ὕλης γύρω ἀπὸ ἕνα σπουδαῖο μάθημα, ἡ καθιέρωση ἐνοτήτων, ποὺ περιλαμβάνουν τὴν Πατριδογνωσία καὶ Πολιτισμογνωσία μὲ βάση μερικὰ μαθήματα, ἡ εὐκαιριακὴ διδασκαλία, χωρὶς νὰ χάνουν τὸ ρυθμὸ τῆς τάξεως καὶ πειθαρχίας τῶν γνώσεων σὲ καθωσμένο σκοπό, μποροῦν νὰ ἱκανοποιοῦν τὴ διδασκαλία κατὰ τὴν περίοδο αὐτὴ τῆς ἡλικίας τοῦ παιδιοῦ.

Διάταξη τῆς ὕλης κατὰ μαθήματα.

Ἱ σ τ ο ρ ί α, Θ ρ η σ κ ε υ τ ι κ ά (Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία): Ἡ διάταξη τῶν μαθημάτων αὐτῶν νὰ γίνεται μὲ συνδυασμὸ τῆς βιογραφικῆς καὶ προοδευτικῆς χρονολογικῆς μεθόδου, ἐφ' ὅσον ἔτσι τὰ ἱστορικὰ γεγονότα παρουσιάζονται μὲ τὴ χρονολογικὴ σειρά, ποὺ ἔγιναν καὶ ἀρχίζουν μὲ τὶς ἁπλὲς καὶ κατανοητὲς σχέσεις τῆς ζωῆς.

Γ ε ω γ ρ α φ ί α: Ἡ διάταξη τῆς ὕλης κατὰ φυσικὲς περιοχές, εἶναι ἡ πιὸ κατάλληλη, μὲ τὴν προϋπόθεση τῆς ἐξάρσεως τοῦ ἱστορικοῦ, πολιτιστικοῦ, ἀνθρωπολογικοῦ, κοινωνικοῦ, ἐθνικοῦ, οἰκονομικοῦ στοιχείου τῆς Γεωγραφίας. Γύρω ἀπὸ τὸ μάθημα αὐτὸ μποροῦμε νὰ συγκεντρώσουμε τὴν ὕλη τῶν φυσιογνωστικῶν μαθημάτων.

Φ υ σ ι κ ὴ Π ε ι ρ α μ α τ ι κ ὴ κ α ὶ Χ η μ ε ί α: Γενετικὴ διάταξη τῆς ὕλης: ἀπὸ τὰ ἁπλούστερα φαινόμενα στὰ συνθετώτερα.

Γ ε ω μ ε τ ρ ί α: Ἐνδεδειγμένη ἡ διάταξη, ποὺ ξεκινάει ἀπὸ τὶς ἐπιφάνειες, τὸ τετράγωνο, τὸ ὀρθογώνιο, πρὸς τὶς γραμμὲς καὶ τὰ στερεὰ σώματα. Γ ε ν ι κ ὰ στὶς ἀνώτερες τάξεις ἡ ὕλη καὶ τῶν ἄλλων μαθημάτων πρέπει νὰ διατάσσεται ἔτσι, ὥστε νὰ ἀποφεύγεται κατὰ τὸ δυνατὸν ἡ διάσπαση τῶν γνώσεων, νὰ ἐπιδιώκεται ἡ σύνδεση κάθε διδασκομένης ὕλης μὲ τὴν προηγούμενη καὶ νὰ τηροῦνται οἱ παραπάνω ἐκτεθεῖσαι ψυχολογικὲς καὶ μεθοδολογικὲς Ἀρχὲς τῶν νέων κατευθύνσεων τῆς Παιδαγωγικῆς.

ΔΙΑΤΑΞΗ ΤΗΣ ΥΛΗΣ ΝΕΩΝ ΜΑΘΗΜΑΤΩΝ

Γιὰ νὰ εἶναι ἡ ἀγωγὴ ὁλοκληρωμένη καὶ σύμφωνη μὲ τὶς ἀπαιτήσεις τῆς ζωῆς, πρέπει νὰ εἰσαχθοῦν στὸ δημοτικὸ σχολεῖο μερικὰ νέα μαθήματα, ὅπως τὸ μάθημα τῆς ἀγωγῆς τοῦ πολίτου, τὸ μάθημα τῆς ὑγιεινῆς, τῆς οἰ-

κοκυρικῆς καὶ μερικοὶ κλάδοι ἀπὸ τὴ Γεωπονία, ἀνάλογα μὲ τὶς ἀγροτικὲς περιφέρειες. Γιὰ τὴ διάταξη τῆς ὕλης τῶν μαθημάτων αὐτῶν ἔχαμε τὴν ἑξῆς γνώμη: Ἡ ὕλη τοῦ μαθήματος τῆς ἀγωγῆς τοῦ πολίτου πρέπει νὰ διατάσσεται ἔτσι, ὥστε νὰ ἐκτίθεται μὲ τρόπο σαφῆ καὶ συνοπτικὸ ἡ πορεία, τὴν ὁποία ἀκολούθησε ἡ ἀνθρώπινη κοινωνία κατὰ χρονικὲς περιόδους, γιὰ νὰ ὀργανώση τὴν ἐσωτερική της ζωὴ μὲ καθορισμὸ τῶν ὑποχρεώσεων καὶ δικαιωμάτων τοῦ πολίτου μέσα σ' αὐτή. Ἡ ὕλη τοῦ μαθήματος αὐτοῦ, συνδεόμενη μὲ τὸ μάθημα τῆς Ἱστορίας, μπορεῖ νὰ διατάσσεται κατὰ τὴν προοδευτική,—χρονολογικὴ μέθοδο. Ἡ διάταξη τῆς ὕλης τῆς ὑγιεινῆς πρέπει νὰ εἶναι παράλληλη μὲ τὸ μάθημα τῶν Φυσιογνωστικῶν, ὥστε νὰ γίνεται ἡ σύγκριση καὶ σύνδεση τοῦ παιδιοῦ μὲ τὸ ζωϊκὸ καὶ φυτικὸ βασίλειο, καθὼς καὶ ἡ βαθύτερη καλλιέργεια καὶ ἀφομοίωση τῶν γνώσεων καὶ κανόνων τῆς ὑγιεινῆς. Οἱ κλάδοι τῆς Γεωπονικῆς μποροῦν νὰ συνδέωνται μὲ τὸ μάθημα τῆς Γεωγραφίας καὶ τῶν Φυσιογνωστικῶν. Οἱ οἰκοκυρικὲς γνώσεις θὰ διατάσσωνται παράλληλα μὲ τὰ τεχνικὰ μαθήματα. Στὶς κατώτερες τάξεις, ὅσα μαθήματα ἀπ' αὐτὰ θὰ διδάσκωνται σ' αὐτὲς τοποθετοῦνται στὰ πλαίσια τῆς Ε. Σ. Δ.

Σ υ μ π έ ρ α σ μ α

Στὸ Νέο Ἀναλυτικὸ Πρόγραμμα ἡ διάταξη τῆς ὕλης τῶν μαθημάτων θὰ γίνη στὶς τρεῖς πρῶτες τάξεις τοῦ σχολείου μὲ τὴν ἐνιαία συγκεντρωτικὴ διδασκαλία. Θὰ περιλαμβάνη δὲ ἑνότητες γενικὲς καὶ μικρότερες, μὲ βάση τὴν Πατριδογνωσία καὶ Πραγματογνωσία. Ἡ ἔκτασή της θὰ πιάνη τὰ ὅρια σπίτι, —σχολειό, —χωριό,—ἐπαρχία,—Νομός. Οἱ ἑνότητες θὰ προσαρμόζωνται στὶς τοπικὲς συνθῆκες. Σ τ ὶ ς τ ρ ε ῖ ς ἀ ν ώ τ ε ρ ε ς τ ά ξ ε ι ς ἡ διάταξη τῆς ὕλης θὰ γίνεται κατὰ τὴ φύση τοῦ κάθε μαθήματος καὶ μὲ βάση τὴν Πατριδογνωσία καὶ Πολιτισμογνωσία καὶ μὲ ἔκταση τοῦ ὑλικοῦ στὰ ὅρια: διαμέρισμα, —Ἑλλάδα,—κόσμος ὁλόκληρος. Ἐπέκταση τῆς Ε. Σ. Δ. καὶ στὶς ἀνώτερες τάξεις εἶναι ἀκόμη πρόωρη. Χρειάζεται γενικὸ ἀνέβασμα τοῦ δικοῦ μας μορφωτικοῦ ἐπιπέδου καὶ τελικὸ καταστάλαγμα ἐπιστημονικό, ποὺ ἀκόμη δὲν τὸ ἔχουμε, ὥστε νὰ γενικεύσουμε τὴν ἐφαρμογή της, ἀφοῦ καὶ στὰ Πειραματικὰ τοῦ Ἐξωτερικοῦ βαδίζουν μὲ κάποια συντηρητικότητα.

Γενικὰ πιστεύουμε ὅτι: Γιὰ νὰ ἐπιτύχη ἡ μεταρρυθμιστικὴ προσπάθεια τελικὰ στὴ σύνταξη τοῦ νέου Α. Π., εἶναι ἀναγκαῖος ὁ πειραματισμὸς στὰ πρότυπα σχολεῖα, ποὺ ἱδρύθηκαν, μὲ σκοπὸ νὰ δοκιμαστῆ ἡ ἐπιστημονικὴ ἀντοχή, ἡ θεωρητικὴ καὶ πρακτικὴ ἁρμονία τοῦ νέου Προγράμματος. Τὸν πειραματισμὸ πρέπει νὰ ἀναλάβη εἰδικευμένο προσωπικὸ καὶ νὰ παρακολουθοῦν ἄγρυπνα οἱ ἐπιθεωρητὲς καὶ τὸ Ἐκπαιδευτικὸ Συμβούλιο. Γιατὶ ἡ λυδία λίθος κάθε ἀλλαγῆς εἶναι ἡ ἑλληνικὴ σχολικὴ πραγματικότητα, τῆς ὁποίας τὴ σωστὴ ἔννοια σχετικὰ μὲ τὸ νέο πρόγραμμα, θὰ μᾶς δώση ἡ δοκιμαστικὴ ἐπεξεργασία του, στὰ πειραματικὰ σχολεῖα, πάνω στὰ συμπεράσματα τῶν ὁποίων θὰ βασισθῆ γιὰ νὰ συνταχθῆ τὸ ὁ ρ ι σ τ ι κ ὸ Ν έ ο Ἀ ν α λ υ τ ι κ ὸ Πρόγραμμα, μὲ καθολικὴ ἐφαρμογὴ γιὰ ὅλα τὰ σχολεῖα τῆς χώρας μας καὶ μὲ τὴν ἐπιφύλαξη τῆς ἐλαστικότητας καὶ προσαρμογῆς του στὶς τοπικὲς συνθῆκες κάθε σχολείου. Ἀκόμη πιστεύουμε πὼς, γιὰ τὴν ἐπιτυχία τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ Νέου Α. Π. πρέπει νὰ συντρέξουν βασικὰ οἱ κύριοι παράγοντες: Ὁ δάσκαλος καὶ οἱ συνθῆκες ἐργασίας του. Ὁ δάσκαλος μὲ τὴν ἄρτια μόρφωση, τὴν ψυχολογικὴ ἰδιαίτερα, καὶ μὲ τὴν ψυχὴ τοῦ ἀνθρωποπλάστη, ποὺ θὰ τὸν βοηθοῦν στὸ ἔργο του, τὸ Κράτος καὶ ἡ κοινωνία μὲ τὰ ἀναγκαῖα μέσα, ποὺ θὰ τοῦ παρέχουν (κατάλληλα διδακτήρια, μέσα διδασκαλίας, οἰκονομικὴ εὐχέρεια) καὶ μὲ τὴν ἠθικὴ ἐξύψωση ποὺ θὰ τοῦ δώσουν, ὑψώνοντάς τον στὴν κορυφὴ τῶν λειτουργημάτων τοῦ Ἔθνους. Μ' αὐτὲς τὶς προϋποθέσεις μπορεῖ νὰ πετύχη στὸ σκοπό του ἕνα νέο πρόγραμμα, δηλαδὴ νὰ θρέψη μὲ τὰ μορφωτικὰ ἀγαθά του τὶς νέες γενεὲς καὶ νὰ δώση στοὺς νέους βλαστούς, νειάτα, ὑγεία καὶ ὁμορφιά, ψυχῆς καὶ σώματος.

ΚΥΡΙΩΤΕΡΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Γενικὴ Διδακτικὴ Ἐξαρχόπουλου Ν.

Γενικὴ Διδακτικὴ Τσίριμπα Β.

Ε. Σ. Δ)λία Νάκουτη.

Κέντρα ἐνδιαφέροντος. Συγκεντρωτικὴ Διδασκαλία Πάτση Χάρη.

Περιοδικὸ Νέο Σχολεῖο.

Περιοδικὸ Νεοελληνικὴ Παιδεία.

Εἰσήγηση ὁμάδας μετεκπαιδευομένων στὸ Πανεπιστήμιο (1951—62).

Πρόγραμμα μαθημάτων Δημ. Σχολείων Καλλιάφα.

Περιοδικό: Ἐκπαιδευτικὰ Χρονικά. Πολλὰ τεύχη.

ΣΟΦΑ ΛΟΓΙΑ ΜΕΓΑΛΩΝ ΑΝΔΡΩΝ

«Δὲν δύναταί τις νὰ πιέσῃ τὴν ἐλευθερίαν τοῦ παιδός, χωρὶς νὰ προκαλέσῃ τὴν ἀντίδρασιν αὐτοῦ».

«Ἡ ἐμπειρία δεικνύει, ὅτι οἱ παῖδες, οἵτινες ὑπεβλήθησαν εἰς περιορισμὸν καὶ καταναγκασμόν, ἐκδικοῦνται βραδύτερον δι' ἀκολασιῶν».

(Πεσταλότσι)

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΚΙΤΣΟΥ
Δημοδιδασκάλου Ὑποτρόφου τοῦ Ι.Κ.Υ. εἰς Ἑλβετίαν

ΑΠΟΨΕΙΣ ΕΚ ΤΗΣ ΕΞΕΛΕΓΚΤΙΚΗΣ ΨΥΧΟΛΟΓΙΑΣ ΤΗΣ ΣΧΟΛΗΣ ΤΗΣ ΓΕΝΕΥΗΣ ΚΑΙ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΑ ΠΟΡΙΣΜΑΤΑ

(Συνέχεια ἐκ τοῦ προηγουμένου)

3ον. Ο ΣΥΝΑΙΣΘΗΜΑΤΙΚΟΣ ΚΑΙ ΒΟΥΛΗΤΙΚΟΣ ΒΙΟΣ. (7—11 ἢ 12 ἐτῶν)

('Ανάπτυξις τῶν ἠθικῶν συναισθημάτων καὶ τῆς βουλήσεως).

Εἰς τὴν περίοδον αὐτὴν ἐμφανίζεται ἡ βούλησις ὑπὸ τὴν μορφὴν τῆς νίκης μιᾶς τάσεως ἐναντίον ἄλλης εἰς περίπτωσιν ἀντιθέσεώς των. Τὸ παιδὶ μπορεῖ πλέον καὶ προβαίνει εἰς ἀξιολογήσεις τῶν γεγονότων, δημιουργεῖ μίαν κλίμακα σταθερῶν ἀξιῶν, βάσει τῆς ὁποίας κρίνει πάντοτε τὶς ἐνέργειές του καὶ τὶς πράξεις τῶν ἄλλων. Μεταξὺ τῶν τάσεών του θὰ προτιμήσῃ ἐκείνην, ἡ ὁποία ἀπὸ τὴν ἤδη δημιουργηθεῖσαν κλίμακα ἀξιῶν ὑποδεικνύεται ὡς ἀνωτέρα. Ἡ ἐνέργεια τῆς βουλήσεως συνίσταται ἀκριβῶς εἰς τὸ νὰ κάμῃ νὰ ἐλευθερωθῇ ἡ ψυχὴ ἀπὸ τὴν σύγκρουσιν τῶν δύο τάσεων θέτοντας αὐτὲς εἰς σχέσιν μὲ τὶς σταθερὲς ἀξίες. Τὸ ἴδιον ἀκριβῶς συμβαίνει καὶ εἰς τὴν διανόησιν, ἡ ὁποία στηρίζεται εἰς τὶς ἔννοιες τῆς διατηρήσεως τῶν ἰδιοτήτων τῶν ἀντικειμένων (ὕλης, βάρους, ὄγκων, σχέσεων κ.λ.π.).

β) Ἡ νάπτυξις τῶν ἠθικῶν συναισθημάτων: Ἐὰν παρατηρήσῃ κανεὶς τὰ παιγνίδια τῶν παιδιῶν θὰ ἰδῇ α) πῶς ἐφαρμόζουν τοὺς κανόνες τῶν παιγνιδιῶν καὶ β) ποίαν συνείδησιν ἔχουν γι' αὐτούς. Ἐνῶ κατ' ἀρχὴν παίζει μόνο του χωρὶς κανόνες (2—3 ἔτη) ἀργότερα ἐρχόμενον εἰς ἐπαφὴν μὲ ἄλλα παιδιὰ αἰσθάνεται ὑποχρέωσιν νὰ σεβασθῇ τοὺς κανόνες καθ' ὁλοκλήρωσιν καὶ τελικὰ φθάνει εἰς τὸ νὰ θέλῃ νὰ τοὺς μεταβάλῃ κάπως (12ον ἔτος). Ὡς πρὸς τὴν συνείδησιν τοῦ κανόνος δέχεται κατ' ἀρχὴν τὴν σταθερότητά του κατὰ παράδοσιν ἢ τὴν προέλευσίν του ἀπὸ μεγάλες προσωπικότητες καὶ φθάνει πλέον νὰ θεωρῇ ὡς ὀρθὸν ἕνα κανόνα, ἐφ' ὅσον τὸν δέχονται οἱ συμπαῖκται. Παρατηροῦμε δηλ. μίαν ἐξέλιξιν τῆς ἑτερονομίας εἰς αὐτονομίαν καὶ τῆς τυφλῆς πειθαρχίας εἰς ἀμοιβαῖον σεβασμόν.

Τὸ συναίσθημα τῆς δικαιοσύνης γίνεται πλέον διακριτὸν κι' ἄσχετον ἀπὸ τὴν πειθαρχίαν, σχετίζεται μὲ τὶς κοινῶς ἀνεγνωρισμένες ἀξίες. Κρίνει πλέον τὸν συμπαίκτην του, ὄχι βάσει τοῦ ἀποτελέσματος εἰς τὸ παιγνίδι, ἀλλὰ βάσει τῶν προθέσεών του. Γίνεται συναλλαγὴ τῶν ἀπόψεων, κρίνει τὸν ἄλλον, διότι κι' ἐκεῖνος κρίνει αὐτόν. Ὑπάρχει ἡ ἀμοιβαιότης εἰς τὴν δικαιοσύνην. Εἰς τὴν ἠθικὴν ἀμοιβαιότητα δὲν πρέπει νὰ ἐννοοῦμεν τὴν ἀνταπόδοσιν, τὴ ἀντεκδίκησι.

Ἡ αὐτονομία θ' ἀποβῇ ἀληθής, διότι τὸ παιδὶ φθάνει ὄχι μόνον νὰ δύναται νὰ κατανοῇ τοὺς ἤδη ὑπάρχοντας κανόνας, ἀλλὰ καὶ νὰ δημιουργῇ νέους. Ὁ σεβασμὸς τῶν κοινῶν ὑποχρεώσεων εἰς τὸ παιγνίδι ἢ εἰς τὴν ζωὴν μὲ τοὺς συμμαθητάς, πραγματοποιεῖται τώρα, διότι ἔχει ἀναγνωρίσει ὡρισμένες σταθερὲς ἀξίες, οἱ ὁποῖες ἀσκοῦν ἕναν ἔλεγχον, ἂς ποῦμε, εἰς τὶς ἀτομικὲς ἐπιθυμίες τοῦ παιδιοῦ. Εἰς τὸ προηγούμενον στάδιον διακρίνομε τὰ αὐθόρμητα συναισθήματα, τὰ ὁποῖα δὲν ἔχουν σταθερότητα. Παραλλήλως πρὸς αὐτὰ ἔχομεν εἰς τὴν νοημοσύνην τὴν ἔλλειψιν τῆς ἐννοίας τῆς σταθερότητος τῶν ἰδιοτήτων τῶν ἀντικειμένων (2—7 ἔτη). Τὰ φαινόμενα τοῦ συναισθηματικοῦ βίου ἀνταποκρίνονται κατὰ στάδια μὲ τὰ ἄλλα χαρακτηριστικὰ πρὸς ἐκεῖνα τῆς νοημοσύνης. Εἰς τὴν ἡλικίαν, λοιπόν, τῶν 7—11 ἐτῶν ἡ ἠθικὴ ἀποτελεῖ τὴν λογικὴν τῶν συναισθημάτων. Τὰ αὐθόρμητα συναισθήματα τοῦ παιδιοῦ τίθενται πλέον ὑπὸ τὴν κρίσιν τῆς ἠθικῆς του, ἡ ὁποία ἔχει ὀργανώσει τὴν κλίμακα τῶν ἀξιῶν της.

Δ) ΠΕΡΙΟΔΟΣ ΤΗΣ ΕΦΗΒΙΚΗΣ ΗΛΙΚΙΑΣ. ('Από τοῦ 12ου ἔτους καὶ πέραν).

('Αφαιρετικὴ σκέψις — κοινωνικὰ κι' ἀνώτερα συναισθήματα).

Α) Η ΔΙΑΝΟΗΣΙΣ. Ἡ διανόησις τοῦ παιδιοῦ τῆς ἡλικίας αὐτῆς ἔχει πάλιν ἔργον νὰ ταξινομῇ, νὰ εὑρίσκῃ σχέσεις, νὰ ἑνώνῃ τὰ μέρη διὰ τὸ ὅλον, νὰ μεταθέτῃ, νὰ ἀριθμῇ, νὰ μετρᾷ εἰς τὸν χῶρον καὶ χρόνον. Ὅμως οἱ διανοητικὲς αὐτὲς ἐνέργειες δὲν τελοῦνται ἐπὶ παρουσίᾳ τῶν ἀντικειμένων ἢ τῶν ἀναπαραστάσεων, ἀλλὰ ἐν ἀπουσίᾳ αὐτῶν, μὲ ὑποθέσεις, κατὰ τὶς ὁποῖες τὸ παιδικὸν πνεῦμα μπορεῖ πλέον καὶ ὑποθέτει τὴν ὕπαρξιν τῶν συγκεκριμένων πραγμάτων.

Λέγομεν τότε, ὅτι τὸ παιδὶ εἶναι ἱκανὸν δι' ἀφαιρετικὴν σκέψιν, τῆς ὁποίας διακρίνομαι τὰ ἑξῆς χαρακτηριστικά: α) Ἡ σκέψις γίνεται ἐπὶ τοῦ πεδίου τῶν προτάσεων πλέον, μὲ λέξεις, μὲ ὑποθέσεις. β) Ἡ λογικὴ ἐργαζομένη μὲ τὶς ὑποθέσεις ἀποβαίνει περισσότερον πλουσία εἰς συστήματα διανοητικῶν ἐνεργειῶν. Μπορεῖ νὰ ἐκλάβῃ μίαν ὁλόκληρον πρότασιν μὲ πολλὲς ἔννοιες ὡς ἓν δεδομένον καὶ κατόπιν νὰ τὸ συνδέσῃ λογικῶς μὲ τὸ δεδομένον ἄλλης προτάσεως, π.χ. μπορεῖ νὰ δεχθῇ: «ὅλα τὰ σπουργιτάκια εἶναι πτηνά, ὅλα τὰ πτηνὰ εἶναι ζῶα». γ) Οἱ διανοητικὲς ἐνέργειες εἶναι ἐλευθερωμένες ἀπὸ τὶς ἰδιότητες τῶν ἀντικειμένων, διότι τὸ παιδὶ ἔχει σαφῆ διάκρισιν τῆς μορφῆς καὶ τοῦ περιεχομένου τῶν ἀντικειμένων

καὶ μπορεῖ νὰ σκεφθῆ, λαμβάνοντας ὑπ' ὄψιν ἕνα μόνον στοιχεῖον, μίαν μόνον ἰδιότητα πολλῶν ἀντικειμένων μὲ διαφορετικὲς τὶς ἄλλες ἰδιότητες. Π.χ. μπορεῖ νὰ θέση σὲ σειρὰν κατὰ βάρος ἀντικείμενα διαφορετικῆς ὕλης καὶ μορφῆς. δ) Μπορεῖ νὰ κάμη ποικίλους πιθανοὺς συνδυασμοὺς διὰ τὴν λύσιν ἑνὸς προβλήματος καὶ νὰ ἐκλέξη τὸν ὀρθόν.

ΕΙΔΗ ΔΙΑΝΟΗΤΙΚΩΝ ΕΝΕΡΓΕΙΩΝ ΑΦΗΡΗΜΕΝΗΣ ΣΚΕΨΕΩΣ :

α) Ἐπὶ τῶν προτάσεων: Λύει π.χ. τὸ ἑξῆς πρόβλημα διδόμενον μὲ τὶς προτάσεις: «Ἡ Ἀθηνᾶ εἶναι περισσότερον ξανθὴ ἀπὸ τὴν Σοφίαν. Ἡ Ἀθηνᾶ εἶναι περισσότερον μελαχροινὴ ἀπὸ τὴν Λιλή. Ποία ἀπὸ τὶς τρεῖς εἶναι πιὸ μελαχρινή;»

β) Κατὰ τὴν λύσιν προβλημάτων πάντοτε ὑπολογίζει τὸ δεδομένον Α καὶ ὑποθέτει καὶ ἐπαληθεύει τὸ ἀποτέλεσμα Β. Π.χ. α) Ἕνας δείκτης κινούμενος κυκλικῶς, ὡς εἰς πλάκα ὡρολογίου καὶ ἐγγίζων κατὰ τὴν κίνησίν του κουτάκια εὑρισκόμενα εἰς τὴν περιφέρειαν, στέκεται ἔμπροσθεν ἑνὸς κουτιοῦ. Τὸ παιδὶ ὑποθέτει, ὅτι ἡ στάσις γίνεται εἰς τὸ πιὸ βαρὺ κουτάκι. Δύο εἶναι ἐδῶ τὰ γεγονότα: στάσις —βαρὺ κουτάκι. Τὸ μυαλὸ ὅμως τοῦ παιδιοῦ γιὰ νὰ βεβαιωθῆ περὶ τῆς ἀληθείας αὐτῆς εἰς τὴν ὑπόθεσίν του ἐξετάζει ποῖα θὰ εἶναι τὰ ἀποτελέσματα, ἐὰν κάμη ὅλους τοὺς δυνατοὺς συνδυασμούς. Δι' αὐτὸ αὐθόρμητα προβαίνει εἰς τὶς ὑποθέσεις: α) ἡ ἐπιβεβαίωσις: στάσις —βαρὺ κουτάκι, β) ἐὰν ἡ στάσις μπορῆ νὰ γίνη στὸ ἐλαφρότερο κουτάκι, γ) ἐὰν δὲν μπορῆ νὰ γίνη στάσις στὸ βαρύτερο κουτάκι καὶ, δ) ἐὰν δὲν γίνεται στάσις στὸ ἐλαφρὸ κουτάκι. Ἐλέγχει τὸ μυαλὸ τὶς ὑποθέσεις αὐτές, εὑρίσκει τὶς ἐσφαλμένες καὶ κρίνει τὸ ὀρθόν. β) Εἰς τὴν κίνησιν τοῦ ἐκκρεμοῦς ἑνὸς ὡρολογίου τοῦ τοίχου μπορεῖ νὰ εὕρη τὴν ἐπίδρασιν τοῦ μήκους τοῦ νήματος, τῆς ἀρχικῆς ὠθήσεως, τοῦ βάρους τοῦ ἐκκρεμοῦς καὶ τοῦ πλάτους τῶν αἰωρήσεων. Μπορεῖ ν' ἀπομονώση τοὺς τρεῖς παράγοντας καὶ νὰ ὑπολογίζη τὴν συμβολὴν μόνον τοῦ μήκους τοῦ νήματος. γ) Μπορεῖ ἀκόμη εἰς τὴν λειτουργίαν ἑνὸς μικροῦ ὑδραυλικοῦ πιεστηρίου νὰ ὑπολογίζη τὴν ἀνάλογον συμβολὴν τῶν διαφόρων ἐκεῖ παραγόντων διὰ τὸ ἐπιτυγχανόμενον ἀποτέλεσμα δηλ. τῆς δυνάμεως ἐπὶ τοῦ ἐμβόλου, τὴν ἀντιστρόφως ἀνάλογον ἐπίδρασιν τῆς πυκνότητος τοῦ ὑγροῦ. δ) Μπορεῖ ἀκόμη νὰ κάμη συνθέσεις τῶν τάξεων (τῶν ζώων, τῶν φυτῶν) εἰς ὁμοταξίες, τῶν συνομοταξιῶν εἰς συνομοταξίες, τῶν συνομοταξιῶν εἰς μεγάλες κατηγορίες ὄντων καὶ ἔτσι νὰ ἔχη ἐνώπιόν του ἕνα δίκτυον reseau συναρμολογήσεων. Οἱ ὑποθέσεις, οἱ πιθανοὶ συνδυασμοί, οἱ ἀναλογίες καὶ οἱ σύνθετες ταξινομήσεις ἀποτελοῦν τὰ μέσα τῆς ἀφαιρετικῆς σκέψεως, γιὰ νὰ λύη ποικίλα προβλήματα τῶν φυσικῶν φαινομένων, τῆς μηχανικῆς καὶ τῆς ἀνθρωπίνης ζωῆς.

Β'. Ο ΣΥΝΑΙΣΘΗΜΑΤΙΚΟΣ ΒΙΟΣ (12 — 14 ἐτῶν).

Νέα συναισθήματα κι' ἐνδιαφέροντα ἐμφανίζονται τώρα ἀναφερόμενα εἰς τὴν σύνθεσιν καὶ ὀργάνωσιν τῆς κοινωνίας. Συναισθήματα κοινωνιστικά, αἰσθητικά, πατριωτικά, μεταφυσικά, θρησκευτικὰ χαρακτηρίζουν τὴν ἡλικίαν αὐτὴν καὶ βοηθοῦν εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῆς προσωπικότητος τοῦ παιδιοῦ. Ἡ προσωπικότης σχηματίζεται ἀπὸ τὴν συνείδησιν τοῦ «ἐγὼ» καὶ ἐμφανίζεται, ὅταν τὸ ἄτομον φκιάχνη τὸ σχέδιον τῆς ζωῆς του καὶ ὅταν ὑποτάσση τὸ «ἐγώ» του εἰς ἕνα σύστημα κοινωνικῆς ζωῆς. Τὸ παιδὶ εἰσερχόμενον εἰς τὴν ἐφηβικὴν ἡλικίαν διαμορφώνει τὴν προσωπικότητά του, συνθέτει τὸ παρὸν καὶ τὸ μέλλον, δημιουργεῖ μίαν κλίμακα κοινωνικῶν ἀξιῶν, καὶ μὲ τὴν διανόησιν τῶν ἀφηρημένων συλλογισμῶν του ἀποκτᾶ τὴν ἀληθῆ γνῶσιν τῆς φύσεως καὶ τοῦ ἀνθρωπίνου βίου. Ἔτσι ἑτοιμάζεται νὰ εὑρεθῆ μετ' ὀλίγα ἔτη εἰς τὴν περίοδον τῶν μεγάλων κρίσεων τῆς ἐφηβικῆς του ἡλικίας.

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

Ἐξ ὅλων τῶν ἀνωτέρω γίνεται φανερὸν ὅτι ἡ προσωπικότης τοῦ παιδιοῦ ἀποτελεῖ ψυχοφυσικὴν ὁλότητα ἔνδοθεν ἀναπτυσσομένην. Ἡ ἐσωτερικὴ ἐνεργητικότης τοῦ παιδιοῦ ἐπαυξάνεται καὶ ἀποβαίνει ἀποτελεσματικωτέρα, ἐφ' ὅσον συντελεῖται κανονικὴ ἡ ὡρίμανσις τοῦ ὀργανισμοῦ καὶ εὐνοϊκὴ ἡ ἐπίδρασις τοῦ φυσικοῦ καὶ κοινωνικοῦ περιβάλλοντος.

Τὸ ἔργον τῆς ἀγωγῆς κατὰ ταῦτα ἔχει μεγάλην σημασίαν. Ἡ γέννησις ὑγιῶν τέκνων καὶ μὲ ὑγιεῖς κληρονομικὲς καταβολές, ἡ διαβίωσις εἰς εὐνοϊκὲς οἰκονομικὲς καὶ κοινωνικὲς συνθῆκες θὰ συντελέσουν εἰς τὴν κανονικὴν ὡρίμανσιν τοῦ ὀργανισμοῦ καὶ εἰς τὴν ὁμαλὴν ἐκκόλαψιν τῶν ψυχικῶν λειτουργιῶν.

Ἡ σπουδαιότης τῆς βρεφικῆς καὶ νηπιακῆς ἡλικίας εἶναι μεγίστη διὰ τὸν πνευματικὸν καὶ κοινωνικὸν βίον τοῦ ἀνθρώπου. Διὰ τοῦτο ἀπαιτεῖται ὑγιὴς καὶ καλὴ τροφή, ἄσκησις τῶν αἰσθήσεων, παροχὴ εὐκαιριῶν δι' ἐνασχόλησιν μὲ τὰ πράγματα καὶ ὁμαλὸν οἰκογενειακὸν καὶ κοινωνικὸν περιβάλλον. Εἴδαμε τὰ ψυχικὰ φαινόμενα τῆς περιόδου αὐτῆς καὶ διεπιστώσαμε τὴν θεμελιώδη σημασίαν των διὰ τὸν μετέπειτα ψυχικὸν βίον.

Τὸ σχολεῖον, κατόπιν, θὰ παίξη ἀποτελεσματικὸν ρόλον, ἐφ' ὅσον ὁ ἐκπαιδευτικὸς γνωρίζει τὸν ἐσωτερικὸν μηχανισμὸν τῆς ἐξελίξεως τῆς ψυχοφυσικῆς ὁλότητος τοῦ παιδιοῦ, παρακολουθεῖ ὅλες τὶς ἐκδηλώσεις του καὶ διαπιστώνων τὴν ἀλήθειαν τῶν πορισμάτων τοῦ ἐπιστήμονος ψυχολόγου, γιὰ νὰ μπορεῖ ἔτσι νὰ ἐπινοῆ τὰ μᾶλλον κατάλληλα καὶ τελεσφόρα διδακτικὰ μέτρα.

Πολλὰ ἐκ τῶν παιδαγωγικῶν πορισμάτων μας ἔχουν ἤδη διατυπωθῆ ὡς ἀπαιτήσεις τῆς συγχρόνου παιδαγωγικῆς. Ἡ ὀρθότης των ὅμως ἐνισχύεται καὶ ἀπὸ τὶς ἀπόψεις τῆς ἐξελικτικῆς Ψυχολογίας τῆς Γενεύης, τὶς ὁποίες ἀπόψεις πρέπει νὰ ἔχωμεν ὑπ' ὄψιν: α) εἰς τὸ ἔργον τῆς διδασκαλίας τῶν νέων γνώσεων καὶ τῆς καλλιεργείας τῶν δεξιοτήτων εἰς τὰ παιδιά, β) κατὰ τὴν ἐπινόησιν τοῦ συστήματος τῆς διδακτικῆς μας ἐργασίας, γ) κατὰ τὴν σύνταξιν τῶν προγραμμάτων διδακτέας

ὕλης, δ) εἰς τὴν λύσιν τοῦ προβλήματος τῶν ἐποπτειῶν, τῶν συγκεκριμένων πράξεων καὶ τῶν διανοητικῶν ἐνεργειῶν, ε) κατὰ τὴν πορείαν τῆς διδασκαλίας, στ) κατὰ τὴν διάγνωσιν τοῦ πνευματικοῦ ἐπιπέδου τῶν μαθητῶν μας, ζ) κατὰ τὴν ἐν γένει συμπεριφορὰν μας πρὸς τὰ παιδιὰ καὶ η) κατὰ τὴν διάπλασιν τοῦ ἠθικοῦ χαρακτῆρος.

α) ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΝ ΤΩΝ ΝΕΩΝ ΓΝΩΣΕΩΝ ΚΑΙ ΤΗΝ ΚΑΛΛΙΕΡΓΕΙΑΝ ΤΩΝ ΔΕΞΙΟΤΗΤΩΝ

Διὰ νὰ εἴμαστε συνεπεῖς πρὸς τὶς ἀπόψεις τῆς Ἐξελιγκτικῆς Ψυχολογίας, ὀφείλομεν, κατὰ τὴν διδασκαλίαν τῶν νέων γνώσεων καὶ δεξιοτήτων, νὰ προσέχωμεν τὰ ἑξῆς σημεῖα εἰς τὸν ψυχικὸν κόσμον:

α) Τὴν κατάστασιν τῶν ψυχικῶν λειτουργιῶν τοῦ παιδιοῦ κατὰ τὶς διάφορες ἡλικίες του καὶ ἰδιαιτέρως τοῦ παιδιοῦ ὅταν αἰσθάνεται τὴν ἀνάγκην νὰ γνωρίσῃ τὸ νέον ἀντικείμενον ἢ ν' ἀποκτήσῃ τὴν νέαν δεξιότητα.

β) Ποῖες εἶναι οἱ ψυχικὲς ἐνέργειες, ποὺ χάμνει μόνο του τὸ παιδὶ γιὰ τὴν ἀπόκτησιν τῆς νέας γνώσεως, χωρὶς τὴν ὑπόδειξι τῶν ἐνηλίκων ἀκόμη καὶ τὴν βοήθειά τους.

γ) Ποῖες εἶναι οἱ νέες διανοητικὲς ἐνέργειες, ποὺ πρέπει νὰ τεθοῦν εἰς λειτουργίαν καὶ νὰ ἀσκηθοῦν, γιὰ τὴν ἀπόκτησιν τῶν νέων γνώσεων.

δ) Ποία εἶναι ἡ ἡλικία, ποὺ ἀρχίζει τὸ παιδὶ καὶ μπορεῖ νὰ μαθαίνῃ αὐτὴν ἢ ἐκείνην τὴν γνῶσιν καὶ μέχρι πότε φθάνει νὰ τὴν ἀποκτήσῃ πλήρως.

ε) Ποῖες γνώσεις καὶ δεξιότητες πρέπει προηγουμένως νὰ ἀποκτηθοῦν, ὥστε νὰ δυνηθῇ νὰ ἀφομοιώσῃ μ' αὐτὲς τὶς νέες, ποὺ θέλομε νὰ τοῦ διδάξωμεν.

Ὁ κάθε διδάσκαλος ὀφείλει νὰ προβαίνῃ ἑκάστοτε σὲ τέτοιες ἔρευνες εἰς τοὺς μαθητὰς τῆς τάξεώς του καὶ γνωρίζοντας τὶς ἀντιδράσεις τῆς παιδικῆς ψυχῆς θὰ μπορεῖ νὰ ρυθμίζῃ τὶς μεθόδους, τὸ ποσὸν καὶ τὸ ποιὸν τῆς ὕλης.

β) ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΕΠΙΝΟΗΣΙΝ ΤΟΥ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ ΤΗΣ ΔΙΔΑΚΤΙΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Εἴδαμεν ὅτι ἡ ἀπόκτησις τῶν ἐννοιῶν, τῶν κρίσεων, τῶν συλλογισμῶν καὶ ἡ λειτουργία τῶν συστημάτων τῆς διανοήσεως καὶ τῆς ἀφαιρετικῆς σκέψεως τελοῦνται κυρίως διὰ τῆς ἐσωτερικῆς ἐνεργητικότητος τοῦ παιδιοῦ. Κατὰ ταῦτα, τὸ σύστημα τῆς διδακτικῆς μας ἐργασίας πρέπει νὰ ἐξασφαλίζῃ εἰς τὸ παιδὶ τὴν ἐνέργειαν διὰ τὴν ἀπόκτησιν τῶν νέων γνώσεων, νὰ τοῦ ἐμφανίζῃ προβλήματα ἀνάλογα πρὸς τὶς δυνάμεις του καὶ νὰ τοῦ παρέχῃ εὐκαιρίες συνεργασίας μὲ τοὺς συμμαθητάς του, γιὰ νὰ καλλιεργήσῃ τὰ ἀνώτερα συναισθήματά του καὶ τὴν διανόησίν του.

Ἐκ τῶν συγχρόνων συστημάτων διδακτικῆς ἐργασίας νομίζω ὅτι τὸ σύστημα WINNETKA ἀνταποκρίνεται πλήρως πρὸς τὶς ἀνωτέρω ἀπαιτήσεις, τὶς ὑπαγορευμένες ἀπὸ τὴν ἐξελικτικὴν ψυχολογίαν. Ὁ γνωστὸς παιδαγωγὸς τῆς Ἀμερικῆς C. WASHBURNE εἶχεν ἀναλάβει τὴν ὀργάνωσιν τῶν σχολείων στοιχειώδους ἐκπαιδεύσεως τῆς πόλεως WINNETKA, πλησίον τοῦ Σικάγου. Ἐπενόησεν ἕνα σπουδαῖον σύστημα, στηριζόμενον εἰς τὶς ἑξῆς ἀρχές: 1) Κάθε παιδὶ ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ κατέχῃ τὶς γνώσεις, ποὺ τοῦ ἀπαιτεῖ ἡ κοινωνία, 2) Ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ ζήσῃ τὴν ζωὴν του ὡς παιδί, 3) Οἱ πρόοδοι τῆς ἀνθρωπότητος ἐξαρτῶνται ἀπὸ τὴν καθολικὴν ἀνάπτυξιν κάθε ἀτόμου ξεχωριστά, 4) Ἡ εὐημερία τῆς ἀνθρωπότητος ἀπαιτεῖ, ὅπως κάθε ἄτομον ἔχῃ ἀνεπτυγμένην μεγάλην κοινωνικὴν συνείδησιν.

Διὰ τὴν πρακτικὴν ὀργάνωσιν τοῦ διδακτικοῦ ἔργου του ἔθεσε τὰ ἑξῆς βασικὰ ἐρωτήματα: α) Τί ὀφείλει νὰ μάθῃ τὸ παιδί;, β) Τί δύναται νὰ μάθῃ;, γ) Πῶς καὶ πότε πρέπει νὰ τὸ μάθῃ;

Τὸ πρῶτον ἐρώτημα ἀφορᾶ τὰ προγράμματα μὲ τὸ γενικὸν περιεχόμενον. Τὸ δεύτερον ἀφορᾶ τὴν ἐπιστημονικὴν ἐπεξεργασίαν τῶν προγραμμάτων, τῆς διδακτέας ὕλης κατὰ ἡλικίες, καὶ τὸ τρίτον ἀναφέρεται εἰς τὴν διδακτικὴν μέθοδον.

Οἱ ἀπαντήσεις εἰς τὰ ἐρωτήματα αὐτὰ ἐδόθησαν κατόπιν πολυετοῦς πειραματισμοῦ εἰς τὰ σχολεῖα. Ἔτσι ἡ ὅλη σχολικὴ ἐκεῖ ἐργασία τελεῖται: α) ὡς μάθησις μὲ ἀτομικὲς ἔρευνες κι' ἐργασίες τῶν παιδιῶν ἐπὶ τῶν γνώσεων τῶν ἐπιστημῶν καὶ ἐπὶ τῆς ζωῆς τοῦ περιβάλλοντος μὲ τὴν βοήθειαν εἰδικῶν δελτίων ἀτομικῶν ἐργασιῶν, γενομένων εἰς τὸ σχολικὸν ἐργαστήριον καὶ εἰς τὴν σχολικὴν βιβλιοθήκην, β) μὲ τὶς καθ' ὁμάδες ἐργασίες καὶ γ) μὲ τὴν κοινὴν εἰς ὅλην τὴν τάξιν διδασκαλίαν καὶ συζήτησιν. Ἡ ἐναλλαγὴ τῶν τριῶν αὐτῶν εἰδῶν ἐργασίας, καθωρισμένων ἀναλόγως πρὸς τὸ εἶδος τῶν μαθημάτων, νομίζω ὅτι συντελεῖ εἰς τὴν ἀποφυγὴν κάθε μονομεροῦς κατευθύνσεως καὶ εἰς τὸν συνδυασμὸν τῶν προσπαθειῶν πρὸς ἀνάπτυξιν τῶν ἀτομικῶν δυνάμεων κι' ἱκανοποίησιν τῶν προσωπικῶν τάσεων τοῦ παιδιοῦ καὶ πρὸς καλλιέργειαν τῆς κοινωνικῆς συνειδήσεως. Τὸ σύστημα WINNETKA στηρίζεται εἰς τὰ πορίσματα τῆς πειραματικῆς παιδαγωγικῆς καὶ τοῦτο ἔχει μεγάλην ἀξίαν, διότι δὲν ἐπενοήθη ἀπὸ τὸ γραφεῖον τοῦ παιδαγωγοῦ, ἀλλὰ προῆλθεν ἀπὸ τὴν ἰδίαν ἐργασίαν καὶ τὶς ψυχικὲς ἀντιδράσεις τοῦ παιδιοῦ καὶ ἀξίζει γι' αὐτὸ νὰ τύχῃ ἰδιαιτέρας μελέτης ἀπ' ὅλους μας καὶ εἰς ὅλες του τὶς λεπτομέρειες.

Ἡ ἐφαρμογὴ ὅμως ἑνὸς τέτοιου συστήματος εἰς τὴν χώραν μας ἀπαιτεῖ προπαρασκευὴν διδασκάλων καὶ μαθητῶν καὶ πειραματικὴν ἐργασίαν, ὥστε νὰ δοθοῦν οἱ ἀπαντήσεις εἰς τὰ τρία βασικὰ ἐρωτήματα τοῦ WASHBURNE μὲ βάσιν τὶς ἀπαιτήσεις τῆς ἑλληνικῆς κοινωνίας καὶ τὴν ψυχοσύνθεσιν τῶν Ἑλληνοπαίδων.

Εἰς τὸ σύστημα WINNETKA ὑπονοοῦνται

αἱ σπουδαῖες διδακτικὲς ἀρχὲς α) τῆς πατριδογνωσίας, β) τῆς συγκεντρωτικῆς διδασκαλίας καὶ γ) τῆς αὐτενεργείας διὰ τῶν ἀτομικευμένων καὶ καθ' ὁμάδες ἐργασιῶν τῶν μαθητῶν.

Εἰς τὰ σχολεῖα τῆς Γενεύης τὸ ἐφαρμοζόμενον σύστημα τῆς διδασκαλίας διὰ τῶν ἀτομικευμένων ἐργασιῶν τῶν μαθητῶν, ἐπινοηθὲν ἀπὸ τὸν παιδαγωγὸν M. DOTTRENS, ἀποτελεῖ ἕνα προπαρασκευαστικὸν στάδιον διὰ τὴν ἐφαρμογὴν εἰς τὸ μέλλον τοῦ συστήματος WINNETKA. Κατὰ τὸ σύστημα αὐτὸ τῆς Γενεύης, μετὰ τὴν διδασκαλίαν ἑκάστου κεφαλαίου ἀπὸ τὰ μαθήματα, διανέμονται εἰς τοὺς μαθητὰς δελτία (= καρτέλλες) ἀτομικευμένων ἐργασιῶν καὶ ἐρευνῶν, ὅπου διατυποῦνται ἐρωτήσεις καὶ παραγγελίες, διὰ τῶν ὁποίων ἐπιζητεῖται α) ἡ ἐπανάληψις τῶν διδαχθεισῶν γνώσεων, ἢ β) διεύρυνσις καὶ ἐμβάθυνσις ἐπὶ τῶν διδαχθέντων, ἢ γ) ἄσκησις, ὡς συνέχεια τοῦ μαθήματος εἰς τὴν τάξιν, ἢ δ) αὐτενεργὸς μάθησις διὰ τῆς μελέτης ἑνὸς θέματος. Τὸ σύστημα αὐτὸ δὲν ἐπιφέρει ἐπικίνδυνες μεταβολὲς εἰς τὴν συνήθη εἰς τὴν τάξιν διδασκαλίαν, ἀλλὰ ἐνισχύει αὐτήν, καθ' ὅσον διὰ τῶν ἀτομικῶν ἐργασιῶν τῶν μαθητῶν α) οἱ καθυστερημένοι κι' ἀδύνατοι μαθηταὶ μποροῦν νὰ συμπληρώσουν τὶς γνώσεις των, β) οἱ μέτριοι καὶ κοινῆς ἀντιλήψεως μποροῦν νὰ ἀσκηθοῦν καὶ γ) οἱ πολὺ ἱκανοὶ καὶ προικισμένοι μποροῦν νὰ ἐμβαθύνουν εἰς τὶς ἴδιες γνώσεις ἢ νὰ αὐτομορφώνωνται. Διὰ τὸ σύστημα τοῦτο ἐλπίζομεν νὰ δώσωμεν πλήρη εἰκόνα εἰς τὴν ἑλληνικὴν δημοσιότητα, διότι πιστεύομεν ὅτι δύναται νὰ ἐφαρμοσθῇ καὶ εἰς τὰ ἑλληνικὰ σχολεῖα, χωρὶς ν' ἀποτελῇ ἐπικίνδυνον νεωτερισμόν, ἀλλὰ καὶ νὰ λύσῃ τόσα προβλήματα, ὅπως εἶναι ἡ ἀνομοιογένεια τῶν μαθητῶν σὲ κάθε τάξι, τὸ πρόβλημα τῶν σιωπηρῶν ἐργασιῶν εἰς τὰ ὀλιγοτάξια σχολεῖα, ἡ αὐτενεργὸς μάθησις κ.λ.π.

γ) ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΣΥΝΤΑΞΙΝ ΤΩΝ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΩΝ ΤΗΣ ΔΙΔΑΚΤΕΑΣ ΥΛΗΣ

Διὰ κάθε σχολικὴν βαθμίδα εἶναι ἀπαραίτητον νὰ γνωρίζωμεν μέχρι ποίου σημείου γνώσεων καὶ δεξιοτήτων μποροῦν νὰ φθάσουν τὰ παιδιά μας, διὰ νὰ συντάξωμε κατόπιν τὰ προγράμματα ὕλης, τὰ ὁποῖα πρέπει νὰ περιέχουν ἕνα MINIMUM ἀπαραιτήτων εἰς τὴν κοινωνίαν γνώσεων. Τὸ MINIMUM τῶν γνώσεων θ' ἀποτελῇ τὸ σύνολον τῶν βασικῶν γνώσεων (NOTIONS DE BASE). Ἡ ψυχολογία τοῦ PIAGET μᾶς διαφωτίζει ἐπ' αὐτοῦ ἐπαρκῶς, διότι ὁ ψυχολόγος τῆς Γενεύης καὶ οἱ συνεργάτες του ἐδημοσίευσαν τὶς ἔρευνές των ἐπὶ τῶν προβλημάτων τῆς κατανοήσεως τῶν συγκεκριμένων πραγμάτων εἰς τὸ παιδί, τῶν ποσοτήτων, τῶν ἐννοιῶν τῶν ἀριθμῶν, τῶν μέτρων, τῶν τάξεων, τῶν σχέσεων, τῶν γεωμετρικῶν ἐννοιῶν, τῆς ἐννοίας τοῦ χώρου, τοῦ χρόνου, τῆς ταχύτητος κ.λ.π. Ὀλίγα ἐκ τῶν πορισμάτων ἀνεφέραμεν εἰς τὴν μελέτην αὐτήν. Εἰς τὰ συγγράμματα τοῦ PIAGET ἀνευρίσκομε τὰ χρονικὰ ὅρια καὶ τὸν μηχανισμὸν περὶ τῆς ἀποκτήσεως πολυαρίθμων γνώσεων ἐπὶ τοῦ ἐξωτερικοῦ κόσμου κι' ἐπὶ τῆς ἀνθρωπίνης ζωῆς καὶ τὶς ὁποῖες γνώσεις καλεῖται νὰ διδάξῃ τὸ σχολεῖον. Τὰ ἐργαστήρια τῆς Πειραματικῆς Παιδαγωγικῆς πρέπει νὰ ἀναλάβουν τὸ ἔργον τῆς προσαρμογῆς τῶν προγραμμάτων διδακτικῆς ὕλης πρὸς τὶς ψυχικὲς ἱκανότητες τοῦ παιδιοῦ. Τὸ ἐργαστήριον τῆς Πειραματικῆς Παιδαγωγικῆς τῆς Γενεύης, ἱδρυθὲν ἀπὸ τὸν καθηγητὴν τῆς Παιδαγωγικῆς M. DOTTRENS κάμνει μίαν ἀξιόλογον προσπάθειαν καὶ βοηθεῖ σημαντικῶς τὸ Ὑπουργεῖον Παιδείας διὰ τὴν σύνταξιν τῶν προγραμμάτων.

δ) ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΛΥΣΙΝ ΤΟΥ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΟΣ ΤΗΣ ΕΠΟΠΤΕΙΑΣ, ΤΩΝ ΣΥΓΚΕΚΡΙΜΕΝΩΝ ΠΡΑΞΕΩΝ ΚΑΙ ΤΩΝ ΔΙΑΝΟΗΤΙΚΩΝ ΕΡΓΑΣΙΩΝ

Τὰ βασικὰ στοιχεῖα διὰ τὴν σκέψιν τοῦ παιδιοῦ εἴδαμε ὅτι δὲν εἶναι οἱ εἰκόνες, οἱ παραστάσεις ὡς στατικὰ ἀντίγραφα τῶν ἐξωτερικῶν ἀντικειμένων (ὡς ἐδέχετο προηγουμένως ἡ ψυχολογία), ἀλλὰ τὰ σύνολα ἐνεργειῶν, ἐσωτερικῶς τελουμένων. Δι' αὐτὸ δὲν ἀρκεῖ πλέον νὰ δείξωμε εἰς τὰ παιδιὰ εἰκόνες, νὰ ἐπικαλεσθοῦμε τὴν συγκέντρωσιν τῆς προσοχῆς των ἢ νὰ ἐμφανίσωμε διὰ τῶν λόγων μας εἰκόνες καὶ σκηνὲς γεγονότων καὶ νὰ πιστεύσωμεν εἰς τὴν πλήρη καὶ σταθερὰν κατανόησιν τοῦ νέου. Ἡ εἰκόνα πρέπει ν' ἀποτελέσῃ εἰς τὸ παιδὶ τὸ σύμβολον, ποὺ θὰ τοῦ ἐπιτρέψῃ νὰ ἐπικαλεσθῇ τὴν ἐνέργειαν, ποὺ δύναται νὰ λάβῃ χώραν ἀπὸ τὸ εἰκονιζόμενον ἀντικείμενον.

Κατὰ τὸν PIAGET τὸ χαρακτηριστικὸν τοῦ ψυχ. βίου εἶναι ἡ ἐνεργητικότης κατ' ἀρχὴν ὡς κίνησις ἐπὶ τῶν πραγμάτων πρὸς λύσιν πρακτικῶν προβλημάτων (0-2 ἔτη) καὶ κατόπιν ὡς ἐσωτερικὴ ἐνεργητικότης τῆς νοήσεως.

Τὸ παιδικὸν ἰχνογράφημα, ὅπου τὸ παιδὶ παριστᾶ τ' ἀντικείμενα, ὅπως τὰ ἀντιλαμβάνεται, ἔχει μεγίστην παιδευτικὴν ἀξίαν διὰ τὴν ἐξέλιξιν τῆς νοημοσύνης, διότι ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὶς πνευματικὲς εἰκόνες καὶ ἐσωτερικὲς παραστάσεις του. Ἡ πνευματικὴ εἰκών, κατὰ τὸν PIAGET, εἶναι ἡ ἐσωτερικὴ ἀναπαραγωγὴ τῶν κινήσεων τῆς ἀντιληπτικῆς ἐνεργητικότητος, ποὺ ἐρευνᾶ καὶ παρατηρεῖ τὰ ἀντικείμενα. Εἶναι οἱ ἀπομιμήσεις τῶν ἀντικειμένων καὶ γεγονότων καὶ ὄχι οἱ ἀντιληπτικὲς φωτογραφίες. Εἶναι τὸ σύνολον τῶν κινήσεων καὶ τῶν συγκρίσεων, ποὺ συνοδεύουν τὰ ἀντιληπτικὰ δεδομένα. Ἐξ ἄλλου, ὅταν τὸ παιδὶ ἰχνογραφῇ, μιμεῖται τὶς κινήσεις, ποὺ ἔκαμε ἡ ἀντιληπτικὴ ἐνεργητικότης του εἰς τὴν περιφέρειαν καὶ εἰς ὅλην τὴν σύνθεσιν τοῦ ἀντικειμένου, ὅταν τὸ ἀντελήφθη. Ἐκτελεῖ δηλ. εἰς τὸ χαρτὶ τὶς ἐνέργειες, ποὺ ἔκαμεν ἤδη ἡ ἀντιληπτικὴ ἐνεργητικότης. Διὰ τὸν λόγον αὐτὸν τὸ ἰχνογράφημα καὶ ἡ πνευματικὴ εἰκὼν ὁμοιάζουν καὶ ἔχουν κοινὸν χαρακτηριστικὸν τὴν ἐνεργητικότητα. Τὸ παιδὶ ἰχνογραφῶντας

συχνά, σταθεροποιεῖ τὶς πνευματικές του εἰκόνες καὶ ἀσκεῖ τὴν νόησίν του. Ἐπισκεπτόμενος τὸ σχολεῖο τῆς Γενεύης διεπίστωσα ὅτι οἱ διδάσκαλοι ἐξετίμησαν τὴν σημασίαν τοῦ ἰχνογραφήματος τοῦ παιδιοῦ καὶ γι' αὐτό, εἰς ὅλα τὰ μαθήματα, βλέπει ὁ ἐπισκέπτης τὰ τετράδια τῶν παιδιῶν γεμᾶτα ἀπὸ ἐξαιρετικὰ ἰχνογραφήματα.

Κατὰ τὸ 7ον, 11ον ἢ 12ον ἔτος εἴδαμε ὅτι τὰ συστήματα τῶν λογικῶν ἐνεργειῶν τελοῦνται ἐπὶ παρουσίᾳ τῶν συγκεκριμένων πραγμάτων ἢ ἐπὶ τῶν ἀναπαραστάσεών των. Ἀνάγκη, λοιπόν, εἰς τὸ σχολεῖον νὰ γίνεται ἡ διδασκαλία πάντοτε ἐπὶ τοῦ συγκεκριμένου. Ἡ σκέψις τοῦ παιδιοῦ ἀποτελεῖ τὰ σύνολα διανοητικῶν ἐνεργειῶν, ποὺ μποροῦν νὰ λάβουν χώραν καὶ εἰς τὴν πραγματικότητα. Τὸ σχολεῖον θὰ βοηθῇ εἰς τὴν ἐξέλιξιν τῆς παιδικῆς σκέψεως, ἐφ' ὅσον παρέχῃ εὐκαιρίες στὸ παιδὶ νὰ κάμῃ πολλὲς πράξεις μὲ τὰ πραγματικὰ ἀντικείμενα. ν' ἀσχολῆται συνεχῶς μ' αὐτά, νὰ κινῆται καὶ νὰ ἐνεργῇ μ' αὐτά, νὰ ἐργάζεται εἰς τὸ ἐργαστήριον τοῦ σχολείου μὲ τὸ χειροτεχνικὸν ὑλικόν, εἰς τὸν σχολικὸν κῆπον, εἰς τὴν πραακτικὴν ζωὴν τῆς οἰκογενείας καὶ τῆς συνοικίας του μὲ τὰ ἔργα τῆς κοινωνικῆς δράσεώς του. Ἔτσι θὰ ἔχῃ πάντοτε ἐνώπιόν του μιὰ συγκεκριμένη πραγματικότητα, ἀληθινὲς πράξεις κι' ἐνέργειες, γιὰ νὰ μπορῇ νὰ ἐκτελῇ κατόπιν ἐσωτερικῶς, μὲ τὴν διανόησίν του ὅλες τὶς ἐνέργειες, ποὺ ἔκαμεν ἐπὶ τῶν συγκεκριμένων, κατ' ἀρχὴν ἐπὶ παρουσίᾳ των καὶ μετέπειτα ἐν ἀπουσίᾳ καὶ μακρὰν αὐτῶν, μὲ τὶς ὑποθέσεις του. Τὸ διδακτικὸν ἄξίωμα τῆ πατριδογνωσίας εὑρίσκει λοιπὸν τὴν δικαιολόγησίν του καὶ ἀπὸ τὴν θεωρίαν τοῦ PIAGET περὶ τῆς ἐξελίξεως τῆς διανοήσεως.

ε) ΚΑΤΑ ΤΗ ΠΟΡΕΙΑΝ ΤΗΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ

α) Ἡ διδασκαλία τοῦ νέου πρέπει νὰ γίνεται ὑπὸ τὴν μορφὴν προβλήματος πρὸς λύσιν, σχετικοῦ μὲ τὰ παιδικὰ ἐνδιαφέροντα. Τέτοια εἶναι τὰ προβλήματα τῆς πρακτικῆς ζωῆς, εἰς τὰ ὁποῖα τὸ παιδὶ διαβλέπει τὸ ἐνδιαφέρον, ποὺ τοῦ ἐγείρουν τὰ διάφορα ἀντικείμενα καὶ τὸ ὁποῖον μεταφέρεται εἰς τὰ σχολικὰ προβλήματα. Προβλήματα πρακτικῆς ζωῆς λαμβάνουν χώραν εἰς τίς κηπουρικὲς ἐργασίες, εἰς τὸ χειροτεχνικὸν ἐργαστήριον καὶ εἰς τὴν ζωὴν τῆς σχολικῆς κοινότητος. Ἡ πολλαπλάτης ὅμως τῶν γνώσεων, ποὺ ὀφείλομε νὰ διδάξωμεν εἰς τὸ παιδὶ μᾶς ἀναγκάζει νὰ θέτωμε πολλὲς φορὲς εἰκονικά, ὑποθετικά, τὰ προβλήματα τῆς πρακτικῆς ζωῆς. Τὸ εἰκονικὸν πρόβλημα μπορεῖ νὰ χρησιμοποιῆται καὶ νὰ ἐλκύῃ τὸ διαφέρον τοῦ παιδιοῦ, ἐφ' ὅσον τοῦ παρέχει τὶς δυνατότητες νὰ βρίσκῃ τὴν λύσιν μὲ προσπάθειες ἐπὶ τῶν συγκεκριμένων πραγμάτων, διότι τὸ παιδὶ θέλει πρὸ παντὸς νὰ ἐνεργῇ καὶ νὰ βλέπῃ τὸ ἀποτέλεσμα τῆς ἐργασίας του. Διὰ τὴν λύσιν κάθε προβλήματος ἀκολουθεῖται ἡ ἑξῆς πορεία: α) Τίθεται τὸ πρόβλημα καὶ γίνεται συζήτησις μέχρι τῆς κατανοήσεως τῶν ζητουμένων καὶ συγκροτήσεως τοῦ πλαισίου ἐρεύνης, β) Γίνεται ἐργασία καθ ὁμάδας καὶ γ) Ἀτομικὴ προσπάθεια. δ) Εἰς τὸ τέλος ἀνακοίνωσις τῶν πορισμάτων τῆς ὁμαδικῆς κι' ἀτομικῆς ἐργασίας.

β) Εἴδαμε ὅτι χαρακτηριστικὸν τῶν διανοητικῶν ἐργασιῶν τοῦ παιδιοῦ εἶναι ἡ ἀντίστροφος διανοητικὴ ἐνέργεια, δηλ. ἐκ τοῦ τέλους εἰς τὴν ἀπαρχὴν μιᾶς προσπαθείας. Τοῦτο γίνεται ἀπὸ τὸ παιδικὸ μυαλὸ χωρὶς νὰ καταστραφῇ τὸ διανοητικὸν ὅλον κι' ἔχει ὡς ἀποτέλεσμα τὴν διαπίστωσιν τῆς ὀρθότητος καὶ πληρότητος ὅλης τῆς διανοητικῆς ἐνεργείας.

Ἐκ τούτου συνάγεται ὅτι, κατὰ τὴν διδασκαλίαν μιᾶς νέας γνώσεως, εἶναι ἀπαραίτητον νὰ ἐμφανίζωμε τὴν νέαν διδαχθεῖσαν γνῶσιν κατὰ τὴν ἀντίστροφον σειρὰν τῆς διανοητικῆς ἐνεργείας δηλ. ἐκ τῆς τελευταίας τελικῆς καταστάσεως νὰ ἐπιστρέψωμε εἰς τὴν ἀρχικήν, κάμνοντες τὴν ἀντίθετον πορείαν. Τοῦτο συντελεῖ εἰς τὴν καλλιτέραν κατανόησιν καὶ εἰς τὴν ἀποφυγὴν τῆς μηχανικῆς μαθήσεως. Ἐὰν π.χ. μετὰ τὸν πολλαπλασιασμὸν δύο ἀριθμῶν, κάνωμε διαίρεσιν ἀμέσως τοῦ ἀποτελέσματος μὲ ἕναν ἐκ τῶν παραγόντων, ἢ, μετὰ τὴν πρόσθεσιν, κάνωμε ἀφαίρεσιν, τότε οἱ ἀριθμητικὲς πράξεις γίνονται περισσότερον κατανοητές. Ἡ ἐκμάθησις ἐπίσης μιᾶς σειρᾶς γεγονότων ἐπιτυγχάνεται καλλίτερα ἐὰν μετὰ τὴν μάθησιν κατ' εὐθεῖαν σειράν, προβοῦμε καὶ εἰς τὴν κατ' ἀντίστροφον σειρὰν τοιαύτην.

Εἰς τὴν ἀποφυγὴν τῆς μηχανικῆς μαθήσεως συντελεῖ πολὺ καὶ ἡ ὑποκίνησις τῶν παιδιῶν νὰ εὑρίσκουν πολλὲς λύσεις διὰ τὸ αὐτὸ πρόβλημα. Στηρίζεται καὶ τοῦτο εἰς τὴν ἰδιότητα τῆς διανοήσεως νὰ κάμῃ συνδυαστικὴν σύνθεσιν πολλῶν τρόπων καὶ ὁδῶν καὶ νὰ φθάσῃ εἰς τὸ ἴδιον ἀποτέλεσμα.

γ) Λόγῳ τῆς ἰδιότητος τῆς διανοήσεως τοῦ παιδιοῦ (7, 11 ἢ 12 ἐτῶν) νὰ τελῇ ἐσωτερικῶς ποικίλες προσθετικὲς καὶ πολλαπλασιαστικὲς ἐνέργειες, μποροῦμε κατὰ τὴν διδασκαλίαν τοῦ νέου ν' ἀκολουθοῦμε τὴν ἑξῆς πορείαν, διὰ νὰ φθάσωμεν εἰς τὰ διανοήματα τῆς καθαρᾶς σκέψεως: 1) Τὸ παιδὶ κατ' ἀρχὴν λύει τὸ πρόβλημα μὲ τὰ συγκεκριμένα πράγματα (π.χ. κόβει ἕνα μῆλο εἰς 4 τεμάχια καὶ ἀνταμώνει τὰ 2)4 καὶ τὸ 1)4, ὁπότε ἔχει 3)4). 2) Λύει κατόπιν τὸ ἴδιο πρόβλημα μὲ τὶς ἀναπαραστάσεις τῶν συγκεκριμένων (ἰχνογραφεῖ τεμάχια μήλου στὸ χαρτὶ καὶ προσθέτει 2)4 + 1)4 ὁπότε ἔχει 3)4 τοῦ μήλου σὲ ἰχνογράφημα, ἐνεργεῖ δηλ. ξανασκεπτόμενο ἐπὶ τῶν ἐποπτικῶν μέσων. 3) Κατόπιν ἀπομακρύνομε ὅλα τὰ ἐποπτικὰ μέσα καὶ τοῦ ζητοῦμε νὰ ξανασκεφθῇ πῶς ἐνήργησε, χωρὶς πλέον νὰ ἔχῃ ἐποπτικὸν στήριγμα. Τώρα χρησιμοποιεῖ τὰ σύμβολα, τοὺς ἀριθμοὺς μόνον. Διὰ τῆς τρίτης ἐνεργείας λέγομεν ὅτι ἐπετεύχθη ἡ ἐσωτερικοποίησις τῶν πράξεων, δηλ. ἡ ἐκτέλεσίς των ὑπὸ μορφὴν διανοητικῶν ἐνεργειῶν.

Ἔτσι πρέπει νὰ ἐνεργοῦμεν καὶ νὰ χρησιμοποιοῦμεν τὰ συγκεκριμένα, διὰ νὰ βοηθήσωμεν εἰς τὴν ἐξέλιξιν τῆς σκέψεως τοῦ παιδιοῦ.

στ) ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΔΙΑΓΝΩΣΙΝ ΤΟΥ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΟΥ ΕΠΙΠΕΔΟΥ ΤΩΝ ΜΑΘΗΤΩΝ

Ὁ διδάσκαλος πρέπει νὰ γνωρίζῃ τὶς ἀτομικὲς διαφορὲς τῶν μαθητῶν καὶ νὰ ἐκτιμᾶ τὸ πνευματικὸν ἐπίπεδον ἐκείνων, ποὺ ἐμφανίζουν κάποιαν καθυστέρησιν. Οἱ γνωστὲς κλίμακες νοημοσύνης BINET, SIMON, TERMAN κ.λ.π. μᾶς κάμουν γνωστὰ μόνον τ' ἀποτελέσματα τῆς νοητικῆς ἐνεργείας καὶ ὄχι τὸν μηχανισμὸν καὶ τὴν λειτουργίαν της. Δὲν μᾶς γνωστοποιοῦν πῶς τὸ ἕνα στάδιον ἐξελίσσεται ἀπὸ τὸ προηγούμενόν του. Ἐξ ἄλλου οἱ κλίμακες τῆς ψυχικῆς ἐξελίξεως κατὰ τὴν θεωρίαν τῶν Ψυχαναλυτῶν δὲν πρέπει νὰ μᾶς ἀρκοῦν, διότι ὑπολογίζουν μόνον τὰ συναισθήματα καὶ τὶς βουλητικὲς τάσεις, ἐνῶ καὶ ἡ διανόησις εἶναι μία δημιουργικὴ δύναμις. Ἡ κλίμαξ κατὰ τὴν ψυχολογίαν τοῦ WALLON μᾶς δίδει συμπαράθεσιν τῶν φαινομένων καὶ δὲν μᾶς γνωστοποιεῖ πῶς ἕνα ἀνώτερον στάδιον διαφοροποιεῖται ἀπὸ τὸ κατώτερον.

Ἡ ψυχολογία τῆς Νοημοσύνης, κατὰ τὸν PIAGET, μπορεῖ νὰ μᾶς δώσῃ μίαν κλίμακα διαγνώσεως τοῦ πνευματικοῦ ἐπιπέδου τοῦ παιδιοῦ. Συμφώνως πρὸς τὶς διανοητικὲς ἐνέργειες, ποὺ μπορεῖ νὰ κάμῃ τὸ παιδί, τὸ κατατάσσομε εἰς ἕνα ἐκ τῶν κατωτέρω σταδίων: α) αἰσθητικοκοινωνικῆς νοημοσύνης, β) νοημοσύνης κατὰ διαίσθησιν ἐπὶ τῶν ἐποπτειῶν, γ) διανοητικῆς ἐνεργείας, ἀναφερομένης εἰς τὰ συγκεκριμένα πράγματα καὶ δ) ἀφαιρετικῆς σκέψεως.

Εἰς τὶς ἔρευνές μας χρησιμοποιοῦμε ὅλα τὰ πειράματα τοῦ PIAGET, τὰ ἀναφερόμενα εἰς τὶς ταξινομήσεις, εἰς τὴν συγκρότησιν σειρᾶς καὶ εἰς τὶς ἔννοιες τῆς διατηρήσεως τῆς ὕλης, τοῦ βάρους καὶ τοῦ ὄγκου τῶν ἀντικειμένων, καθὼς καὶ τὰ πειράματα διὰ τοὺς ὑποθετικοὺς καὶ πιθανοὺς συνδυασμούς.

ζ) ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΕΝ ΓΕΝΕΙ ΣΥΜΠΕΡΙΦΟΡΑΝ ΜΑΣ ΠΡΟΣ ΤΑ ΠΑΙΔΙΑ

Παρακολουθοῦντες τὴν ἐξέλιξιν τοῦ συναισθηματικοῦ καὶ κοινωνικοῦ βίου τοῦ παιδιοῦ διεκρίναμε τὴν ἐμφάνισιν ἀξιολόγων κοινωνικῶν καὶ ἠθικῶν συναισθημάτων καὶ διεπιστώσαμε τὴν ἐπίδρασίν των εἰς τὴν ἐξέλιξιν τῆς διανοήσεως, καθὼς καὶ τὴν ἐπίδρασιν τῆς τελευταίας ἐπὶ τῶν πρώτων.

Οἱ ἐπιστήμονες τῆς ψυχαναλύσεως, FREUD, ADLER, JUNG, ἐρευνήσαντες τὸ ὑποσυνείδητον τοῦ παιδιοῦ, μᾶς διαφωτίζουν ἐπὶ τῶν συναισθηματικῶν καὶ βουλητικῶν τάσεών του.

Ἡ πλήρης γνῶσις τῶν φαινομένων καὶ τῶν αἰτίων τῆς ψυχοσυνθέσεως κάθε μαθητοῦ μας θὰ μᾶς κάμῃ, σὲ κάθε στιγμὴν τῆς παιδευτικῆς μας ἐνεργείας καὶ τῆς συμπεριφορᾶς μας, νὰ αἰσθανώμαστε βαθὺν σεβασμὸν πρὸς τὴν ἀναπτυσσομένην ψυχοφυσικὴν ὁλότητα τοῦ παιδιοῦ.

Συναίσθημα σεβασμοῦ καὶ ἀγάπης, ποὺ θὰ δυναμώσῃ εἰς τὸν μόχθον του τὸν ἀνθρωποπλάστην Διδάσκαλον. Κι' ἀξίζουν ὅλα γιὰ τὸ παιδί, γιατὶ ἀποτελεῖ τὴν χαρὰν τῆς οἰκογενείας καὶ τὴν χρυσῆν ἐλπίδα τῆς Πατρίδος.

η) ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΔΙΑΠΛΑΣΙΝ ΤΟΥ ΗΘΙΚΟΥ ΧΑΡΑΚΤΗΡΟΣ

Ἡ σχολικὴ περίοδος τῶν 7—11 ἐτῶν συμπίπτει ἀκριβῶς μὲ τὴν ἡλικίαν, ὅπου ἀναπτύσσονται τὰ ἠθικὰ συναισθήματα, ἡ συνείδησις τῶν κανόνων καὶ ἡ βουλητικὴ ἐνέργεια ἐναντίον τῶν κατωτέρων τάσεων. Τὸ ἔργον τοῦ παιδαγωγοῦ ἔχει ἐδῶ μεγάλην σημασίαν. Τώρα ὀφείλει νὰ ἐμφυτεύσῃ τὰ ἠθικὰ συναισθήματα, νὰ γνωρίσῃ εἰς τὸ παιδὶ τὴν ὀρθὴν κλίμακα ἀξιῶν, νὰ τὸ κάμῃ ἱκανὸν νὰ ἀξιολογῇ ὀρθῶς τὰ ἀνθρώπινα γεγονότα (σύγχρονα καὶ ἱστορικὰ) καὶ νὰ ἀσκῇ τὴν βούλησίν του, ἡ ὁποία θὰ τοποθετῇ τὶς τάσεις του εἰς τὴν ἱεραρχίαν τῶν ἀξιῶν τῆς ζωῆς. Ὅλα αὐτὰ ἐπιτυγχάνονται μὲ τὴν συμμετοχὴν τοῦ παιδιοῦ εἰς τὴν σχολικὴν ζωήν, ἡ ὁποία πρέπει νὰ ὀργανωθῇ ἔτσι, ὥστε νὰ παρέχωνται εὐκαιρίες εἰς τὸ παιδὶ νὰ δράσῃ, νὰ πράξῃ, ν' ἀσκήσῃ τὸ ἠθικόν του κριτήριον ἐνώπιον τῶν προβλημάτων τῆς ζωῆς του καὶ ἰδίων τάσεών του. Οἱ ἠθικὲς ἀξίες ἀποκτῶνται μὲ τὰ βιώματα, μὲ τὴν πρᾶξιν. Οἱ ἐργασίες τῶν ὁμάδων εἰς τὴν σχολικὴν ζωήν, οἱ συζητήσεις τῆς μαθητικῆς κοινότητος, τὰ κοινωνικὰ ἔργα τῶν μαθητῶν, ὁ οἰκογενειακὸς βίος, οἱ παιδικὲς συντροφιὲς τῆς γειτονιᾶς, ὅλα αὐτὰ παρέχουν εὐκαιρίες εἰς τὸ παιδὶ ν' ἀποκτήσῃ τὴν ὀρθὴν κλίμακα ἀξιῶν. Ἐπίσης τὰ ἠθικοθρησκευτικὰ μαθήματα θὰ τοῦ διδάξουν τὸ ἠθικὸν κριτήριον ἀνθρώπων, ποὺ εὑρέθησαν εἰς ποικίλα προβλήματα τῆς ζωῆς. Ὁ διδάσκαλος καὶ οἱ γονεῖς ὀφείλουν οἱ ἴδιοι, νὰ ἔχουν ὀργανώσει ὀρθῶς τὴν ἰδικήν των κλίμακα ἀξιῶν, διότι οἱ αὐθόρμητες ἀξιολογήσεις ἐκ μέρους των ἐπὶ γεγονότων τοῦ καθ' ἡμέραν βίου καὶ ὅλες οἱ κρίσεις καὶ ἐπικρίσεις των διὰ τὴν ζωὴν τῆς κοινωνίας ἐπιδροῦν εἰς τὸ παιδὶ καὶ τοῦ διδάσκουν ποῖα γεγονότα ἔχουν ἠθικὴν ἀξίαν καὶ ποῖα στεροῦνται αὐτῆς. Ὅταν πάλι κατὰ τὸ 12ον ἔτος ἀρχίζουν νὰ ἐμφανίζωνται τὰ κοινωνιστικὰ συναισθήματα, ὁ παιδαγωγὸς μπορεῖ νὰ ἐμφυσήσῃ τὴν ἀγάπην πρὸς τὴν πατρίδα, νὰ ἐνδυναμώσῃ τὰ θρησκευτικὰ συναισθήματα καὶ νὰ βοηθήσῃ τὸ παιδὶ νὰ ἑρμηνεύῃ ὀρθῶς τὴν κοινωνικὴν ζωήν, τὴν ὀργάνωσίν της καὶ τὸν ρόλον του εἰς αὐτήν. Διὰ τῆς συστηματικῆς ἀγωγῆς τοῦ Δημοτικοῦ σχολείου καὶ διὰ τῶν ἰδεωδῶν τῆς οἰκογενείας θὰ δυνηθῇ τὸ παιδὶ κατὰ τὴν ἐφηβικήν του ἡλικίαν νὰ ὑψωθῇ εἰς τὴν σφαῖραν τοῦ Ἀληθοῦς, τοῦ Ὡραίου καὶ τοῦ Ἀγαθοῦ καὶ κατὰ τὴν ἀνδρικήν του κατόπιν ἡλικίαν νὰ ἐνεργῇ ἀπὸ χριστιανικὴν ἀγάπην πρὸς τὸν συνάνθρωπον.

ΚΩΝ. ΚΙΤΣΟΣ

Δημόσιος ὑπότροφος τοῦ Ι.Κ.Υ.

ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΤΖΑΝΕΛΛΗ
Δημ)λου. Κεραμῶν Λέσβου

ΑΝΑΓΝΩΣΤΙΚΑ ΣΥΝΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ

Μὲ μεγάλη χαρὰ διάβασα τὸ σημείωμα τοῦ κ. Ἀνδ. Παπανδρέου γιὰ τὴ χρονικὴ ἀνεπάρκεια στὸ Μονοτάξιο.

Καὶ μαζὺ μὲ μένα καὶ ὅλοι οἱ συνάδελφοι τοῦ Μονοταξίου θὰ ἔνοιωσαν χαρὰ καὶ περηφάνεια, ποὺ κάποιος ἀσχολήθηκε καὶ συμβούλεψε μὲ τρόπο πιὸ χρήσιμο καὶ πρακτικὸ τὸ νέο δάσκαλο — γιατὶ ὅλοι σχεδὸν νέοι εἴμαστε ποὺ μέσα στὸ καμίνι τοῦ Μονοταξίου θ' ἀτσαλωθῆ, θ' ἀποκρυσταλλώση τὴν ἀτομικὴ διδακτική του μέθοδο τὴν ἀνάλογη μὲ τὴν ἀντίληψή του τὴ σχετική, μὲ τὰ μεγάλα προβλήματα τῆς Ἐπιστήμης του, βοηθούμενος καὶ καθοδηγούμενος ἀπὸ τὴ μελέτη, τὸν πειραματισμό, καὶ τὴν πεῖρα.

Τὸ θέμα τοῦ Μονοταξίου κατὰ τὴ γνώμη μου πρέπει ν' ἀποτελέση ἕνα ἀπὸ τὰ βασικώτερα ζητήματα, ποὺ θὰ θίξη τὸ Ἐπιστημονικό μας Βῆμα μὲ σκοπό, νὰ καθοδηγήση θεωρητικὰ καὶ πρὸ πάντων πρακτικὰ τὸ νέο δάσκαλο, ποὺ ἔχει τὸ ζῆλο καὶ τὴ θέληση νὰ τελειοποιηθῆ στὴ δουλειά του καὶ ν' ἀποβῆ ἀντάξιος τῆς ἀποστολῆς του.

Ὁ Μονοταξίτης, ὅπως αὐτοτιτλοφορεῖται, ἀποτελεῖ τὴν ἐλπίδα τοῦ ἐπαγγέλματος. Εἶναι ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ τὰ νέα παιδιὰ ποὺ ξεφεύγουν ἀπὸ τὰ θρανία τῆς Ἀκαδημίας μὲ τὰ μεγάλα ὄνειρα.

Ἔμαθαν νὰ διδάσκουν μὲ τὴ μέθοδο Ντεκρολύ, ξαίρουν γιὰ τὸ μαθητικὸ τυπογραφεῖο, γιὰ τὴ κατάλληλη χρησιμοποίηση τοῦ Σχολικοῦ Κινηματογράφου, καὶ ὅταν βρεθοῦν στοὺς τέσσερες γυμνοὺς τοίχους τοῦ Μονοταξίου τὰ πελαγώνουν, γιατὶ δὲν ἔχουν, οὔτε κάθισμα νὰ καθήσουν. Μὰ δὲν ἀπαγοητεύονται, διαβάζουν, σκέπτονται τρόπους γιὰ νὰ μπορέσουν νὰ συνδυάσουν αὐτά, ποὺ ἔμαθαν μ' αὐτά, ποὺ βρῆκαν. Οἱ νέοι αὐτοὶ ζητοῦν πρᾶξη, ζητοῦν νὰ μάθουν, πῶς πρέπει νὰ διδάξουν σὲ σύντομο χρόνο, μεθοδικά, ὅ,τι πρέπει νὰ διδάξουν. Δὲν θέλουν πιὰ θεωρίες. Θέλουν τρόπους διδασκαλίας.

Κάτω λοιπὸν ἀπὸ τέτοιες προϋποθέσεις, νομίζω, ὅτι ἡ συζήτηση τοῦ θέματος αὐτοῦ ἀπὸ τὶς στῆλες τοῦ Δ. Β. ἀπὸ ἐκλεκτοὺς συναδέλφους ποὺ διαθέτουν καὶ μόρφωση καὶ πεῖρα, θὰ χαρίση λίγη δροσιὰ καὶ λίγη ἀνακούφιση στὸ διψασμένο Μονοταξίτη, ποὺ ἀπὸ τὰ χαράματα μέχρι τὰ σουρουπώματα, τρέχει λαχανιασμένος νὰ πιάση τὸ πρόγραμμα, ποὺ ξεγλυστρᾶ μαζὺ μὲ τὸν ἥλιο, ποὺ γέρνει πίσω ἀπὸ τὶς ψηλορραχοῦλες τ' ἀπόμερου χωριοῦ του. Τί νὰ πρωτοϊδῆ; Τὸ πρόγραμμα ἢ τὶς μάνες, ποὺ χτυποῦν τὴν πόρτα καὶ ζητοῦν τὰ παιδιὰ γιὰ νὰ τὰ στείλουν στὴ βοσκή. Αὐτὲς δυστυχῶς, δὲν ξαίρουν οὔτε ἀπὸ συγγράμματα, οὔτε ἀπὸ μέθοδες.

Σωστὰ γράφει τὰ ὅσα γράφει ὁ διαλεχτὸς συνάδελφος.

Μὰ νομίζω, ὅτι θὰ μπορούσαμε νὰ ζητήσουμε καὶ κάπου ἀλλοῦ τὸ ἐμπόδιο, ποὺ ἐξ αἰτίας του δὲν ἐφαρμόζεται τὸ πρόγραμμα.

Ἐκτὸς βέβαια ἀπὸ τὶς μύριες ἐλλείψεις — σὲ μέσα καὶ ὑλικό — ποὺ ἀντιμετωπίζει ὁ Δάσκαλος τοῦ Μονοταξίου τῆς ὑπαίθρου — ἔχει ν' ἀντιμετωπίση καὶ ἕναν ἄλλο ἐχθρό. Τὸ ἀκατάλληλο ἀναγνωστικό.

Ὅσοι δούλεψαν στὸ Μονοτάξιο ξαίρουν, ὅτι οἱ πιὸ ἀποδοτικὲς καὶ γιὰ τὸ δάσκαλο καὶ γιὰ τοὺς μαθητὰς ὧρες τρώγονται στὴν Ἀνάγνωση.

Στὸ Στρατὸ ἡ Ἀχίλλειος πτέρνα γιὰ τὸ λοχαγὸ στὴ ἐπιθεώρηση εἶναι οἱ ἀσκήσεις ἀκριβείας. Στὸν Μονοταξίτη ἡ Ἀνάγνωση.

Γι' αὐτὸ ἐκεῖ ἐπιμένει καὶ πολὺ σωστά. Γιατὶ ξαίρει, ὅτι μ' αὐτὸ τὸ ὅπλο θὰ δώση τὴ μάχη τοῦ Μονοταξίου. Διαβάζοντας σιωπηρὰ θ' αὐτομορφώνονται οἱ μαθηταί του. Μὰ πρέπει νἄχη στὴ μάχη του αὐτὴ συμμάχους πιστούς. Κι' ὅμως τοῦ λείπουν.

Δυστυχῶς τὰ τωρινὰ Ἀναγνωστικὰ δὲν τὸν βοηθοῦν.

Οἱ λόγοι εἶναι πολλοὶ καὶ ἀρκετοὶ συνάδελφοι καταπιάστηκαν μ' αὐτὸ τὸ θέμα. Κάτι ὅμως πρέπει ἀκόμα νὰ γραφῆ καὶ ἐπειδὴ κάπου διάβασα γιὰ τὴν προκήρυξη διαγωνισμοῦ πρὸς συγγραφὴ σχολικῶν βιβλίων σκέφθηκα, ὅτι εἶναι κατάλληλη ἡ στιγμὴ νὰ λεχθῆ, ὅτι τὰ Μονοτάξια, σχολεῖα, εἰδικὰ καὶ γενικὰ ὅλα τὰ μικρὰ σχολεῖα θὰ δουλέψουν πιὸ καλά, ἂν ἐκδοθοῦν ἀναγνωστικὰ συνδιδασκαλίας.

Οἱ λόγοι, ποὺ τὸ ἐπιβάλλουν εἶναι πολλοὶ καὶ γνωστοί.

Μὲ τὰ σημερινὰ βιβλία καταπατοῦνται οἱ βασικὲς ἀρχὲς τῆς Διδακτικῆς καὶ τῆς ψυχολογίας.

Πᾶνε περίπατο καὶ οἱ ψυχικὲς βαθμίδες, καὶ οἱ ἀρχὲς τῆς Ἐπαλληλίας καὶ Παραλληλίας, ποὺ κάλλιστα μποροῦν νὰ ἐφαρμοσθοῦν στὰ νέα ἀναγνωστικά, ἂν θέλουμε νὰ λέμε, ὅτι βασίζουμε τὴ διδασκαλία μας πάνω σὲ ἐπιστημονικὲς βάσεις.

Δυὸ παραδείγματα μᾶς πείθουν ποιὲς δυσκολίες κάθε μέρα εἴμαστε ὑποχρεωμένοι νὰ ὑπερπηδοῦμε, ποὺ μᾶς τρῶνε καὶ χρόνο καὶ κόπο. Ἐφέτος δουλεύω μὲ τὸ 2ον ἔτος συνδ)ας.

α) Στὸ μεσαῖο τμῆμα (Γ+Δ). Ἀναγνωστικὸ Δ΄ Τάξεως στὴν ἀρχὴ τῆς χρονιᾶς δὲ βρῆκα κατάλληλο κομμάτι μέσα σ' ὅλο τὸ ἀναγνωστικὸ γιὰ τὸ ἄνοιγμα τοῦ σχολείου, ἐνῶ ἡ ψυχὴ τῶν παιδιῶν, καὶ προπαντὸς τῆς Γ΄ Τάξεως ἐδονεῖτο ἀπὸ τὸ βίωμα αὐτό. Μὰ ὅποιο κεφάλαιο κι' ἂν ἔπιασα ἦταν ἀκατάλληλο γιὰ τὰ παιδιὰ τῆς Γ΄ τάξεως. Τώρα στὶς ἀρχὲς γι' αὐτὰ πρέπει νὰ ἐνδιαφερθῶ. Τὰ παιδιὰ τῆς Γ΄ τάξεως εὑρίσκονται σὲ κατώτερη βαθμίδα ψυχικῆς ἐξελίξεως ἀπὰ τὰ παιδιὰ τῆς Δ΄ τάξεως.

Ὁ κ. Καραχρήστου στὴ σελ. 49 τοῦ βιβλίου του «οἱ ἐκθέσεις στὸ Δημ. Σχολεῖο» γράφει: «Στὶς 3 πρῶτες τάξεις τοῦ Δημ. Σχολείου τὰ παιδιὰ συνήθως δὲν παρουσιάζουν τόσο φανερή, τόσο ἰδιαίτερη πνευματικὴ κατάστασι. Ἀπὸ τὴν Δ΄ τάξι ἡ πνευματικὴ διαφοροποίη-

Τῆς συν. κ. ΜΑΡΙΑΣ ΣΑΛΠΕΑ-ΣΑΚΕΛΛΑΡΙΑΔΟΥ Ὑποτρόφου Ι.Κ.Υ.

ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ ΠΡΟΣ ΜΙΜΗΣΙΝ

Στὶς 23 Φεβρουαρίου ἐ. ἔ. εἴχαμε τὴν εὐκαιρία νὰ παρακολουθήσωμε μιὰ κινηματογραφικὴ ταινία, ποὺ γυρίστηκε στὴ Νότιο Ἰταλία μὲ τίτλο «ἀγωγὴ τῶν ἐνηλίκων».

Ἡ προβολὴ τῆς ταινίας ἔγινε στὸ INSTITUT ROUSSEAU εἰδικῶς γιὰ τοὺς μαθητάς του καὶ προλογήθηκε ἀπὸ τὸν ἄλλοτε Καθηγητὴ καὶ Διευθυντὴ τοῦ INSTITUT γνωστὸ ψυχολόγο PIERRE BOVET, ὁ ὁποῖος παρηκολούθησε τὴν θαυμάσια αὐτὴ ἐργασία καθὼς καὶ ἀπὸ τὴν Ἰταλίδα καθηγήτρια GEMMA ROUSSO.

Ἡ ἐντύπωση ἀπ' τὴν ταινία αὐτὴ μένει χαραγμένη βαθιὰ μέσα μας, γιατὶ συμβολίζει τὴν ἀνθρώπινη προσπάθεια στὸν ὡραιότερο τομέα της, στὸν τομέα τῆς διαφωτίσεως τοῦ συνανθρώπου. Ὑπῆρχαν στὸ φίλμ σημεῖα κατ' ἐξοχὴν ἐνδιαφέροντα. Γρηοῦλες, ποὺ ἴσως νἄζησαν ἐλάχιστο χρονικὸ διάστημα μετὰ τὴ μύησί τους στὰ μυστήρια τῆς ἀναγνώσεως καὶ τῆς γραφῆς, ἡλικιωμένες, κατακουρασμένες ἀπ' τὴ βαρειὰ τῆς ἡμέρας δουλειὰ τὶς βλέπομε νὰ σκύβουν μὲ θέλησι κρατῶντας τὸ μολύβι, τρανὴ ἀπόδειξι τῆς ἀνάγκης ποὺ αἰσθάνεται ἡ ἀνθρώπινη ψυχὴ νὰ μάθη!

Στὴν ἀρχὴ ἡ αἴθουσα τοῦ σχολείου δὲν ἔχει παρὰ ἐλάχιστους μαθητές. Μὰ σὲ λίγο ἡ τάξη πλημμυρίζει καὶ δὲν ὑπάρχει πιὰ θέση.

Ἕνα κατ' ἐξοχὴν συγκινητικὸ σημεῖο, ὅπως τόνισε καὶ ὁ Καθηγητὴς BOVET, εἶναι ἡ ἀπάντηση ποὺ δίνουν ὅλοι αὐτοὶ οἱ εὐγνωμονοῦντες ἄνθρωποι, ὅταν τοὺς ρωτήσουν τί ἄλλο ἐπιθυμοῦν νὰ μάθουν — εἶχαν μάθει ἀνάγνωση καὶ γραφὴ — ποιὰ εἶναι τὰ προβλήματα ποὺ τοὺς ἀπασχολοῦν.

«Θέλομε ν' ἀκοῦμε τὴ φωνὴ τοῦ δασκάλου μας!»

Καὶ ἀρχίζει καινούρια ἐργασία. Στὰ προβλήματα καὶ στὶς ἐρωτήσεις τῶν μαθητῶν δὲν ἀρκεῖ ἡ σοφία τοῦ δασκάλου. Εἰδικοὶ καθηγηταὶ ἢ ἐπαγγελματίαι διάφοροι καλοῦντσι καὶ διδάσκουν — δωρεὰν φυσικά, ἕνας ἀπὸ τοὺς ἔρους ἐργασίας εἶναι ἡ δωρεὰν προσφορά της — θέματα ποὺ ἐγγίζουν ὅλους τοὺς τομεῖς τῆς ἀνθρώπινης κατακτήσεως.

Στὰ ἡλιοκαμένα πρόσωπά τους βλέπεις γλυκὸ ν' ἁπλώνεται τὸ θαυμάσιο συναίσθημα τῆς χαρᾶς ποὺ μᾶς δίνει ἡ κατοχὴ μιᾶς καινούριας γνώσεως.

Ἠθική, ἀνθρωπολογία, γεωγραφία, φυσικὴ κ.τ.λ. πλαταίνουν τὸν κύκλο τους

«Ὅταν βλέπω τὸν ἥλιο νὰ λάμπη

σις αὐτῶν εἶναι ζωηρά. Εἶναι ἔκδηλη» καὶ πιὸ κάτω στὴ σελ. 96 «ἡ φαντασία των, ἡ κρίσις των εἶναι κάπως θολή. Τὰ ὄνειρα θαμπὰ κλπ».

Καὶ γὼ ὁ καϋμένος σκέπτομαι. Ὅταν ἕνας τέτοιος παιδαγωγὸς κάνει τέτοιες διαπιστώσεις πῶς ἐγὼ προσπαθῶ νὰ διδάξω ἐτὸ πεπαλαιωμένον ἑτοιμόρροπον αὐτοκίνητον».

Καὶ «τὴν ἀργυροκέντητη πούλια στὸ μεσουράνημά της» σὲ παιδιά, ποὺ παρουσιάζουν φαντασία καὶ κρίσι θολή;

Ψάχνω γιὰ νὰ βρῶ κάτι κατάλληλο γιὰ τὴν Ὀδύσσεια γιὰ τὸν Τρωϊκὸ Πόλεμο καὶ τὸ βρίσκω μέσα στὸ Ἀναγνωστικὸ τῆς Γ΄ τάξεως, ποὺ θὰ τὸ μεταχειρισθῶ τοῦ χρόνου, ἂν καὶ δὲν θὰ ἔχω τὴν ἴδια ἱστορία.

Αὐτὰ νομίζω, ὅτι εἶναι ἀρκετά.

β) Στὸ ἀνώτερο τμῆμα (Ε+Στ) Ἀναγνωστικὸ τῆς Στ΄ τάξεως.

Ἐδῶ πάλιν ἄλλος μπελᾶς. Ὅλα τὰ κεφάλαια τὰ σχετικὰ μὲ τὴν Ὕλη τῆς Ἱστορίας, τῶν Φυσικῶν κ.λ.π. ποὺ θὰ διδαχθοῦν τώρα στὶς ἀρχὲς π.χ. ὁ Ρήγας, ὁ Ἀρχιμήδης κ.λ.π. εἶναι τῆς Ε΄ τάξεως, πέρυσι δὲν ἔκαναν καθαρεύουσα, γραμμένα στὴν καθαρεύουσα. Μὰ τὰ παιδιὰ γιατὶ εἶχαν τὸ βιβλίο τῆς Γ΄ τάξεως, ποὺ δὲν ἔχει καθαρεύουσα. Μόνο ὅταν ἦταν Γ΄ τάξι καὶ εἶχαν τὸ βιβλίο τῆς Δ΄ τάξεως τότε ἔκαναν καθαρεύουσα.

Καὶ αὐτὴ τὴν ἀνωμαλία τὴν πληρώνει ὁ δάσκαλος καὶ οἱ μαθητὲς τῆς Στ΄ τάξεως, ποὺ ἀναγκαστικὰ περιμένου τοὺς μαθητάς τῆς Ε΄ τάξεως νὰ πάρουν ἔμπρός. Αὐτὴν τὴν δυσχέρεια τὴν προμάντεψα. Ἀλλὰ δὲν μποροῦσα νὰ ἐπιβάλλω στοὺς μαθητές μου ν' ἀγοράσουν καὶ βιβλία τῆς Δ΄ τάξεως, ἀφοῦ πῆραν τῆς Γ΄ τάξ.

Αὐτὰ λοιπὸν τὰ δύο σύντομα παραδείγματα ἀπὸ τὰ ὄνειρα, ποὺ ὑπάρχουν μποροῦν καθαρὰ νὰ μᾶς δείξουν τὶς δυσκολίες, ποὺ καθημερινὰ συναντᾶμε καὶ ποὺ μπορεῖ εὔκολα ἡ καλὴ θέλησις τῶν ὑπευθύνων νὰ τὶς παραμερίση.

Σᾶν σκοπό του δὲ τοῦτο τὸ σημείωμα ἔχει νὰ παρακινήση κάθε συνάδελφο, ποὺ σκέφθηκε αὐτὸ τό θέμα καὶ εἶναι καλλίτερα κατατοπισμένος ἀπὸ μένα καὶ σᾶν πιὸ μορφωμένος καὶ σᾶν πιὸ πεπειραμένος, νὰ δώση τὴ γνώμη του καὶ νὰ γλυτώση τὸν καϋμένο τὸν Μονοταξίτη ἀπὸ τὰ Οἰκιακὰ οἰκονομικὰ τοῦ Ἀριστείδη, ποὺ δσο οἰκονομικὰ κι' ἂν εἶναι δὲν χωροῦν στὸ μυαλουδάκι τοῦ παιδιοῦ τῆς Γ΄ τάξεως.

Ἐγὼ σᾶν πιὸ εὔκολο βρῆκα τὴν πιὸ κάτω λύσι, ποὺ εἶναι καὶ ἀνέξοδη καὶ εὔκολη.

Ἀπὸ τὰ δύο ἀναγνωστικὰ κάθε τμήματος νὰ ξεδιαλεχτοῦν τὰ κατάλληλα μὲ τὴν ὑπόλοιπον Ὕλη κεφάλαια καὶ τῆς Δημοτικῆς καὶ τῆς Καθαρεύουσας καὶ νὰ γίνουν ἄλλα δύο ἀναγνωστικὰ συνδιδασκαλίας γιὰ κάθε τμῆμα.

Καὶ ἔτσι τὸ Ἀναγνωστικὸ τοῦ Αου ἔτους Συνδιδασκαλίας τοῦ Μεσαίου τμήματος θὰ ἔχη καθαρεύουσα καὶ παραλληλία τῆς Ὕλης θὰ ἔχουμε ἀνεξάρτητα μὲ τὸ ἔτος, ποὺ ἐργαζόμαστε.

Ἐλπίζω ὅτι μ' αὐτὸν τὸν τρόπο ἴσως λιγοστέψουν οἱ δυσκολίες, ποὺ συναντᾶμε στὴν ἀνάγνωση, καὶ μᾶς δοθῆ περισσότερος καιρὸς γιὰ τὰ ὑπόλοιπα μαθήματα, ὥστε στὸ τέλος τῆς χρονιᾶς νὰ κλείσουμε τὰ σχολεία μας μὲ τὴν πεποίθησιν, ὅτι κάτι θὰ μείνη στοὺς μαθητάς μας, γιατὶ διδάχθηκε ὄχι μόνο ὅπως ἔπρεπε ἀλλὰ καὶ ὅταν ἔπρεπε, ἀφοῦ μὲ τὸν τρόπον αὐτὸν καὶ παραλληλία καὶ ἐπαλληλία τῆς Ὕλης ἔχουμε, ἀρχές, ποὺ σήμερα δὲν ἐφαρμόζοντσι ἐξ αἰτίας τῶν ἀναγνωστικῶν μας.

σ«έπτομαι ὅτι ὑπάρχει Θεός», ἀπάντησε ἕνας «μαθητὴς» τοῦ σχολείου, ὅταν τὸν ρώτησαν τί εἶναι θρησκεία.

«Ἔμαθα ν' ἀναλαμβάνω τὶς εὐθύνες γιὰ τὶς πράξεις μου καὶ κατάλαβα πὼς μέσα στὸ χωριό μας ὅλοι εἴμαστε ὑπεύθυνοι γιὰ τὸ καλὸ καὶ τὸ κακό», ἀπάντησε ἕνας ἄλλος σὲ σχετικὴ ἐρώτηση.

Συνοδευμένο ἀπ' τὴ γνωστὴ στὸν κόσμο Ἰταλικὴ μουσική, τὸ φίλμ αὐτὸ ἄγγιξε τὶς καρδιὲς ὅλων μας καὶ ἔφερε γρήγορα τὸ μυαλό μας στὰ Ἑλληνικὰ χωριὰ καὶ στὶς ἀνάγκες τους...

Μὰ ποιὸς ἦταν ὁ δάσκαλος αὐτός, μὲ ποιὲς προϋποθέσεις ξεκίνησε καὶ κατάφερε ἕνα τόσο ἀξιοθαύμαστο ἔργο;

Τώρα ἔχει τὸν λόγο ἡ Ἰταλὶς καθηγήτρια Φιλοσοφίας καὶ Παιδαγωγικῶν δὶς GEMMA ROUSSO, τὴν ὁποίαν εἴδαμε σὲ ἰδιαίτερη ὥρα καὶ πήραμε τὶς σχετικὲς πληροφορίες:

Τὸ 1947 ἱδρύθηκε στὴν Ἰταλία ἀπὸ καθηγητὰς Φιλοσοφίας καὶ Παιδαγωγικῶν ἡ «UNIONE NATIONALE LOTTA ANALFABETISMO» (Ἐθνικὴ Ἕνωση γιὰ τὸν ἀγῶνα κατὰ τοῦ ἀναλφαβητισμοῦ»), μὲ σκοπὸ νὰ ἐλαττώσῃ κατὰ τὸ δυνατὸν τοὺς ἀναλφαβήτους τῆς Ἰταλίας καὶ μὲ πρώτη ἀρχὴ τὴν «καλὴ θέληση».

Ἡ Ἕνωση ἐργάστηκε μὲ σύστημα καὶ στηρίχτηκε πάνω σὲ στέρεες ἀρχές, γι' αὐτὸ καὶ σὲ ἐλάχιστο χρονικὸ διάστημα — ἑπτὰ χρόνων — δημιούργησε στὴ Νότιο Ἰταλία 48 κέντρα λαϊκῆς μορφώσεως καὶ ἕνα στὴ Βενετία.

Θὰ περιοριστοῦμε στὶς πληροφορίες ποὺ πήραμε γύρω ἀπὸ τὴν λειτουργία τῶν κέντρων αὐτῶν, κι' ὄχι στὶς γενικὲς πληροφορίες ποὺ ἐνδιαφέρουν αὐτὴν τὴν ὀργάνωσιν τῆς Ἑνώσεως.

Τὰ κέντρα αὐτὰ λειτουργοῦν ἀδιάκοπα, ὅλο τὸ χρόνο μὲ σκοπὸ ὄχι νὰ διδάξουν τὸ ἀλφάβητο, ἀλλὰ νὰ διαπαιδαγωγήσουν τοὺς ἐνηλίκους, δίνοντας ἀπαντήσεις σ' ὅλα τὰ προβλήματα τῶν μαθητῶν τους, κοινωνικά, οἰκονομικά, ὑγιεινῆς κ.τ.λ., μὲ τέτοιο τρόπο, ὥστε ἡ ἐργασία ποὺ γίνεται σὲ χωριὰ πλούσια ἀπὸ παράδοση ἀλλὰ κοινωνικὰ καθυστερημένα, νὰ συνδεθῇ μὲ τὶς σημερινὲς ἐκδηλώσεις τῆς ζωῆς.

Ψυχή, καρδιὰ τοῦ κέντρου εἶναι... ποιὸς ἄλλος, ἀγαπητοί μου συνάδελφοι; Ὁ δάσκαλος!

Ἀφοῦ παρακολουθήσει ὡρισμένα μαθήματα, τὰ ὁποῖα διδάσκουν μέλη τῆς Ἑνωσεως, — διαφορὰ ψυχολογίας παιδιοῦ καὶ ἐνηλίκου, τρόπος συζητήσεως τῶν διαφόρων θεμάτων κ.λ.π. — ξεκινάει γιὰ τὸ μεγάλο ἔργο του στὰ χωριὰ τῆς Ἰταλίας. Ἕνας ἀπ' τοὺς δασκάλους αὐτοὺς ἦταν καὶ αὐτὸς ποὺ παρακολουθήσαμε στὸ φίλμ.

Οἱ δάσκαλοι εἶναι λοιπὸν τὸ στήριγμα καὶ ἡ βάση τῆς Ἑνώσεως καὶ πολλοὶ ἀπ' αὐτοὺς ὑπηρετοῦντες τὸ ἰδανικό της, βρῆκαν πραγματοποίηση τοῦ δικοῦ τους ἰδανικοῦ!

«Λατρεύω τοὺς δασκάλους μας», εἶπε ἡ GEMMA ROUSSO, «χωρὶς αὐτοὺς τίποτα δὲν θὰ μποροῦσαμε νὰ δημιουργήσουμε».

Ἡ ἐργασία ἀρχίζει χωρὶς σὰν ἄμεσος σκοπὸς νὰ εἶναι ἡ ἀνάγνωση καὶ ἡ γραφή. Οἱ χωρικοὶ ζητοῦν τὴ λύση τῶν προβλημάτων ποὺ τοὺς ἀπασχολοῦν, δημιουργεῖται σιγὰ - σιγὰ ἕνα κλῖμα εὐχάριστο, καὶ ὕστερα ἀπὸ ἕνα μεγάλο ἢ μικρὸ χρονικὸ διάστημα οἱ ἴδιοι ζητοῦν νὰ μάθουν νὰ διαβάζουν καὶ τὰ καταφέρνουν θαυμάσια, ὅπως εἴδαμε στὸ φίλμ.

Ὁ τρόπος ἐργασίας ἔχει ρυθμιστῇ ἔτσι, ὥστε οἱ μαθηταὶ νὰ μαθαίνουν ὅ,τι θέλουν καὶ νὰ διδάσκουν ὅ,τι ξέρουν. Ἄμεση ἀνάγκη αἰσθάνονται ὅλοι νὰ μάθουν στὴ θαυμάσια ἀτμόσφαιρα τοῦ κέντρου, τὴ γεμάτη πρωτοβουλία. Κι' ἔτσι ὁ ἀγὼν κατὰ τοῦ ἀναλφαβητισμοῦ γίνεται σημεῖο ἀφίξεως κι' ὄχι ἀναχωρήσεως!

Σήμερα τὰ κέντρα ἔχουν 10.450 μαθητές, ποὺ χωρίζονται σὲ 251 τμήματα καὶ 99 ὁμάδες χειροτεχνικῆς ἐργασίας. Καὶ ἀφοῦ στὰ κέντρα αὐτὰ διδάσκουν ὅλοι ὅσοι ἔχουν εἰδικὴ μόρφωση, τὸ κέντρο εἶναι ὄχι μόνο τόπος πρωτοβουλίας στὰ διδακτικὰ πλαίσια, μὰ καὶ τόπος συνεργασίας ὅλων τῶν προσωπικοτήτων τοῦ χωριοῦ.

Ἡ γνωστὴ Ἰταλὶς Παιδαγωγὸς Μαρία MONTESSORI ἔγραψε εἰδικὸ βιβλίο γιὰ τὴ μέθοδο διδασκαλίας ἀναγνώσεως καὶ γραφῆς στοὺς ἐνηλίκους καὶ τὸ ἀφιέρωσε «στοὺς δασκάλους τῆς Ἑνώσεως κατὰ τοῦ ἀναλφαβητισμοῦ, τοὺς πλέον ἀμέσους συνεργάτες γιὰ τὴν κοινωνικὴ ἀνοικοδόμηση, βασιζομένη ἐπὶ τῶν δικαιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου».

Ἡ Α. Μ. ἡ Βασίλισσα Φρειδερίκη ἔλαβε γνῶσιν διὰ μέσου τῆς Οὐνέσκο καὶ ἐστειλε ὅπως μᾶς πληροφόρησε ἡ δεσποινὶς ROUSSO δύο ἀντιπροσώπους νὰ παρακολουθήσουν τὴν ἐργασίαν τῆς Ἑνώσεως αὐτῆς.

Ἀπὸ τὰ ἐλάχιστα ποὺ ἀναφέραμε ὁ ἀναγνώστης καταλαβαίνει τὴν μεγάλη σημασία τοῦ ἔργου καὶ τὸ παράδειγμα αὐτὸ ἀξίζει νὰ τὸ μιμηθοῦμε.

Λείπει τάχα ἀπ' τὴν Ἑλλάδα ἡ καλὴ θέληση; ἢ μήπως λείπει ἀπὸ τὸ λαό μας ἡ ἐπιθυμία νὰ μάθῃ; Οὔτε τὸ ἕνα, οὔτε τὸ ἄλλο. Μὰ ὅ,τι ἀρχίζει στὴν Ἑλλάδα, ἂν ἀρχίσῃ, ἀρχίζει πάντα μ' ἕνα μεγάλο ἐνθουσιασμὸ καὶ μένει... ἀτελείωτο!

Χρειάζεται σοβαρὴ προσπάθεια στὸν τομέα αὐτὸ καὶ ὅσοι κόποι καὶ ἂν καταβληθοῦν, ὁ σκοπὸς εἶναι τόσο θαυμάσιος, ὥστε κάθε θυσία δικαιολογεῖται.

Ἀξίζει νὰ τονισθῇ καὶ γιὰ δεύτερη φορὰ ὅτι ἡ Ἕνωση αὐτὴ ἔγινε ἀπὸ καθηγητὰς Φιλοσοφίας καὶ Παιδαγωνικῶν. Εἶναι οἱ ἄνθρωποι αὐτοὶ πολὺ πιὸ κοντὰ στὴν ἀνθρώπινη ψυχὴ καὶ διαβάζουν τὶς ἀνάγκες της. Κι' ἀπὸ τέτοιους ἀκριβῶς ἀνθρώπους ἔχει ἀνάγκη σήμερα ὁ πολιτισμός μας. Διανοούμενοι χιλιάδες! Ἄ ν θ ρ ω π ο ι ἐλάχιστοι.

Νὰ γιατὶ σκεφτήκαμε πολὺ πάνω στὴν ὡραία αὐτὴ προσπάθεια καὶ δώσαμε τὶς παραπάνω σύντομες πληροφορίες. Ἴσως διαβάζοντας τὸ σημειώματά μας νὰ σκεφτοῦν κι' ἄλλοι τὶς ἀνάγκες τῆς Ἑλλάδας μας καὶ τῶν ἀνθρώπων της!

ΠΟΡΙΣΜΑΤΑ
ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟΥ ΣΥΝΕΔΡΙΟΥ ΤΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ ΠΙΕΡΙΑΣ ΤΗΣ 28, 29 ΚΑΙ 30 ΙΟΥΝΙΟΥ 1953

ΘΕΜΑ 1ον

«Ἡ ἐφαρμοσθεῖσα ἐν τοῖς προτύποις τῆς περιφερείας ὁλικὴ μέθοδος α'. ἀναγνώσεως καὶ ἡ ἐνιαία συγκεντρωτικὴ διδασκαλία.»

Μετὰ τὴν θεωρητικὴν εἰσήγησιν τοῦ Ἐπιθεωρητοῦ Δημοτικῶν Σχολείων κ. Γεωργίου Τολίδη ἐπὶ τῶν ἀνωτέρω μεθόδων διδ)λίας καὶ τῶν πλεονεκτημάτων αὐτῶν, τὴν ἀκολουθήσασαν ἔκθεσιν ἐργασίας ἐν τοῖς προτύποις ὑπὸ τῶν οἰκείων διδ)σῶν καὶ τὴν διεξοδικὴν συζήτησιν ἐπὶ τοῦ τρόπου ἐργασίας καὶ τῶν προκυψάντων προβλημάτων, τὸ συνέδριον κατέληξεν εἰς τὰ κάτωθι πορίσματα:

Α'. ΕΠΙ ΤΗΣ ΕΝΙΑΙΑΣ ΣΥΓΚΕΝΤΡΩΤΙΚΗΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ

Ἡ ἐνιαία συγκεντρωτικὴ διδασκαλία ὡς παρέχουσα τὴν διδακτέαν ὕλην καθ' ἑνότητας καὶ κατὰ κέντρα ἐνδιαφέροντος, προσιδιάζει περισσότερον πάσης ἄλλης μεθόδου εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ παιδὸς καὶ διὰ τοῦτο ἐπιβάλλεται ὅπως αὕτη καθιερωθῇ ὡς μέθοδος ἐργασίας τοὐλάχιστον διὰ τὰς κατωτέρας τάξεις τοῦ δημοτικοῦ σχολείου.

2) Ἡ ὕλη τοῦ ἀναλυτικοῦ προγράμματος βάσει τῆς Ε.Σ.Δ. καθ' ἑνότητας ἐκπηγαζούσας ἐκ τῶν ἑκάστοτε ἀναγκῶν καὶ τῶν παιδικῶν διαφερόντων, ἐκ τῶν ἐκφάνσεων τῆς κοινωνικῆς, θρησκευτικῆς καὶ ἐθνικῆς ζωῆς, ἐντὸς τοῦ τοπικοῦ καὶ ἐποχιακοῦ περιβάλλοντος συνικφαίνει τὸ σύνολον τῶν μαθημάτων ἐν οἷς καὶ τὰς δεξιότητας: ἀναγνώσεως, γραφῆς καὶ ἀριθμητικῆς.

3) Ἡ πορεία ἐπεξεργασίας ἑκάστης ἑνότητος ἐν γενικαῖς γραμμαῖς πρέπει ἀπαραιτήτως ν' ἀκολουθήσῃ τὰ στάδια: Παρατήρησις, σύνδεσις, ἔκφρασις καὶ νὰ ἀποβλέπῃ εἰς τὴν συστηματικὴν καλλιέργειαν τῆς καθολικῆς ἀναπτύξεως τοῦ παιδικοῦ πνεύματος.

4) Τὴν ὅλην ἐργασίαν νὰ διέπῃ ἀποδέσμευσις μὲν ἐκ τοῦ ἀναλυτικοῦ προγράμματος ἀλλὰ καὶ προγραμμάτισις τῶν ἐξεταστέων ἑνοτήτων καὶ κέντρων ἐνδιαφέροντος.

Παρέκκλισις ἐξ αὐτῆς ἐπιτρέπεται ὁσάκις προβάλῃ εὐκαιριακὸν θέμα, διότι καὶ ἡ εὐκαιριακὴ διδασκαλία ἱκανοποιεῖ σοβαρὰν παιδαγωγικὴν ἀξίωσιν.

Β'. ΕΠΙ ΤΗΣ ΙΔΕΟΠΤΙΚΗΣ ΜΕΘΟΔΟΥ α' ΑΝΑΓΝΩΣΕΩΣ (ΝΤΕΚΡΟΛΥ)

Ἡ εἰσαγωγὴ τῆς ὁλικῆς μεθόδου α' ἀναγνώσεως θεωρεῖται ἐπιβεβλημένη, διότι τὰ πλεονεκτήματά της εἶναι καταφανῆ ἔναντι τῶν παλαιοτέρων μεθόδων, ἰδίᾳ ὡς πρὸς τὴν ἀβίαστον καὶ παιγνιώδη μορφὴν παροχῆς τοῦ διδακτέου. Δύναται αὕτη νὰ εἰσαχθῇ καὶ εἰς ἄλλα σχολεῖα τῆς περιφερείας ὑπὸ τὴν προϋπόθεσιν ταῦτα νὰ ἔχουν περιωρισμένον ἀριθμὸν μαθητῶν καὶ ἄλλους εὐνοϊκοὺς ὅρους λειτουργίας των (διδακτήριον, σχολικὸς κῆπος, μαθητικὴ βιβλιοθήκη κ.λ.π.), κατόπιν ἐγκρίσεως τοῦ προϊσταμένου Ἐπιθεωρητοῦ.

2) Εἰς τὰ λοιπὰ σχολεῖα, ὅπου δὲν συντρέχουν οἱ ἀναφερθέντες εὐνοϊκοὶ ὅροι ἐργασίας, νὰ ἐφαρμοσθῇ ἡ ἀναλυτικοσυνθετικὴ μέθοδος μὲ εἰσαγωγὴν διαφόρων γραφοαναγνωστικῶν παιγνίων ὡς καὶ εἰσαγωγὴν προτύπων λέξεων.

3) Ἐκ τῆς ἐφαρμογῆς τῆς ὁλικῆς μεθόδου Ντεκρολὺ εἰς τὰ πρότυπα σχολεῖα τῆς περιφερείας τὸ συνέδριον ἀποδέχεται ὅτι αὕτη πρέπει νὰ διδάσκηται δι' ὁλοκλήρων φράσεων καὶ οὐχὶ μεμονωμένων λέξεων, διότι αἱ φράσεις ἀνταποκρίνονται περισσότερον εἰς τὴν καθολικὴν ἀνάπτυξιν τοῦ παιδικοῦ πνεύματος.

4) Τέλος τὸ συνέδριον, ἀποδεχόμενον ὅτι προϋπόθεσις ἐπιτυχοῦς διδασκαλίας τόσον διὰ τῆς ὁλικῆς μεθόδου πρώτης ἀναγνώσεως ὅσον καὶ βάσει τῆς Ε.Σ.Δ. εἶναι ἡ ἀρτία ἐπιστημονικὴ καὶ ἐγκυκλοπαιδικὴ μόρφωσις τοῦ διδ)λου, ἐκφράζει τὴν εὐχὴν ὅπως ἕκαστον σχολεῖον ἐφοδιασθῇ διὰ βιβλιοθήκης παιδαγωγικῆς καὶ μαθητικῆς, διὰ σχολικοῦ κήπου καὶ ἐποπτικῶν μέσων καὶ ὀργανώσῃ πλουσίαν ἐξωσχολικὴν ζωήν.

ΘΕΜΑ 2ον

«Αἱ σιωπηραὶ ἐργασίαι καὶ σημασία αὐτῶν διὰ τὰ ὀλιγοτάξια δημοτικὰ σχολεῖα.»

Ὁρισμὸς

Σιωπηραὶ ἐργασίαι εἶναι ἐκεῖναι, αἱ ὁποῖαι ἐκτελοῦνται ἀπὸ ἕνα τμῆμα μαθητῶν τοῦ σχολείου ἐν τῇ αὐτῇ ἢ ἄλλῃ αἰθούσῃ.

2) ΠΩΣ ΠΡΟΕΚΥΨΑΝ ΑΙ ΣΙΩΠΗΡΑΙ ΕΡΓΑΣΙΑΙ ΚΑΙ ΕΙΣ ΤΙ ΑΠΟΒΛΕΠΟΥΝ

Αἱ σιωπηραὶ ἐργασίαι προέκυψαν ἐκ τῆς ἀνάγκης συμπληρώσεως τοῦ κενοῦ χρόνου εἰς τὰ ὀλιγοτάξια δημοτικὰ σχολεῖα καὶ ἀποβλέπουν εἰς τὸ νὰ ἀποδεσμευθῇ ὁ δάσκαλος καὶ ἀσχοληθῇ μὲ ἄλλο τμῆμα καὶ εἰς τὴν αὐτενεργὸν πρόσκτησιν γνώσεων καὶ ἀνάπτυξιν δεξιοτήτων.

3) ΣΚΟΠΟΣ ΤΩΝ ΣΙΩΠΗΡΩΝ ΕΡΓΑΣΙΩΝ:

α) Ἡ ἐκμάθησις ὑπὸ τῶν μαθητῶν τῆς τέχνης τοῦ ἐρευνᾶν καὶ τῆς αὐτομαθήστως.

β) Ἡ ἀπασχόλησις τῶν μαθητῶν μὲ αὐτενεργὸν ἐργασίαν.

γ) Ἡ καλλιέργεια τῆς ἰδιαιτέρας ἀτομικότητος τοῦ μαθητοῦ δι' ἐλευθέρας ἐνασχολή-

ορως συμφώνως πρὸς τὸ διαφέρον αὐτοῦ καὶ

δ) Ἡ ἐμπέδωσις καὶ ἐφαρμογὴ τῶν διδαγμένων. Ὁ σκοπὸς θὰ ἐπιτευχθῇ ἐξελικτικῶς καὶ θὰ προχωρῇ ἀδιάστως, συστηματικῶς καὶ προοδευτικῶς ἀπὸ τὰ πρῶτα σχολ. ἔτη.

4) ΜΟΡΦΑΙ ΣΙΩΠΗΡΩΝ ΕΡΓΑΣΙΩΝ: ΥΠΟΧΡΕΩΤΙΚΑΙ καὶ ΕΛΕΥΘΕΡΑΙ. Καὶ αἱ μὲν ὑποχρεωτικαὶ ἐκπηγάζουν ἀπὸ τὴν πολυμερῆ ἐπεξεργασίαν τοῦ διδακτέου, αἱ δὲ ἐλεύθεραι ἀπὸ τὴν ἐλευθέραν σκέψιν τῶν μαθητῶν.

5) ΕΙΔΗ ΣΙΩΠΗΡΩΝ ΕΡΓΑΣΙΩΝ: ΑΤΟΜΙΚΑΙ καὶ ΟΜΑΔΙΚΑΙ. Αὗται συνίστανται εἰς ΓΡΑΠΤΑΣ, μὴ ΓΡΑΠΤΑΣ καὶ ΜΙΚΤΑΣ.

Γ Ρ Α Π Τ Α Ι:

Ἡ γραπτὴ ἀπασχόλησις τῶν μαθητῶν ἐπὶ τῆς διδαχθείσης ὕλης τῶν διαφόρων μαθημάτων, ἡ ἀπασχόλησις ἐπὶ τῆς ἀμμοδόχου (ἐδῶ χύμνουν βουναλάκια, ποταμάκια κ.λ.π. ἢ ζωγραφίζουν ζῶα καὶ διάφορες σκηνὲς τῆς σχολικῆς ζωῆς) καὶ ἡ τοιαύτη εἰς τὴν ἰχνογραφίαν καὶ χειροτεχνίαν.

Μ Η Γ Ρ Α Π Τ Α Ι:

Ἡ ἀπασχόλησις τῶν μαθητῶν εἰς τὴν ἀνάγνωσιν διηγημάτων, ὡραίων περιγραφῶν, ταξειδίων κ.λ.π. εἰς τὴν ἀνάγνωσιν γεωγραφικῶν χαρτῶν, εἰς τὴν ἀπομνημόνευσιν ποιημάτων, εἰς τὴν ἀπομνημόνευσιν τεμαχίου πρὸς ὀρθογραφικὴν ἐκμάθησιν, λογοπαίγνια, αἰνίγματα, εἰς τὴν καλλιέργειαν τῶν πρασιῶν σχολικοῦ κήπου, εἰς τὴν παρατήρησιν καὶ ἀνάπτυξιν τῶν φυτῶν αὐτοῦ, εἰς τὴν κατάρτισιν συλλογῶν διὰ τὰ φυσιογνωστικὰ μαθήματα, εἰς τὴν χρησιμοποίησιν τῆς μαθητικῆς βιβλιοθήκης, εἰς τὴν παρασκευὴν σχολικῶν ἑορτῶν κ.λ.π.

Μ Ι Κ Τ Α Ι:

Ἡ μικτὴ σιωπηρὰ ἐργασία εἶναι συνθετώτερη. Κατ' αὐτὴν ὁ μαθητὴς κυρίως τῶν ἀνωτέρων τάξεων ἀναγινώσκει σιωπηρῶς, κρατεῖ στοιχεῖα, περιλήψεις, καταγράφει ἀπορίας ἢ διατυπώνει κρίσεις ἐπὶ τῶν ἀναγινωσκομένων.

6) ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΩΝ ΣΙΩΠΗΡΩΝ ΕΡΓΑΣΙΩΝ:

Ἡ σημασία αὐτῶν εἶναι ἰσοδύναμος πρὸς τὴν κυρίαν διδασκαλίαν καὶ ἰσότιμος πρὸς ταύτην, διότι αἱ σιωπηραὶ ἐργασίαι προσαρμόζουν τοὺς μαθητὰς εἰς τὴν ἐσωτερικὴν των κλίσιν καὶ ἀξιοποιοῦν καὶ ἀναπτύσσουν φυσικῶς καὶ ἀδιάστως τὰς δυνάμεις καὶ δεξιότητας αὐτῶν.

7) ΕΠΙΤΥΧΙΑ ΤΩΝ ΣΙΩΠΗΡΩΝ ΕΡΓΑΣΙΩΝ:

Διὰ τὴν ἐπιτυχίαν ἀπαιτοῦνται: Ἡ ὕπαρξις πλουσίας μαθητικῆς βιβλιοθήκης, σχολ. κήπου, ἐργαστηρίου Φυσικῆς καὶ Χημείας, ἡ σύστασις σχολικοῦ μουσείου, ἄφθονον χειροτεχνικὸν ὑλικόν, ἑτέρα αἴθουσα καὶ δεξιοτεχνία τοῦ διδ)λου.

8) ΕΚΛΟΓΗ ΘΕΜΑΤΩΝ:

Τὰ θέματα δὲν πρέπει νὰ ἔχουν καταναγκαστικὸν χαρακτῆρα, ἀλλὰ νὰ εἶναι σύμφωνα μὲ τὰ διαφέροντα καὶ τὰς ἀνάγκας τῶν μαθητῶν Ἐπιβάλλεται ἡ κατάρτισις ἀπὸ τῆς προηγουμένης, σχεδίου ἐλαστικοῦ καὶ ὄχι ἀμεταβλήτου, τὸ ὁποῖον νὰ τροποποιῇ ὁ δημ)λος ἀναλόγως μὲ τὰς εὐκαιρίας καὶ ἀπαιτήσεις τῶν μαθητῶν. Ἐπίσης ὠφέλιμοι ἀποβαίνουν αἱ σιωπηραὶ ἀκροάσεις τῶν μαθητῶν, καθ' ἃς οἱ μαθηταὶ μικροτέρων τάξεων ἀκροῶνται ἐνδιαφερούσας διδ)λίας ἀνωτέρων τάξεων.

9) ΕΛΕΓΧΟΣ ΣΙΩΠΗΡΩΝ ΕΡΓΑΣΙΩΝ:

Ὁ διδ)λος ὀφείλει νὰ ἐλέγχῃ τὰς σιωπηρὰς ἐργασίας τῶν μαθητῶν, ἵνα ἀφ' ἑνὸς μὲν καὶ ὁ ἴδιος γνωρίσῃ τὰ διαφέροντα καὶ τὰς ἱκανότητας αὐτῶν, ἀφ' ἑτέρου δὲ καὶ οἱ μαθηταὶ ἀντιληφθοῦν, ὅτι ὑπὸ τοῦ διδ)λου ἀποδίδεται μεγάλη σημασία εἰς τὰς ἐργασίας καὶ διαθέσουν οὕτω ὅλας των τὰς δυνάμεις.

10) ΥΛΗ ΣΙΩΠΗΡΩΝ ΕΡΓΑΣΙΩΝ:

Ἡ ὕλη τῶν σιωπηρῶν ἐργασιῶν δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ καθορισθῇ ἐκ τῶν προτέρων ἀκριβῶς. Διὰ τὴν ἐκλογὴν τῆς ὕλης πρέπει νὰ λαμβάνωνται ὑπ' ὄψιν: Ἡ κατάλληλος ὥρα, τὰ διαφέροντα καὶ αἱ κλίσεις τῶν μαθητῶν. ἡ πνευματικὴ ἀνάπτυξις, ἡ ἀδυναμία καὶ αἱ καθημεριναὶ παρατηρήσεις τοῦ διδ)λου ἐπ' αὐτῶν.

11) ΠΡΟΠΑΡΑΣΚΕΥΗ ΤΟΥ ΔΙΔ)ΑΟΥ

Τέλος, προϋπόθεσις τῆς ἐπιτυχίας τῶν σιωπηρῶν ἐργασιῶν εἶναι ἡ ἐκ τῶν προτέρων προπαρασκευὴ τοῦ διδ)λου ἐπ' αὐτῶν.

Θ Ε Μ Α 3ον

«Αἱ Ἐκθέσεις ἐν τῷ Δημοτικῷ Σχολείῳ».

1) Ὁ ρ ι σ μ ό ς:

Ἐκθέσεις εἶναι ἡ ἀδιάστος ἔκφρασις τοῦ περιεχομένου τῆς συνειδήσεως.

2) Σ κ ο π ὸ ς ἐ ν τ ῷ Δ η μ ο τ ι κ ῷ Σ χ ο λ ε ί φ:

Ἡ καλλιέργεια τῆς ἐμφύτου πρὸς ἀναχοίνωσιν ὁρμῆς τῶν μαθητῶν, ὥστε νὰ ἐκφράζουν προφορικῶς ἢ γραπτῶς τὸ περιεχόμενον τῆς συνειδήσεώς των ἐπιτυχῶς.

3) Ε ἴ δ η Ἐ κ θ έ σ ε ω ν:

Προφορικαὶ καὶ Γραπταί. Καὶ αἱ μὲν προφορικαὶ ἀρχίζουν ἀπὸ τὴν πρώτην ἡμέραν τῆς φοιτήσεως τοῦ μαθητοῦ εἰς τὸ σχολεῖον, αἱ δὲ γραπταὶ ἀφ' ἧς στιγμῆς κρίνει τοῦτο κατάλληλον ὁ διδάσκων. Πάντως εἰς τὰς τέσσαρας ἀνωτέρας τάξεις τοῦ σημερινοῦ δημοτικοῦ σχολείου θὰ εἰσάγωνται καὶ αἱ γραπταὶ ἐκθέσεις.

4) Ἐ λ ε ύ θ ε ρ α ι κ α ὶ κ α θ ω ρ ι σ μ έ ν α ι ἐ κ θ έ σ ε ι ς:

Αἱ ἐλεύθεραι ἐκθέσεις ὡς ἔχουσαι κατὰ τὴν Παιδαγωγικὴν ψυχολογίαν, μεγαλυτέραν ἀξίαν, πρέπει ν' ἀποτελοῦν τὴν βάσιν τοῦ μαθήματος τῶν ἐκθέσεων εἰς ὅλας τὰς τάξεις τοῦ δημ. σχολείου, αἱ δὲ καθωρισμέναι νὰ εἶναι τὸ συμπλήρωμα τῶν πρώτων.

3) Ὕλη τῶν ἐκθέσεων:

Διὰ μὲν τὰς ἐλευθέρας δὲν γεννᾶται ζήτημα ὕλης. Διὰ δὲ τὰς ἐκθέσεις μὲ καθωρισμένον θέμα ἡ ὕλη θ' ἀντλῆται ἀπὸ τὴν ἰδίαν παιδικὴν ζωὴν εἰς ὅλας τὰς ἐκδηλώσεις της καὶ μὲ ὅλα τὰ ἐνδιαφέροντά της (φυσικὸν καὶ ἀνθρώπινον περιβάλλον, σχολικὴ ζωή, κοινωνικὴ ζωή, ἐργασίαι καὶ ἀσχολίαι ἀνθρώπων, ἑορταὶ κ.λ.π.), νὰ πληροῖ δὲ τὰς ἀπαιτήσεις τῆς παιδικῆς ψυχολογίας, ὥστε νὰ γεννᾶται ἐσωτερικὴ ἀνάγκη δι' ἔρευναν καὶ προθύμως ν' αὐτενεργοῦν οἱ μαθηταί.

Διὰ νὰ δώσωμεν μεγαλιτέραν ἐλευθερίαν εἰς τὴν ἀβίαστον ἐκδήλωσιν τοῦ περιεχομένου τῆς συνειδήσεως καὶ ἀτομικότητα τοῦ παιδιοῦ, τὰ καθωρισμένα θέματα νὰ εἶναι γενικὰ καὶ νὰ διατυπώνωνται σαφῶς μὲ ὀλίγας λέξεις, ὥστε πλατυνόμενα νὰ ἐπιδέχωνται εὐκολον προσαρμογὴν πρὸς αὐτὰ ἑκάστου τύπου μαθητοῦ, π. χ. Χειμώνας, Ἄνοιξις. Ἡ 25η Μαρτίου κ.λ.π. Δυνάμεθα εἰσέτι νὰ διατυπώσωμεν τὸ γενικὸν θέμα κατὰ δύο, τρεῖς, ἢ καὶ περισσοτέρους τρόπους π. χ. Ὁ Χειμώνας, (Ὅταν πέφτουν τὰ χιόνια, οἱ ἄνθρωποι τὸν χειμώνα, Ὁ Χιονάνθρωπος) καὶ ἀφήνομεν τοὺς μαθητὰς νὰ ἐκλέξουν ὅ,τι τοὺς ἐμπνέει περισσότερον.

6) Αἱ σχολικαὶ ἐκθέσεις γράφονται ὁπουδήποτε, αἱ δὲ καθωρισμέναι μόνον εἰς τὸ σχολεῖον.

7) Διόρθωσις τῶν ἐκθέσεων:

Αἱ ἐκθέσεις πρέπει νὰ διορθώνωνται καὶ νὰ κρίνωνται ὅσον τὸ δυνατὸν συντομώτερον μετὰ τὴν γραφήν των.

Τρόποι ὑπάρχουν πολλοὶ καὶ δὲν δυνάμεθα ν' ἀπορρίψωμεν οὐδένα ἐξ αὐτῶν, ἀρκεῖ ὁ διδ)λος νὰ χειρίζεται τοῦτον μὲ εὐστροφίαν καὶ μὲ λεπτότητα, ὥστε ν' ἀποφεύγωνται τὰ ψυχικὰ τραύματα καὶ νὰ ἐπιτυγχάνεται ἡ βελτίωσις τῆς ἐκφραστικῆς τοῦ μαθητοῦ ἱκανότητος, ὡς καὶ ἡ ἐφαρμογὴ τῶν γραμματικῶν καὶ ὀρθογραφικῶν του γνώσεων.

ΘΕΜΑ 4ον

«Ἡ καθαριότης τῶν μαθητῶν καὶ τοῦ διδακτηρίου καὶ ἡ σημασία αὐτῆς διὰ τὸ ἔργον τοῦ σχολείου.»

Ἡ καθαριότης ἀποτελεῖ τὴν βάσιν τῆς πνευματικῆς καὶ σωματικῆς ἀναπτύξεως τῶν μαθητῶν, εἶναι δὲ καὶ δεῖγμα τοῦ πολιτισμοῦ αὐτῶν. Ἵνα ἐπιτευχθῇ αὕτη ἀπαραίτητοι εἶναι αἱ ἑξῆς προϋποθέσεις:

1) Τὸ μάθημα τῆς ὑγιεινῆς νὰ διδάσκεται ὡς κύριον τοιοῦτον.

2) Οἱ μαθηταὶ νὰ ἐθίζωνται εἰς τὴν καθαριότητα ἀτομικὴν καὶ τοιαύτην τοῦ διδακτηρίου, δημιουργοῦντες ὁμάδας καθαριότητος μὲ πρότυπον τὰς ὁμάδας ἐρυθροσταυριτῶν καὶ νὰ χρησιμοποιοῦν περιοδικὰ ὑγιεινῆς, τὸ δελτίον Ε.Σ.Σ.Ν. κ.λ.π.

3) Νὰ γίνεται σύντομος ἔλεγχος καθαριότητος τῶν μαθητῶν καθ' ἡμέραν, συστηματικὸς δὲ τοιοῦτος καθ' ἑβδομάδα καὶ νὰ βραβεύεται ὁ διακρινόμενος ἐπὶ καθαριότητι μαθητὴς πρὸς δημιουργίαν ἁμίλλης μεταξὺ αὐτῶν.

4) Τὸ διδακτήριον ἐσωτερικῶς καὶ ἐξωτερικῶς πρέπει νὰ διατηρῆται πάντοτε καθαρὸν καὶ νὰ ἀποτελῇ τὴν ζωντανὴν εἰκόνα καθαριότητος καὶ ὁμορφιᾶς, ὥστε νὰ καλλιεργῆται τὸ καλλιτεχνικὸν συναίσθημα τῶν μαθητῶν.

5) Ὁ διδ)λος, ὡς ἐξέχουσα φυσιογνωμία, νὰ ἀποτελῇ τὸ ὑπόδειγμα καθαριότητος μεθ' ὅλης τῆς οἰκογενείας του διά τε τοὺς μαθητὰς καὶ τὴν κοινωνίαν.

6) Ἡ κατοικία τοῦ διδ)λου νὰ ἀποτελῇ ἐπίσης ὑπόδειγμα τάξεως καὶ καθαριότητος πρὸς μίμησιν ὑπὸ τῶν μαθητῶν καὶ τῶν κατοίκων.

Πρὸς τοῦτο λίαν συντελεστικὸν εἶναι νὰ ὑπάρχῃ ἐντὸς τοῦ διδακτηρίου ἢ πλησίον αὐτοῦ κατοικία τοῦ διδ)λου, παρέχουσα στοιχειώδη ἐξυπηρέτησιν εἰς αὐτόν, παράδειγμα δὲ πρὸς μίμησιν εἰς τοὺς κατοίκους καὶ τοὺς μαθητάς.

7) Ἡ ἀνάρτησις εἰκόνων καὶ πινακίδων σχετικῶν μὲ τὴν καθαριότητα εἰς τὰς αἰθούσας διδ)λίας καὶ τοὺς διαδρόμους τῶν διδακτηρίων μεγάλως συντελεῖ εἰς τὸν ἐθισμὸν τῶν μαθητῶν εἰς τὴν καθαριότητα καὶ τὴν τάξιν.

8) Ἡ κατάλληλος χρησιμοποίησις ὑπὸ τῶν δημ)λων τῆς ὑπὸ τοῦ Κράτους καθιερωθείσης ἡμέρας τῆς ὑγείας, ἰδίᾳ διὰ σινιφάνσεως τῶν κέντρων ἐνδιαφέροντος ἀναμφιβόλως βοηθεῖ εἰς τοῦτο.

9) Τέλος ἀπαραίτητος κρίνεται ἡ παρουσία τοῦ σχολιάτρου τῆς περιφερείας, ὅστις ἐπισκεπτόμενος συχνὰ τὰ σχολεῖα, ἐξετάζων τοὺς μαθητὰς κατὰ διαστήματα, παρέχων τὰς καταλλήλους ὁδηγίας ἐξασφαλίζει μαζὶ μὲ τὴν καθαριότητα καὶ τὴν ὑγείαν τῶν μαθητῶν, ἡ ὁποία εὐλόγως θεωρεῖται ὡς τὸ βάθρον τοῦ ὅλου οἰκοδομήματος τῆς ἀγωγῆς.

Ἐφ' ᾧ συνετάγη τὸ παρὸν καὶ ὑπογράφεται

Ἀκριβὲς ἀντίγραφον

Ἐν Κατερίνῃ τῇ 25-1-1954

Ὁ Ἐπιθεωρ. Δημοτ. Σχολείων Πιερίας

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΤΟΛΙΔΗΣ

Ὁ Πρόεδρος

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΤΟΛΙΔΗΣ

Οἱ Πρακτικογράφοι

Α. ΑΡΝΑΟΥΤΟΓΛΟΥ

Α. ΓΚΟΥΤΖΟΥΛΗΣ

ΑΦΡΟΔΙΤΗΣ ΚΑΡΑΓΑΤΣΙΔΟΥ - ΨΑΡΟΥΔΑΚΗ
Διδασκαλίσσης Πετράδων Ἔβρου

Η ΣΧΟΛΙΚΗ ΓΙΟΡΤΗ

Σὲ προηγούμενο ἄρθρο μου, ποὺ εὐγενῶς μοῦ χάρισε γι' αὐτὸ μία σελίδα τὸ 'Επιστ. Βῆμα.. ἔγραφα γιὰ τὴ χαρὰ στὸ σχολειό. Καὶ σὰν ἕνα μέσο τῆς χαρᾶς, ἀνέφερα καὶ τὴ **Σχολικὴ γιορτή!**

'Η Σχολικὴ γιορτή! Νὰ ἕνα θέμα ἀλήθεια ποὺ θ' ἄπρεπε μὲ ἰδιαίτερο ἐνδιαφέρον νὰ προσέξουμε καὶ ποὺ κατὰ τὸ πλεῖστον —γιατὶ νὰ τὸ κρύψωμε;— ἄλλος λίγο, ἄλλος πολὺ παραμελοῦμε... Κι' ὅμως! Πόσο θ' ἄπρεπε νὰ τὸ ἐπιμεληθοῦμε ἰδιαιτέρως...

Τὸ παιδὶ ἔμφυτα ἀρέσκεται καὶ ἐκφοποιεῖται στὴν θεατρικὴ ἔκφραση τοῦ ἐσωτερικοῦ συναισθηματικοῦ του κόσμου. Μὰ κι' ἂν ὄχι, ἂν δηλαδὴ δὲν τὴν ἔχει ἔμφυτη, νὰ τοῦ τὴ δημιουργήσουμε ἐμεῖς... Εἶναι ἀπαραίτητο νὰ συνηθίσουμε τὸ παιδὶ νὰ παριστάνη πρόσωπα ἄλλα, νὰ μεταβιβάζεται στὴν ἴδια ψυχικὴ κατάσταση, ποὺ θὰ βρισκότανε ὁ πραγματικὸς ἥρωας τοῦ ἔργου. Νὰ πονέση κι' αὐτὸ πολύ, ἢ νὰ χαρῆ ἀνάλογα μὲ τὸ περιεχόμενό του, νὰ νοιώση ὅλες τὶς καμπὲς τῆς ζωῆς, ἔστω καὶ θεατρικά, γιὰ νὰ μπορῆ κι' αὐτὸ στὴν ἀνάλογη περίσταση νὰ ἀντιμετωπίση παρόμοιες καταστάσεις τῆς ζωῆς. Νὰ τὸ κάνωμε τὸ παιδὶ νὰ γίνη μέτοχος κάθε λογῆς συναισθήματος, μὲ πρωταρχικὸ τὸ καλό, τὸ ὠφέλιμο καὶ τὸ κοινωνικό.

"Ω! πόσο ἔτσι θὰ πλουτίζαμε τὸν συναισθηματικὸ ἐσωτερικό του **χόσμο, πόσων λογιῶν** συναισθήματα δὲν θὰ τοῦ γεννούσαμε, κάνοντάς το κοινωνό, τῶν πιὸ τρανῶν 'Ελληνικῶν ἀρετῶν.

Εἶναι φλέβα προγονικὴ στὸν "Ελληνα νὰ διψᾶ γιὰ ἀναπαράσταση τῶν ἰδεῶν, ποὺ ἔχουν ξεφυτρώσει μέσα ἀπὸ **τὴν καρδιὰ τῆς πανάρ**χαιας 'Ελλάδας. **Ποιὸς** ἄλλος λαὸς ἐκτὸς ἀπ' τὸν δικό μας ἔχει νὰ μᾶς παρουσιάση ὅ,τι μᾶς παρέδωσε τὸ 'Αρχαῖο 'Ελληνικὸ θέατρο; 'Ασφαλῶς κανείς, ἀφοῦ κι' οἱ ξένοι τὸ ἀναγνωρίζουν καὶ τὸ διαλαλοῦν.

Μιὰ λοιπὸν σημαντικὴ ὠφέλεια τῆς γιορτῆς στὸ ἑλληνικὸ σχολειό, εἶνε ἡ καλλιέργεια τῆς ἔμφυτης προδιάθεσης, ποὺ ἡ ρίζα της φωλιάζει στὸ Μεγάλο παρελθόν.

Καλλιεργώντας στὸ παιδὶ τὴν ἀγάπη γιὰ τὸ διδαχτικὸ θέατρο, πλουτίζομε καὶ κελαϊσθητικὰ τὸ παιδί. Τὸ πλευρίζομε κοντα στὴ μεγάλη Τέχνη, καὶ τοῦ δίνουμε νὰ γευτῆ ἀπὸ τὸ μεγάλο τοῦτο δῶρο τοῦ Θεοῦ, ποὺ λεπτύνει καὶ ὁμορφαίνει καὶ τὴν πιὸ μικράτρεπτη ψυχή, κι' ἀκόμα τὴν ἀνεβάζει στοὺς αἰθέρες τῆς ἀνώτερης ζωῆς.

Γιατὶ λοιπὸν νὰ μὴ βοηθήσουμε τὰ παιδιά μας νὰ τὴν πλησιάσουν; Βέβαια ὑπάρχουν τρόποι πολλοί, ποὺ διαθέτει τὸ σχολειό, γιὰ τὸ ψήλωμα τοῦτο τῆς ψυχῆς σὲ σφαῖρες ἀνώτερες...

"Οταν διδάσκωμε μὲ μαεστρία ἕνα ὑπέροχο ποίημα ἢ πεζό, ὅταν ταξιδεύωμε στοχαστικὰ στοὺς κόσμους τῆς Μουσικῆς, μ' ἕνα ὄμορφο σκοπὸ ἑνὸς ἑλληνικοῦ τραγουδιοῦ, ὅταν τὸ παιδὶ ὀνειροπαίρνεται μέσα στοὺς ὄμορφους καλλιτεχνικοὺς κόσμους τῆς ζωγραφικῆς κι' ἄλλα παρόμοια, ζῆ συντροφιαστά, μὲ τὴν Τέχνη καὶ αἰστάνεται τὸ ὡ ρ α ῖ ο ! Μὰ ἀφοῦ καὶ μὲ τὴ γιορτὴ ἐπιτυγχάνεται τοῦτο, γιατὶ νὰ τοῦ τὴ στερήσωμε;

Κοντὰ στὴν Τέχνη φέρνει λοιπὸν τὸ παιδὶ ἡ γιορτή, γιὰ νὰ δοκιμάση κοντά της ὅλη τὴν ὁμορφιὰ τῆς ζωῆς καὶ νὰ δοκιμάση κοντά της ὅλη τὴν ὁμορφιὰ τῆς ζωῆς καὶ νὰ ζωντανέψη μέσα του τὸν καλλιτεχνικό του κόσμο.

Μὰ προπαντὸς μὲ τὰ χαλῶς ἐπιμελημένα διδαχτικὰ ἔργα, τοῦ τονώνομε τὸ συμπαθητικὸ συναίσθημα καὶ τὸ ποτίζομε μὲ τὶς πιὸ ἄγνες κι' ἄδολες ἀρετές, ποὺ κληρονομήσαμε ἀπὸ τοὺς προγόνους.

'Ακόμα παίζοντας τὸ παιδὶ σ' ἕνα ἔργο μὲ ἄλλους συμμαθητές του, κατανικᾶ καὶ φουντώνει μέσα του ἡ ἰδέα γιὰ τὴν ἐξυπηρέτηση καὶ ψυχαγωγία τῶν ἄλλων.

'Η γιορτὴ βοηθᾶ ἀκόμα τὸ παιδὶ στὸ νὰ ἐκφράζεται καὶ συμπεριφέρεται ὄμορφα στὴν ἐσωσχολικὴ καὶ ἐξωσχολική του ζωή. Τὸ πλουτίζει λεκτικὰ γιὰ νὰ μπορῆ κι' αὐτὸ ὄμορφα καὶ μὲ πολύμορφους τρόπους νὰ ἐκφράζεται στὶς ἑκάστοτε ἐκφραστικὲς ἐργασίες τῶν διαφόρων μαθημάτων τοῦ σχολειοῦ.

Μὴν ξεχνοῦμε πὼς ἡ ἀναπαράσταση γεγονότων καὶ ἰδεῶν εἶναι ὁ τελειότερος τρόπος τῆς κατανοήσεως ἠθικῶν διδαγμάτων.

Τίποτ' ἄλλο δὲν θὰ μποροῦσε τόσο ζωντανὴ ἐντύπωση ν' ἀφήση στὴν ψυχὴ τοῦ παιδιοῦ ἀπὸ τὴν ὁλοζώντανη ἐντύπωση, ποὺ βαθειὰ θὰ τοῦ χαράξη ἡ ζωντανὴ ἀναπαράσταση τῶν ἐκδηλώσεων τῆς ζωῆς. 'Εκεῖνα ποὺ διαβάζομε ἢ ἀκοῦμε, συνήθως ἐνταφιάζονται στὴ λήθη. 'Εκεῖνα, ὅμως, ποὺ πέρασαν ἀπὸ τὰ μάτια μας σὰν ζωντανὲς εἰκόνες, εἶναι δύσκολο νὰ σβύσουνε ἀπὸ τὴ μνήμη μας.

Μὲ τὴ γιορτὴ λοιπὸν δίνεται ἡ εὐκαιρία στὸ παιδὶ νὰ δῆ καὶ νὰ ζήση κάθε ὄμορφη κι' εὐγενικὰ ἐκδήλωση τῆς ζωῆς ποὺ σπάνια — γιὰ νὰ μὴν πῶ ποτέ— μπορεῖ νὰ ξεχάση.

Παράπλευρα μ' ὅλα αὐτὰ ἡ γιορτὴ στὸ σχολειὸ δίνει γενικὰ τὴ χαρούμενη γιορτάσιμη ὄψη μαζὶ μὲ τὴν ἀκτινοβολία τῆς χαρᾶς σὲ ὅλο τὸ ἔμψυχο καὶ ἄψυχο σχολικὸ περιβάλλον. 'Εδῶ χρειάζεται προσοχή, μήπως ἡ γιορτὴ γίνη ἡ αἰτία στὸ νὰ ξεφυτρώσουν ὡρισμένα ἐγὼ στὸ παιδί, γιατὶ συνήθως γίνεται κι' αὐτό. Στὴν κατάρτιση τῆς γιορτῆς χρειάζεται μεγάλη μαστοριά, μήπως ἄθελά μας ἀναπτύξουμε τὸν ἀτομισμὸ σὲ ὡρισμένα παιδιά, ἐνῶ ταυτόχρονα ξεφυτρώση τὸ ἄλλο

Η ΑΞΙΑ ΤΟΥ ΠΑΙΧΝΙΔΙΟΥ ΣΤΑ ΠΑΙΔΙΑ ΤΟΥ ΔΗΜ. ΣΧΟΛΕΙΟΥ ΑΠΟ ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΗΣ & ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗΣ ΑΠΟΨΕΩΣ

Τὸ Δημοτικὸ Σχολεῖο εἶναι ὁ κῆπος, ποὺ μεταφυτεύεται τὸ παιδί, τὸ λεπτὸ καὶ τρυφερὸ αὐτὸ βλαστάρι, ἀπὸ τὸ θερμοκήπιο τῆς οἰκογενείας, γιὰ νὰ συνεχίση ἐκεῖ τὴν ἀνάπτυξί του, μὲ τὴν βοήθεια καὶ τὴν στοργὴ τοῦ εἰδικοῦ καλλιεργητοῦ — τοῦ διδασκάλου — ὡς τὴν στιγμή, ποὺ ἀποκτῶντας τὶς ἀναγκαίες νιὰ τὸν προορισμό του δυνάμεις, θὰ ἠμπορῇ πιὰ νὰ συνεχίση μόνο του, τὴν ζωή του, χωρὶς νὰ ἔχῃ ἀνάγκη ἀπὸ ὑποστηρίγματα ξένα.

Περικλείει, λοιπόν, τὸ Σχολεῖο ὅ,τι ἀγαπητότερον καὶ πολυτιμότερον ὑπάρχει εἰς τὸν κόσμο αὐτὸν — τὸ παιδί — τὴ χαρὰ καὶ τὴν ἐλπίδα, ὄχι μόνον αὐτῶν ποὺ τοῦ ἔδωσαν τὴν ζωὴ καὶ ἔταξαν ὡς μοναδικὸν σκοπὸ τῆς ζωῆς των, τὴν δική του εὐτυχία, ὄχι μόνο τοῦ Ἔθνους, τὸ ὁποῖο στοὺς αὐριανούς, ὅπως καὶ στοὺς χθεσινοὺς καὶ σημερινούς, πολίτας του, στηρίζει ἔπως εἶναι γνωστό, τὴν ἐλπίδα τῆς ἐκπληρώσεως τῶν ἰδανικῶν του, ἀλλὰ καὶ γενικώτερα τῆς ὅλης κοινωνίας — τῆς Ἀνθρωπότητος — ἡ ὁποία τὴν πρόοδο ἢ καθυστέρησί της, τὴν εὐτυχία ἢ δυστυχία της, ποὺ εἶναι μαζὶ καὶ δική μας εὐτυχία ἢ δυστυχία, δικαίως ἐξαρτᾶ ἀπὸ τὰ παιδιά, τὰ αὐριανὰ μέλη της.

Ἡ μεγάλη ἀποστολὴ αὐτή, ἔχει ἀνατεθῆ εἰς τὸ Σχολεῖο καὶ στοὺς παιδαγωγούς, οἱ ὁποῖοι ὀφείλουν νὰ καταβάλουν κάθε προσπάθεια, γιὰ νὰ φανοῦν ἀντάξιοι, εἰς τὸ ὑψηλὸν ἔργον, ποὺ ἔχουν νὰ ἐκτελέσουν.

Τὴν τρυφερὰ καὶ ἀθῶα ψυχή του πρέπει ὁ παιδαγωγὸς νὰ παραλάβη ἀπὸ τὶς μητρικὲς ἀγκάλες, καὶ νὰ τὴν διαπλάση καταλλήλως, ὥστε νὰ ἐπιτύχη τὸν μεγάλο του σκοπό.

Ἡ ψυχολογία τοῦ παιδιοῦ λέγει, ὅτι ἀπὸ τὶς πρῶτες μέρες τῆς γεννήσεώς του, ἐμφανίζεται μιὰ μεγάλη ὁρμὴ πρὸς κίνησι. Ὁ Rousseau λέγει, ὅτι πρέπει νὰ σεβώμεθα τὴν ὁρμὴ τοῦ παιδιοῦ πρὸς κίνησι, διότι αὐτὴ εἶναι ἡ ζωή του.

Εἶναι ἐκείνη, ποὺ ὁδηγεῖ τὰ τρυφερὰ χεράκια του, νὰ σηκώσουν ὅ,τι θἠποτε εὕρῃ μπροστά του καὶ νὰ παίξῃ μ' αὐτό. Ὅσο ἡ ἡλικία του προχωρεῖ, ἡ ψυχή του εὐχαριστεῖται μὲ τὰ ἀσήμαντα παιχνιδάκια, ποὺ βρίσκει στὸ στενὸ οἰκογενειακὸ του περιβάλλον.

Ὁ Gross στὴν «Ψυχολογία τοῦ παιχνιδιοῦ» λέγει ὅτι «τὸ παιχνίδι εἶναι τὸ κλειδὶ ποὺ ἀνοίγομε τὴν ψυχὴ τοῦ παιδιοῦ».

Διὰ τοῦ παιχνιδιοῦ, τὸ παιδὶ ἀνοίγει ὁλοζώντανο τὰ ἰριτερὰ τῆς ψυχῆς του, σὰν τὴν κάτασπρη πεταλούδα, ποὺ χαρούμενη χαιρετᾶ κάθε λουλούδι, ποὺ ἔχει ἀνθίσει, μὲ τὸ ἁπαλὸ χάϊδεμα τοῦ ἀνοιξιάτικου ἥλιου.

Ἡ χαρὰ εἶναι ἡ βάσις, ὅλων τῶν πράξεων τῆς παιδικῆς ἡλικίας. Τὸ παιδὶ ἀναπτύσσεται σωματικὰ καὶ ψυχικά, μὲ τὶς φροντίδες τῶν

τρομερὸ ἐξ ἴσου ἐλάττωμα τῆς μειονεκτικότητας σὲ ἄλλα σχετικὰ κατώτερα παιδιά. Ὅλα ἂν εἶναι δυνατὸν τὰ παιδιά, εἶναι ἀπαραίτητο νὰ μετέχουν στὴ γιορτή, ἀνάλογα μὲ τὶς καλλιτεχνικὲς καὶ διανοητικές τους δεξιότητες.

Αὐτοῦ, λέω, χρειάζεται μεγάλη προσοχή, γιατὶ τότε ἡ χαρὰ θἄναι μερικὴ στὸ σχολειό κι' ἕνα παιδί, ποὺ παίρνει μέρος στὴ γιορτή, ἀκτινοβολεῖ ἀπ' τὴ χαρά, ἐνῷ τὸ ἄλλο, ποὺ εἶναι ἁπλὸς θεατής, μειονεκτεῖ, ἀπογοητεύεται, πονεῖ...

Ἀπ' ὅλα αὐτά, ποὺ ἀνέφερα πιὸ πάνω, μποροῦμε εὔκολα νὰ καταλάβωμε, πόσο ἀπαραίτητη εἶναι ἡ σχνὴ ὅσο τὸ δυνατὸν γιορτὴ στὸ σχολειό. Συνήθως ἡ λέξη «Σχολικὴ γιορτὴ» κυκλοφορεῖ μέσα στὸ σχολειὸ μας τὶς παραμονὲς τῶν μεγάλων ἐθνικῶν ἑορτῶν, ὅπως τὴν 28ην Ὀκτωβρίου καὶ τὴν 25ην Μαρτίου. Ἀλλοίμονο ὅμως, ἂν περιοριζόταν ὡς ἐκεῖ. Βέβαια οἱ ἐθνικὲς γιορτὲς πρέπει νὰ προέχουν ἀπὸ κάθε ἄλλη γιορτή, γιατὶ ἔχουν ἰδιαίτερο σκοπὸ καὶ χρῶμα. Πῶς δηλ. νὰ δονίσουν ἐθνικὰ τὶς ψυχὲς τῶν παιδιῶν μὲ ἐθνικὸ παλμὸ καὶ νὰ καλλιεργήσουν τὸ πατριωτικὸ συναίσθημα τῶν μαθητῶν. Αὐτὲς βέβαια τὶς ἐθνικὲς γιορτὲς —θὰ πρέπη νὰ τὶς ἐπιμεληθοῦμε ἰδιαιτέρως, γιατὶ ὁ σκοπός τους εἶναι πιὸ πλατύς, μὰ μὴν ξεχνοῦμε πὼς δὲν εἶναι μόνο αὐτὲς ἀρκετὲς γιὰ νὰ ἐπιτευχθοῦν ὅλα ὅσα ἀνέφερα πάρα πάνω. Χρειάζεται λοιπὸν λίγη φροντίδα στὸ ζήτημα τοῦτο καὶ ὄχι περιορισμὸς στὶς ἐθνικὲς γιορτὲς μόνο, ἀλλὰ καὶ στὶς ἄλλες. Γιατί, ὅπως ἡ ἐθνικὴ γιορτὴ ἔχει σκοπὸ νὰ καλλιεργήση καὶ νὰ ξυπνήση τὸ ἐθνικὸ συναίσθημα τῶν παιδιῶν ἔτσι καὶ κάθε ἄλλη γιορτὴ στὸ σχολειὸ ἔχει τὸ δικό της σκοπό, ἀνάλογα μὲ τὸ περιεχόμενό της.

Τουλάχιστο μιὰ φορὰ τὸ μῆνα κατὰ τὴ γνώμη μου εἶναι ἀπαραίτητη ἡ γιορτὴ στὸ σχολειό, χωρὶς βέβαια νὰ γίνεται εἰς βάρος τοῦ ἄλλου ὅλου ἔργου τοῦ σχολείου.

Ἕνα-δυὸ μικρὰ σκέτα κλεμένα ἀπ' τὴν παιδικὴ πραγματικότητα, 4—5 δμορφα ποιήματα καὶ λίγα σχετικὰ τραγούδια, ὅλα αὐτά, χαλοιπαρισμένα μὲ τέχνη καὶ μαεστρία σὲνα εὐχάριστο καὶ καλαίσθητο σύνολο, μποροῦν κάλλιστα νὰ συνδυάσουν μιὰ γιορτούλα μικρὴ καὶ ξεκούραστη τόσο στοὺς μαθητὲς ὅσο καὶ στὸ δάσκαλο. Κι' ἂς μὴ νομίσουμε, πὼς αὐτό, δηλ.. ἡ σχνὴ γιορτή, μπορεῖ νἄναι εἰς βάρος μας καὶ δικιά μας ταλαιπωρία. Ὄχι! Ἴσαἴσια, θἄναι μιὰ ξεκούραση, μιὰ ὄαση στὴν καθημερινὴ ροντίνα!... Μιὰ ποικιλία ἀπὸ κεῖνες, ποὺ ἄμεσα βοηθοῦν τόσο στὸ πολύπλευρο ἔργο τοῦ σχολειοῦ, μὰ προπάντων φέρνουν τὴ χαρὰ καὶ τὴν εὐθυμία στὰ παιδιά, ποὺ γι' αὐτὴ πασχίζομε ὅλοι μας!...

γονέων του καὶ ἡ ζωή του, κατὰ τὰ ἕξη χρόνια τῆς προσχολικῆς ἡλικίας του, εἶναι ἕνα ὁλόκληρο παιχνίδι.

Στὴν ἀμέριμνη αὐτὴ ἡλικία ζῆ μὲ τὸ παιχνίδι καὶ ὅλες οἱ ἐνέργειές του, γίνονται μὲ τὸ παιχνίδι. Παιδὶ ποὺ δὲν παίζει δὲν εἶναι ὑγιές, διότι αὐτὸ δεικνύει κάτι τὸ μὴ φυσιολογικόν.

Τὸ παιχνίδι εἶναι ἡ βάσις τῆς μορφώσεώς του καὶ θεωρεῖται τὸ πρῶτον μέσον τῆς πνευματικῆς ἐξελίξεως.

Ὁ Frōbel θέτει τὸ παιχνίδι ὡς ἀρχὴ τῆς μαθήσεως, διότι τὸ παιδὶ μαθαίνει παίζοντας.

Ὅπως λέγει ἡ Montessori τὸ παιδὶ παίζει 4—5 ὥρες χωρὶς νὰ κουρασθῆ. Αὐτὸ παρατηρεῖται καὶ στὰ ζῶα καὶ εἶναι ἡ πρώτη βαθμὶς τῆς ζωῆς. Τὸ παιδὶ ἐρχόμενον τὸ πρῶτον στὸ Σχολεῖο, δὲν πρέπει νὰ διακόψη τὴν παιχνιώδη ζωή του. Στὴν Αη καὶ Βα ἰδίως τάξι κάθε γνῶσις θὰ ἀποκτᾶται ὑπὸ μορφὴν παιχνιδιοῦ, γιατὶ ἔτσι μόνον θὰ γεννηθῆ στὴν τρυφερὴ ψυχή του, ἡ ἀγάπη πρὸς ἐργασία.

Δὲν θὰ εἶναι τὸ Σχολεῖο ἐκεῖνο, ποὺ θὰ κόψη τὴν σχέσι τοῦ παιδιοῦ πρὸς τὴν φυσικὴ του ζωή. Εὐτυχῶς μὲ τὰ νέα παιδαγωγικὰ συστήματα, κατηργήθη ἡ θεωρία τῆς καθηλώσεως τοῦ παιδιοῦ, ἐπὶ 4—5 ὥρες στὸ θρανίο μὲ δεμένα τὰ χέρια, χωρὶς νὰ κινῆται καὶ νὰ μιλῆ. Τὸ σημερινὸ Σχολεῖο ἐργασίας, εἶναι Σχολεῖο δράσεως, ἐνεργείας καὶ κινήσεως.

Ἐπαβάλλεται ὁ διδάσκαλος νὰ ἀφίνη τὸ παιδὶ νὰ παίζη καὶ πολλὲς φορὲς νὰ τὸ παρακινῆ, καὶ νὰ τὸ ἀφήνη ἐλεύθερο στὴν Αη τάξι, διότι διαφορετικὰ θὰ τοῦ γεννήση τὸ Σχολεῖο, τὴν ἀγανάκτησι καὶ τὴν ἀποστροφή.

Μεγάλη εἶναι ἡ σπουδαιότης τοῦ παιχνιδιοῦ:

1) Ἀπὸ ὑγιεινῆς ἀπόψεως. Τὸ παιχνίδι ὅταν εἶναι κατάλληλο γιὰ τὴν ἡλικία τῶν παιδιῶν καὶ γίνεται εἰς τὸ ὕπαιθρον, κάνει τὸ σῶμα ὑγιές. Διότι συντελεῖ εἰς τὴν ἁρμονικὴν ἀνάπτυξι τῶν διαφόρων μελῶν τοῦ σώματος. Μὲ τὴν κίνησι ἡ ἀναπνοὴ γίνεται ταχυτέρα, καὶ τὸ ζωογόνο ὀξυγόνο, ζωντανεύει τοὺς πνεύμονας καὶ τὸ παιδὶ ἀποκτᾶ δυνάμεις γιὰ τὴν ἐργασία του. Ὅλοι γνωρίζομε τὸ ρητὸ τῶν προγόνων μας «νοῦς ὑγιὴς ἐν σώματι ὑγιεῖ».

2) Ἀπὸ πρακτικῆς ἀπόψεως. α) Τὸ παιχνίδι γεννᾶ στὸ παιδὶ τὴν χαρά. Τὸ κάνει εὔθυμο καὶ γι' αὐτὸ τὸ προτιμᾶ ἀπὸ κάθε ἄλλη ἐργασία. Τοῦ δημιουργεῖ εὐάρεστα συναισθήματα καὶ τὸ συναίσθημα εἶναι ἡ βάσις τῆς Ἀγωγῆς. β) Δίδεται εὐκαιρία εἰς τὸν διδάσκαλο νὰ γνωρίση τὴν ἀτομικότητα καὶ τὸν χαραχτῆρα κάθε παιδιοῦ, ποὺ τοῦ εἶναι ἀπαραίτητο μέσον, γιὰ νὰ ξέρη πῶς θὰ μεταχειρισθῆ τὸν καθένα μαθητή του. γ) Τὸ παιχνίδι καλλιεργεῖ τὴν Νόησιν καὶ τὴν πνευματικὴ ἐξέλιξι, διότι ἀφήνεται στὸ παιδὶ ἐλευθερία πράξεως καὶ ἀναγκάζεται νὰ σκεφθῆ καὶ νὰ βρῆ τρόπους γιὰ νὰ κερδίση. δ) Καλλιεργεῖ στὸ παιδὶ τὴν προσοχὴ διότι γιὰ νὰ νικήση προσέχει ἐντατικὰ καὶ ἔχει παρατηρηθῆ, ὅτι δὲν χαίρεται τὸ παιδὶ μὲ τὸ παιχνίδι. Πολεμᾶται λοιπὸν ἡ ἐπιπολαιότης, ποὺ εἶναι μεγάλο ἐλάττωμα τῆς παιδικῆς ἡλικίας.

3) Ἀπὸ Ἠθικῆς ἀπόψεως, τὸ παιχνίδι συμβάλλει εἰς τὴν μόρφωσιν ἠθικοῦ χαραχτῆρος καὶ χαλυβδώνει τὴν βούλησι. Τὸ παιδὶ ἀποκτᾶ πρωτοβουλία. Δὲν τὰ περιμένει ὅλα ἀπὸ τοὺς ἄλλους καὶ ἡ πρωτοβουλία καὶ ἐνεργητικότης, εἶναι ἀπαραίτητα ἐφόδια γιὰ τὴν κοινωνικὴ ζωή.

Τὸ παιχνίδι τονώνει τὴν βούλησι ποὺ εἶναι ἡ κυριώτερα δύναμις καὶ καλλιεργεῖ στὸ παιδὶ τὴν πειθαρχία. Τὸ παιδὶ γιὰ νὰ γίνη δεκτὸ ἀπὸ τοὺς ἄλλους καὶ νὰ λάβη μέρος στὸ παιχνίδι, πρέπει καὶ νὰ ὑπακούη στοὺς ὅρους τοῦ παιχνιδιοῦ. Τὸ παιχνίδι εἶναι ἐκεῖνο, ποὺ θὰ κάμη τὸν ἀτίθασο καὶ ἐγωϊστὴ νὰ πειθαρχήση καὶ νὰ ἀναγνωρίση καὶ τὴν ἀξία τῶν ἄλλων. Διαφορετικὰ δὲν θὰ εἶναι δεκτὸς στὸ παιχνίδι. Μὲ τὸ νὰ πειθαρχήση ὅμως στοὺς νόμους τοῦ παιχνιδιοῦ στὴ μικρά του ἡλικία, θὰ συνηθίση νὰ πειθαρχῆ καὶ νὰ ὑπακούη εἰς τοὺς νόμους τοῦ Κράτους του, τοῦ μεγάλου συνόλου — τῆς Κοινωνίας — τῆς ὁποίας θὰ εἶναι κι' αὐτὸς αὔριο ἕνα μέλος.

4) Ἀπὸ κοινωνικῆς ἀπόψεως. Τὸ παιχνίδι δημιουργεῖ τὰ κοινωνικὰ καὶ ἀλτρουϊστικὰ συναισθήματα, γιατὶ μαθαίνει νὰ συνεργάζεται μὲ τοὺς ἄλλους ἀπὸ μικρὸς καὶ νὰ ἀναγνωρίζη τὴν ἀνάγκη τῆς κοινωνικότητος, καταπολεμῶντας τὸν ἀτομικισμὸ καὶ ἐγωϊσμό του, ὥστε νὰ ἀναδειχθῆ, ἕνας πολίτης ποὺ θὰ προσφέρη κι' αὐτὸς τὶς ὑπηρεσίες του, γιὰ τὴν πρόοδο τῆς κοινωνίας, στὴν ὁποία θὰ ζήση.

Ἀφοῦ λοιπὸν εἶναι τόση μεγάλη ἡ παιδαγωγικὴ ἀξία τοῦ παιχνιδιοῦ, ὀφείλει κάθε καλὸς παιδαγωγός, νὰ μὴν ἀφήνη νὰ μαραίνεται ἡ παιδικὴ ψυχή, μὲ τὴν ψυχρὰ μετάδοσι γνώσεων, ἀλλὰ κάθε γνῶσις νὰ μεταδίδεται στὶς μικρὲς ἰδίως τάξεις, ὑπὸ μορφὴν παιχνιδιοῦ. Ἄφθονα δὲ παιχνίδια κατάλληλα γιὰ κάθε ἡλικία, νὰ παίζωνται εἰς τὸ ὕπαιθρο, ὕστερα ἀπὸ κάθε ἡμερησία γύμνασι. Πολὺ ὀρθὰ λέγουν ὅτι: «Παιδικὴ ἡλικία χωρὶς παιχνίδι, εἶναι ἄνοιξις χωρὶς λουλούδια καὶ χωρὶς φτερουγίσματα χελιδονιῶν στὸν ξάστερο καὶ γαλάζιο οὐρανό».

ΜΑΡΙΚΑ Μ. ΣΗΦΑΚΗ
Διδασκάλισσα Δημοτικοῦ Σχολείου Φουρνῆς Μεραμβέλλου Κρήτης